

TAMPEREEN YLIOPISTO

Päivi Ronimus

**KLIENTISTÄ PATRONIKSI – ANDERS JOHAN SJÖGRENIN URAKEHITYS
VERKOSTOJEN PIETARISSA 1820-1838**

**Suomen historian pro gradu –tutkielma
Tampere 2000**

Tampereen yliopisto

Historiatieteen laitos

RONIMUS PÄIVI: Klientistä patroniksi – Anders Johan Sjögrenin urakehitys verkostojen Pietarissa 1820-1838.

Pro gradu –tutkielma, 82 s., 5 liites.

Suomen historia

Lokakuu 2000

Tutkielman lähtökohtana oli suomalaissyntyisen Anders Johan Sjögrenin (1794-1855) urakehitys pitäjänsuutarin pojasta Pietarin tiedeakatemian akateemikoksi. Tutkielman teoreettisena lähtökohtana oli hypoteesi, että tutkijanuran alkuvaiheissa pyritään hankkimaan suosijoita, patroneita, oman etenemisen varmistamiseksi. Uran vakiintuessa pyritään luomaan tasavertaisia kontakteja toisiin tutkijoihin. Myöhemmin pyritään hankkimaan itse suojatteja, klienttejä, joiden avulla pyritään edistämään sekä omaa että suojatin asemaa tiedeyhteisössä. Hypoteesi suhteutettiin Venäjän hallinnon virkanimityksissä käytettyyn suosikki- ja suojattijärjestelmään ja tarkasteltiin, vaikuttiko se myös tiedeakatemiaan pääsemiseen ja siellä uran luomiseen.

Tutkimusaiheena olivat verkostot ja niiden funktiot. Tutkittiin, millaisia verkostoja Sjögren rakensi uransa alku- ja vakiinnuttamisen vaiheissa, millaiset olivat verkostojen funktiot ja millaisia eri tarkoituksia verkostot palvelivat. Samalla hahmotettiin laajempia kokonaisverkostoja, joihin Sjögren liittyi. Tutkittiin, ketkä olivat Sjögrenin patroneita. Tutkittiin siis, miten Sjögrenin sosiaaliset suhteet edistivät hänen hyvinvointiaan eli tässä tapauksessa urakehitystään.

Aineistona olivat Sjögrenin päiväkirja, kirjeenvaihto tiedeakatemian jäsenten kanssa, tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjat ja tiedeakatemian julkaisusarja. Tutkimusmenetelmänä käytettiin historiallis-kvalitatiivisen lisäksi egokeskeistä verkostanalyysiä. Verkostoja kuvattiin niiden rakenteen ja vuorovaikutuksen sisällön kautta.

Sjögrenin urakehityksessä Pietariin menemisestä vuonna 1820 aseman vakiinnuttamiseen 1838 havaittiin kolme verkostoa, joiden merkitys kasvoi uran käännekohtissa. Voidaan puhua Pietarin sivistyneistön verkostosta, Pietarin tiedeakatemian kansainvälisen sivistyneistön verkostosta ja Pietarin tiedeakatemian valtaapitävän venäläisen aateliston verkostosta.

Sjögrenin alkuperäisenä tavoitteena oli päästä kreivi Nikolai Rumjantsevin suunnitteleman tutkimusmatkan toteuttajaksi. Tätä varten hän hakeutui suomalaisen papiston (Hipping, Cygnaeus) tuella Pietariin, missä hän alkoi järjestelmällisesti tehdä itseään tunnetuksi Pietarin sivistyneistön keskuudessa. Kirjailija Ivan Lobjon ehdotuksesta syntynyt tutkielma suomen kielestä ”Über die Finnische Sprache und Ihre Literatur” vakuutti Pietarin sivistyneistön edustajat Sjögrenin pätevyydestä. Tutkielman seurauksena hän sai kreivi Rumjantsevin kirjastonhoitajan paikan sekä Suomen asiain sihteerin Robert Henrik Rehbinderin ehdotuksesta rahat tutkimusmatkaa varten. Analysoitaessa Sjögrenin pääsemistä Pietarin sivistyneistön jäseneksi havaittiin, että kyseessä oli umpinainen yhteisö, jossa jäsenet tunsivat toisensa. Palvelukset ja vastapalvelukset sekä tätä kautta saavutettu sosiaalinen luottamus takasivat jäsenten lojaalisuuden. Eniten Sjögren oli tekemisissä historioitsija Friedrich von Adelungin, akateemikko Christian Frähnin, pastori Anders Johan

Hippingin, kirjailija Ivan Lobjon ja Suomen asiain sihteerin Robert Henrik Rehbinderin kanssa. Voitiin havaita, että yhdistävänä tekijänä oli kiinnostus kieleen ja kirjallisuuteen, mikä auttoi Sjögreniä pääsemään Pietarin saksalais-suomalaisen sivistyneistön jäseneksi ja hankkimaan vaikutusvaltaisia venäläisen aristokratian edustajia suosijoikseen. Asiassa merkittävää on sekä suomalaisen papiston että saksalaisten akateemikkojen hyvät suhteet venäläiseen aristokratiaan. Eri maiden yläluokat seurustelivat keskenään.

Karjalaan ja Lappiin suuntautuneen tutkimusmatkan aikana Sjögren ylläpiti suhteita Pietarin sivistyneistöön ja sai tiedeakatemiaan akateemikot Christian Frähnin ja Philip Krugin vakuutettua pätevyystään tutkijana. Valintaa tiedeakatemiaan kirjeenvaihtajajäseneksi vuonna 1827 täydensi nimittäminen Venäjän historian ja muinaistieteen apulaiseksi vuonna 1829. Frähnistä tuli Sjögrenin ystävä, minkä valinta Sjögrenin lapsen kummiksi osoittaa, ja Krugista tuli Sjögrenin oppi-isä, patron.

Toinen verkosto, johon Sjögren Pietarissa kiinnittyi, oli tiedeakatemiaan kansainvälinen sivistyneistö. Tämä verkosto käsitti lähinnä saksalaissyntyiset akateemikot. Huomattavaa oli myös Venäjän tiedepolitiikan byrokratisoituminen rankijärjestyksen ulottuvuutta tiedeakatemiaankin vuoden 1830 ohjesäännön perusteella. Uudistus merkitsi valtion kontrollia tiedemiesten elämään. Sjögrenin tapauksessa aatelittomasta oppisäädyn edustajasta tuli virka-aseman perusteella venäläisen aateliston edustaja. Tästä huolimatta havaittiin, että tiedeakatemia oli eksklusiivinen yhteisö. Suhteet tiedeakatemiaan jäsenten kanssa muodostivat myös vapaa-ajalla Sjögrenin tärkeimmät kontaktit. Frähnin ja Krugin lisäksi Sjögren piti vapaa-ajalla yhteyttä kielitieteilijä Christian Gräfen ja arkeologi Peter von Köppeniin. Vastavuoroisuuteen suhteissa pääsivät vain Frähn ja Gräfe. Suhteiden yksipuolisuudesta huolimatta ne olivat kestäviä. Tiedeakatemiaan muodollisen organisaation rinnalla havaittiin pienryhmiä, klikkejä, jotka muodostivat epävirallisia suhdeverkostoja. Keskeistä on, että Sjögren pystyi lunastamaan odotukset tutkijana ja kartuttamaan verkostonsa sosiaalista pääomaa.

Kolmas verkosto, johon Sjögren kiinnittyi, oli tiedeakatemiaan venäläinen aatelisto. Hyvät suhteet venäläiseen valtaapitävään aatelistoon olivat tärkeitä Kaukasian tutkimusmatkan myöntämiseksi ja ennenkaikkea tulevaisuudessa akateemikon viran saavuttamiseksi. Pääseminen vuonna 1835 tutkimusmatkalle kuvasi aseman vakiintumista. Tutkimusmatkan tieteellisellä onnistumisella oli tärkeä merkitys suhteiden lujittamisessa. Matkan aikana Sjögren raportoi säännöllisesti matkan edistymisestä. Kirjeenvaihtoa Sjögren kävi Gräfen, Frähnin, von Köppenin ja Krugin kanssa. Venäläisistä hän kirjoitti tiedeakatemiaan sihteerin Fussille ja presidentti Uvaroville. Matkakirjeitä julkaistiin tiedeakatemiaan julkaisusarjassa. Kirjeenvaihtoa säätelivät tutkimuksen tarpeet, sillä hän kirjoitti informoidakseen tiedeakatemiaa. Tutkimusmatkan onnistumien loi perustan Sjögrenin aseman muutokselle klientistä patroniksi vuonna 1838.

Sjögrenin urakehitys oli osoitus harvinaisesta ennakkoluulottomuudesta ja sopeutumisesta venäläisen yhteiskunnan suosikkijärjestelmään. Kyseessä saattoi olla eräänlainen juurettomuus, mikä johtui Sjögrenin lähtökohdista, mutta edesauttoi valinnoissa. Havaittiin, ettei tiedettä tehdä umpiossa, vaikka riippumattomuutta politiikasta usein korostetaan. Urakehitys oli myös osoitus laajemmista historiallisista prosesseista - suomalaisten muuttoliikkeestä Pietariin ja sen taustalla olevista taloudellisista ja alueellisista syistä. Tiedetään, ettei Sjögrenin viitoittama tie koskaan vakiintunut suomalaisten oppineiden keskuudessa ja että hän näin ollen jäi harvinaisuudeksi.

SISÄLLYSLUETTELO

I JOHDANTO	1
1.1. Suutarin pojasta Pietarin tiedeakatemiaan akateemikoksi	1
1.2. Verkoston käsitteestä	9
1.3. Tutkimustehtävä	12
1.4. Lähteet	15
II TIE PIETARIN SIVISTYNEISTÖN EDUSTAJAKSI	17
2.1. Varhaiset yhteydet Pietariin	17
2.2. Hippingin toiminta Sjögrenin hyväksi	20
2.3. Rehbinder matkasuunnitelman edistäjänä	27
2.4. Suositukset tutkimusmatkan onnistumisen edellytys	30
2.5. Sivistyneistön verkosto Sjögrenin uran edistäjänä	32
III KARJALAN JA LAPIN TUTKIMUSMATKA	36
3.1. Matkareitti ja yhteydet Pietarin tiedeakatemiaan	36
3.2. Kirjeenvaihto verkoston kuvaajana	40
IV TIEDEAKATEMIA	43
4.1. Venäjän historian ja muinaistieteen apulaisen virka	43
4.2. Aseman vakiinnuttaminen alkaa	44
4.3. Vaikeuksista aseman vahvistumiseen	48
4.4. Tieteellisen aktiivisuuden ja pahenevan silmäsairauden aika	51
4.5. Matkasuunnitelma ja sen toteutuminen	55
4.6. Tiedeakatemiaan kansainvälisessä verkostossa	56
V KAUKASIAN TUTKIMUSMATKA	60
5.1. Matkareitti	60
5.2. Yhteydet Pietarin tiedeakatemiaan	62
5.3. Tutkimuksen tarpeet kirjeenvaihdon säätelijänä	65
VI YHTEENVETO	68

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	75
LIITTEET	83

I JOHDANTO

1.1. Suutarin pojasta Pietarin tiedeakatemian akateemikoksi

Anders Johan Sjögren syntyi 8.5.1794 Iitin¹ pitäjän Sitikkalan kylässä. Isä Mikael Johansson Sjögren (s. 1759) oli sekä pitäjän suutari että maanviljelijä. Äiti Karin Aronsdotter Hogen (s. 1754) oli Iitin kirkonkylästä lähtöisin oleva sepän tytär. Anders Johan oli heidän ainoa eloonjäänyt² lapsensa. Anders Johan oli käsityöläissukua niin isän kuin äidinkin puolelta.³ Pitäjän käsityöläisen arvo takasi isälle sekä työtä että arvostusta. Lisäksi hänellä oli oikeus pitää oppipoikia.⁴ Anders Johan mainitsee päiväkirjassaan oppipojan, ”vår lärrosse”, esimerkiksi toimittaneen isän asioita kaupunkimatkoilla.⁵

Perheen voidaan katsoa olleen kohtalaisen hyvin toimeentuleva verrattuna ajan yleiseen toimeentulotasoon maaseudulla. Puutetta esimerkiksi ruoan suhteen ei tarvinnut kärsiä. Vanhemmat lähettivät Anders Johanille ruokatarpeita hänen käydessään Loviisan alkeiskoulua.⁶ Sjögren on itse halunnut tuoda esiin vanhempiensa köyhyyden, minkä vuoksi hän kärsi alemmuudentunteesta koulu- ja opiskelutovereihinsa nähden. Esimerkiksi Suomen sodan alettua vuonna 1808 Sjögren oli yksi noin kymmenestä pojasta, joiden täytyi jäädä Loviisaan muiden poikien vanhempien haettua lapsensa turvaan maaseudulle. Syyksi hän mainitsee juuri vanhempiensa köyhyyden ja kaukana asumisen.⁷ Porvoon lukiossa opiskeli pääasiassa keskiluokkaan kuuluvien perheiden poikia, joista useimmat olivat upseerien, pappien ja kaupunkien porvarien lapsia. Sosiaaliero ei kuitenkaan ollut niin suuri kuin on haluttu yleensä korostaa. Sjögren poikkesi toisista oppilaista lähinnä äidinkieltensä suomen ja maalaistaustansa johdosta. Voidaan ajatella, että Sjögren kuului perhetaustaltaan kohtalaisen hyvin toimeentulevaan osaan maaseudun väestöä, mutta kaupungissa ja erityisesti opinahjoissaan hän kuului köyhimpiin oppilaisiin.⁸

¹ Tuohon aikaan Iitin pitäjä sijaitsi Ruotsi-Suomessa ns. Kyminkartanon läänissä valtakunnan kaakkoisrajalla. Nykyään Iitti on noin kahdeksantuhannen asukkaan maalaiskunta Kymenlaaksossa Kouvolan tuntumassa.

² Sjögreneille syntyi neljä lasta: 11.4.1789 tytär, 27.4.1790 poika, 23.3.1791 tytär ja 8.5.1794 Anders Johan.

³ Joki, A. J. (toim.), A. J. Sjögren: tutkijan tieni, 1-2.

⁴ Kiimalainen-Stenberg, R., A. J. Sjögren – iittiläinen, 10-11.

⁵ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 11.10.1807, Coll. 209, HYK.

⁶ Katso esimerkiksi Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 14.4.1808, Coll. 209, HYK.

⁷ Joki, A. J. (toim.), 7.

⁸ Sjögren, A. J., *Teckning af M. A. Castréns lefnad och verksamhet*, 239; Anttila, L., A. J. Sjögren – aikalaisemme menneisyydestä, 39.

Kimmokkeen opintielle Sjögren sai kotoaan. Molemmat vanhemmat olivat lukutaitoisia, mikä oli harvinaista. Äiti alkoi opettaa Sjögreniä lukemaan. Perheellä oli tusinan verran hartauskirjoja ja seurakunnan pastori lahjoittama Raamattu. Lapsuusvuosien suuri vaikuttaja oli kappalainen, seurakunnan toinen pastori Karl Östberg, joka lukukinkereillä havaitsi Sjögrenin lahjakkuuden ja edesauttoi koulutien aloittamisessa. Hän sai Sjögrenin isän vakuuttuneeksi koulunkäynnin merkityksestä. Lisäksi hän lupasi tukea Sjögrenin koulunkäyntiä myös taloudellisesti. Koska oppilailta edellytettiin ruotsin kielen taitoa heidän pyrkiessään Loviisan alkeiskouluun, otti pastori Östberg hänet luokseen Parolan kappalaispappilaan ja opetti hänelle ruotsia, kirjoitusta ja laskentaa.⁹ Myös seurakunnan rovasti Israel Israelsson Ståhlberg oli Sjögrenin henkisellet kehitykselle merkittävä henkilö. Hänen kauttaan Sjögren tutustui mm. fosforistiseen¹⁰ kirjallisuuteen ja Gustaf Renvalliin¹¹, jota pidettiin suomen kielen tuntijana. Lisäksi hän auttoi Sjögreniä taloudellisesti erityisesti Porvoon lukion aikana. Toisin kuin hyödyn aikakautta edustavalle papistolle, Östbergille ja Ståhlbergille oli tärkeää seurakuntalaisten henkisen elämän ohjaaminen.¹²

Toinen merkittävä asia lukutaidon lisäksi, jonka Sjögren sai lapsuudenkodistaan, oli kodin uskonnollisen ilmapiirin ja ankaran kasvatuksen vaikutus Sjögrenin luonteeseen. Sjögren itse viittaa päiväkirjassaan sulkeutuneeseen ja raskasmieliseen mielenlaatuunsa, jota hän pitää kodin ilmapiirin aikaansaamana.¹³

Porvoon lukioon Sjögren pääsi vuonna 1809. Lukiovuosina Sjögrenin kiinnostus kieleen, historiaan ja kirjallisuuteen heräsi. Liisa Anttilan mukaan lukiovuodet merkitsivät Sjögrenille henkistä murrosta. Jo alkeiskoulun aikana syntynyt alemmuudentunne vaivasi yhä Sjögreniä. Hänellä oli myös vaikeuksia sopeutua moraalisesti vapaampaan elämään.¹⁴ Kyseessä oli myöskin valtakunnallinen murroskausi: Suomesta tuli osa Venäjän keisarikuntaa, mikä merkitsi henkistä irrottautumista Ruotsista ja ovien aukenemista Venäjän sivistyselämään.¹⁵

⁹ Lönnrot, E., Minnes-tal öfver Akademikern Dr Anders Johan Sjögren, 4.

¹⁰ Fosforistit: 1800-luvun alkupuoliskolla vaikuttanut ruotsalainen uusromanttikkojen ryhmä.

¹¹ Gustaf Renvall (1781-1841) kirkon- ja kielimies. Vihittiin papiksi 1806, 1811 suomen kielen dosentiksi Turun akatemiaan ja 1813 kasvatustieteen apulaisprofessoriksi. Palasi kirkolliselle uralle vuonna 1819 Uskelan kirkkoherraksi. 1826 julkaisi laajan suomen kielen sanakirjan.

¹² Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 1.8.1811; Branch, M. A., A. J. Sjögren – Studies of the North, 33-34; Halila, A., Iitin historia I, 617.

¹³ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 10.12.1814, Coll. 209, HYK; Joki, A. J. (toim.), 2.

¹⁴ Anttila, L., 53-58.

Sjögren tottui jo kouluvuosinaan käyttämään hyväksi verkostoja, mistä on osoituksena hänen taloudellisen toimeentulonsa turvaamiseksi luoma tavaran- ja rahanvaihtoon, -lainaamiseen ja –saamiseen erikoistunut yhteydenpitoverkosto. Esimerkiksi helmikuussa 1810 Sjögren vaihtoi koulutoveri Carl Fredrik Relanderin kanssa kirjoja. Sjögren maksoi myös vuokraemännälleen joulukuussa 1809 lainaamansa leivät.¹⁶ Rahaa Sjögren oli saanut kiertelemällä joululomallaan laulamassa Iitin kirkonkylässä.¹⁷ Verkostoon kuuluivat Iitin seurakunnan papiston lisäksi vanhemmat ja koulu – sekä opiskelutoverit.¹⁸

Turun akatemiaan Sjögren pääsi vuonna 1813. Romantiikan henki näkyi tieteissä subjektiivisuutta ja intuitiota korostavana otteena. Mielenkiinto kohdistui kansanrunouteen, jumaltaruihin ja sankaritarinoin. Romantiikan varsinaisena kotialueena oli saksalainen kulttuurialue, josta aatteet levisivät Suomeen Ruotsin kautta. Myös muuttunut poliittinen tilanne vaati kansan ja kansakunnan käsitteiden tarkentamista.¹⁹ Sjögren kuului ns. Turun romantiikan keskeisiin henkilöihin. Tavoitteena oli luoda kieli, historia ja kirjallisuus. Kansallisromantiikan ohjelmaa toteutettiin käytännössä keräämällä ja julkaisemalla kansanrunoja.²⁰ Romantiikka ei eurooppalaisena valtavirtauksena kotiutunut Suomeen vielä tässä vaiheessa, vaan sen pysyviä vaikutuksia voidaan nähdä vasta 1860-luvulla.²¹

Ensimmäisen kolmen opiskeluvuoden aikana Sjögrenin opinnoilla ei ollut selkeää suuntaa, eikä hänellä ollut tulevaisuudensuunnitelmia. Vanhemmat toivoivat koko Sjögrenin koulu- ja opiskeluvuosien ajan hänestä pappia, mikä ei ajatuksena tyydyttänyt häntä. Sjögren alkoikin olla huolissaan omasta tulevaisuudestaan ja päättämättömyydestään.²² Lisäksi Sjögrenin täytyi toimeentulonsa turvaamiseksi pitää sekä yksityisoppilaita että toimia kotiopettajana, mikä hidasti opiskelua, mutta oli yleistä tuohon aikaan opiskelijoiden keskuudessa. Sjögrenin

¹⁵ Honko, L., Kansallisten juurien löytäminen. Teoksessa Tommila, P. (toim.), Suomen kulttuurihistoria 2, 42-45.

¹⁶ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 11.2.1810, Coll. 209, HYK.

¹⁷ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 31.12.1809, Coll. 209, HYK.

¹⁸ Katso esim. Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 1806-1819, Coll. 209, HYK.

¹⁹ Klinge, M., Keisarin Suomi, 37-38; ”Venäläisiksi emme tule, olkaamme siis suomalaisia” –sanonta on peräisin tältä ajalta.

²⁰ Honko, L., 42-45; Klinge, M., Keisarillinen yliopisto. Teoksessa Klinge, M. (toim.), Helsingin yliopisto 1640-1990. II osa, 52-67.

²¹ Klinge, M., Poliittisen ja kulttuurisen Suomen muodostaminen. Teoksessa Tommila, P. (toim.), Suomen kulttuurihistoria 2, 20-22.

²² Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 3.2.1815, Coll. 209, HYK.

täytyi myös usein lainata rahaa opiskelutovereiltaan tai viipurilaisen osakunnan kuraattori Carl Gustaf Nykoppilta^{23 24}.

Sjögrenin mielenkiinto kohdistui saksalaiseen kirjallisuuteen ja osakuntatoimintaan. Osakuntia olivat boreaalinen, uusmaalainen, satakuntalainen, hämäläinen, pohjalainen, turkulainen, viipurilainen ja ruotsinmaalainen, joista suurimmat olivat viipurilainen ja pohjalainen. Osakuntien tehtävänä oli maakunnallisen järjestäytymisen lisäksi vapaa-ajan käytön ohjaaminen ja toveripiirien luominen.²⁵ Sjögren kuului viipurilaiseen osakuntaan, jonka keskuuteen perustetussa kirjallisuuden kerhossa hän toimi sihteerinä. Hänen tehtävänä oli vastaanottaa ja esitellä kritiikkiä varten kerhon jäsenten kirjoituksia ja käännöksiä. Kerhon jäseniä olivat esimerkiksi Alexander Blomqvist²⁶ ja Abraham Poppius²⁷, jotka olivat jo Porvoon lukion ajoilta olleet Sjögrenin ainoat läheiset ystävät ja joiden kanssa ystävyys säilyi koko elinajan, mistä osoituksena olevaa laajaa kirjeenvaihtoa säilytetään Helsingin yliopiston kirjaston kokoelmissa.²⁸

Kirjallisuuden harrastamisen lisäksi Sjögren teki Poppiuksen kanssa lupauksen Herderin ajatusta noudattaen kerätä kansanrunoja ja –satuja, joita voitaisiin myöhemmin hyödyntää suomalaisten muinaisuutta tutkittaessa: ”*Vi kommo öfverens och lofvade hvarandra med hand och mun att deruti följa Herders idee, att så mycket vi åtkomma, samla och uppsöka monumenter af våra förfäders espirit öfverhufvud, detta må då inga poesi eller hvad som hälst, med ett ord, att vi uppsöka och samla allt, som vi kunna överkomma, folksagor och dylikt, som kan tjena till att på något sätt användas vid forskningen om våra förfäder.*”²⁹ Lupaus on Michael Branchin mukaan nähtävä osoituksena romanttisten aatteiden vastaanottamisesta ja ajan yleisestä ilmapiiristä.³⁰

²³ Carl Gustaf Nykopp (1785-1849) yliopistomies ja tuomiorovasti. 1812 Kreikan kirjallisuuden dosentti. 1814-1826 Viipurilaisen osakunnan kuraattori. 1844 Porvoon tuomiorovasti.

²⁴ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 30.12.1815, 13.3.1815, 14.4.1816 ja 10.2.1817, Coll. 209, HYK.

²⁵ Strömberg, J., Ylioppilaat. Teoksessa Klinge, M. (toim.), Helsingin yliopisto 1640-1990. II osa, 295-307.

²⁶ Alexander Blomqvist (29.12.1796-18.12.1848) historioitsija ja kirjastonhoitaja. 1823 Kreikan kirjallisuuden dosentti, 1828 Helsingin yliopiston varakirjastonhoitaja, 1838 oppihistorian professori ja 1845 yliopiston kirjastonhoitaja.

²⁷ Abraham Poppius (1793-1866) runoilija ja kirkonmies. Lähti vuonna 1817 Uppsalan yliopistoon, 1825 Viipurin vankilasaarnaaja, 1833 Juuan kappalainen.

²⁸ Joki, A. J. (toim.), 42-43; Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 1816-1817, Coll. 209, HYK.

²⁹ ”Lupasimme toisillemme käsi sydämellä seurata Herderin ajatusta ja täten kerätä sekä tutkia jäänteitä esi-isiemme hengestä. Tämä ei koske vain runoutta, vaan kaikkea, jota voitaisiin myöhemmin käyttää esi-isiemme historian tutkimuksessa.” Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 20.4.1814, Coll. 209, HYK.

³⁰ Branch, M. A., A. J. Sjögren – Studies of the North, 84-89.

Sjögren suoritti filosofian kandidaatin tutkinnon 21.5.1819 ja filosofian maisteriksi hänet promovoi 28.6.1819.³¹ Filosofian kandidaattitutkinto oli yliopiston perustutkinto, joka oli suoritettava tiedekunnan kaikissa yhdessätoista³² aineessa. Maisterin arvoa varten vaadittiin teologian tutkinto, ns. pikkuteologi, johon kuuluivat latinankielinen kirjoituskoe eli pro exercitio tiedekunnan antamasta aiheesta, julkinen väitös ja latinan sekä tieteiden tuntemista osoittava pro gradu –kirjoituskoe.³³

Opiskeluvuosinaan Sjögren oli käynyt sekä kesällä 1816 että kesällä 1817 vierailulla koulutoverinsa Arvid Stråhlmanin kotona Inkerin Gubanitsassa.³⁴ Ensimmäisellä matkallaan Sjögren teki muistiinpanoja päiväkirjaansa kielestä, tavoista ja yleensäkin uusista asioista. Viipurin Monrepos ja erityisesti Pietari tekivät Sjögreniin suuren vaikutuksen. Päiväkirjassaan Sjögren kuvailee näkemiään paikkoja ihastuneena.³⁵ Sjögren sai matkallaan konkreettisen kosketuksen suomensukuiseen kansaan (inkeriläisiin) ja sen kieleen ja elämään.³⁶ Michael Branch on todennut, että palatessaan Turkuun Sjögrenillä oli koossa ne ainekset, joita suomensukuisten kansojen tutkija tarvitsi: kiinnostus kieleen, kulttuuriin ja historiaan, kyky kuulla ja rekisteröidä tarkasti kuulemaansa, Venäjän ihaileminen ja tietoisuus siitä, että sukukansoja asui Venäjällä.³⁷

Sjögrenin Inkerinmatkojen aikoihin kreivi Nikolai Rumjantsev³⁸ etsi suomalaisten tiedemiesten joukosta henkilöä, joka olisi valmis tutkimaan Venäjän itäisten osien historiaa, etnografiaa ja kieliä. Hän pyysi Turun akatemian kirjallisuuden dosentti Johan Jakob Tengströmiltä³⁹ kahden suomalaisen nimeä, jotka olisivat halukkaita ja päteviä suorittamaan kyseisen tutkimuksen. Tengström suositteli G. Renvallia suomen kielen tuntijana ja E. G. Ehrströmiä venäjän kielen tuntijana ja historioitsijana. Suunnitelma ei onnistunut, sillä

³¹ Joki, A. J. (toim.), 48-51.

³² Aineet olivat Kreikan kirjallisuus, itämaiden kirjallisuus, teoreettinen filosofia, käytännöllinen filosofia, yleinen historia, kirjallisuuden historia, retoriikka, matematiikka, luonnonhistoria, kemia ja fysiikka.

³³ Strömberg, J., Ylioppilaat. Teoksessa Klinge, M. (toim.), Helsingin yliopisto 1640-1990. I osa, 395.

³⁴ Joki, A. J. (toim.), 34-43.

³⁵ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 9.7.1816, 13.7.1816 ja 21.7.1816, Coll. 209, HYK;

³⁶ Anttila, L., 114-115.

³⁷ Branch, M. A., The Development of A. J. Sjögren as a Scholar and His Role in Establishing Finnic Studies as an Academic Subject, 80.

³⁸ Nikolai Petrovitsh Rumjantsev (1754-1826) venäläinen valtiomies. Oli Suomen sodan aikana Venäjän ulkoasiainministeri ja mukana solmimassa Haminan rauhaa 1809. Nimitettiin valtakunnan kansleriksi, mutta erosi vuonna 1812. Innokas tieteiden ja taiteiden suosija, kustansi monia historiallisia teoksia, keräsi Venäjän historian lähteitä ja hänen kirjastostaan sai alkunsa Venäjän valtionkirjasto.

³⁹ J. J. Tengström (1787-1858) filosofian tutkija ja historioitsija. Opiskeltuaan Uppsalassa palasi Suomeen. 1811 kirjallisuuden historian dosentti, 1827 käytännöllisen filosofian professori ja 1830 myöskin teoreettisen filosofian professori.

Ehrström sai viran Venäjän historian ja kirjallisuuden dosenttina Turun akatemiassa, minkä johdosta Renvall vetäytyi hankkeesta, sillä hän ei osannut venäjää. Myöhemmin Renvall suositteli Sjögreniä kyseisen matkan suorittajaksi ja välitti Sjögrenin kirjeen tanskalaiselle kielentutkija Rasmus Raskille⁴⁰, joka tällöin oli Pietarissa ja kuului kreivi Rumjantsevin tuttavapiiriin.⁴¹

Sjögren on omaelämäkerrassaan todennut, että Raskin esimerkki kielentutkijana herätti hänessä ”aatteen koettaa äidinkieltä suomen suhteen astua Raskin jalanjalkia”.⁴² Erityisesti Sjögren halusi lähteä tutkimusmatkalle. Rumjantsevin suunnitelmien kantautuminen Turkuun lisäsi Sjögrenin innostusta. Pietariin Sjögren halusi oppiakseen paremmin sekä venäjää että kirkkoslaavia ja löytääkseen sopivaa kirjallisuutta.⁴³ Suomalaisia asui Pietarissa vuonna 1820 noin 5800 henkeä. Vuonna 1881 suomalaisia asui Pietarissa noin 24000 henkeä. Uusi pääkaupunki veti väestöä aluksi pääasiassa ns. Vanhasta Suomesta, josta jo pitkään olivat olleet tiiviit kauppayhteydet Pietariin. Ammattiryhmistä eniten edustettuina olivat käsityöläiset ja kauppiat sekä palkolliset. Suomalaiset asuivat pääasiassa samalla alueella ja muodostivat tiiviin sosiaalisen verkoston.⁴⁴ Siirtolaisuus oli osoitus pitkän aikavälin rakenteellisesta muutoksesta, jolloin Suomen ja Venäjän taloudelliset ja alueelliset vaikutussuhteet muuttuivat poliittisten vaikutussuhteiden lisäksi.⁴⁵

Halu Venäjän taholta tukea ja edistää suomensukuisten kansojen tutkimista tulee nähdä osana Venäjän sisäpolitiikkaa. Suomi haluttiin kytkeä yhä tiiviimmin emämaahan ja erottaa Ruotsista. Yleisestikin oltiin kiinnostuneita kartoittamaan Venäjän alueella asuvien eri vähemmistökansallisuuksien elinoloja, tapoja, kieliä, jotta niitä olisi helpompi hallita sekä venäläistää. Sjögrenille uusi valtiollinen tilanne merkitsi suuren imperiumin tarjoamia parempia mahdollisuuksia uran luomiseen ja erityisesti häntä kiinnostaneeseen tutkimusmatkailuun, jonka avulla oli jo 1700-luvulta lähtien kehitetty Venäjän tiedettä Keisarikunnan Pietarin Tiedekatemiassa.⁴⁶

⁴⁰ Rasmus Rask (1787-1832) kielentutkija ja tutkimusmatkailija, 1829 Kööpenhaminan yliopiston kirjastonhoitaja, 1831 itämaisten kielten professori.

⁴¹ Branch, M. A., A. J. Sjögren – Studies of the North, 27-28.

⁴² Joki, A. J. (toim.), 46.

⁴³ Joki, A. J. (toim.), 46-54.

⁴⁴ Engman, M., S:t Petersburg och Finland. Migration och influens 1703-1917, 146-165.

⁴⁵ Haapala, P., Sosiaalishistoria. Johdatus tutkimukseen, 66.

⁴⁶ Klinge, M., Keisarin Suomi, 36-42.

Keisarillisesta Pietarin Tiedeakatemista, jonka Pietari Suuri oli määrännyt perustettavaksi vuonna 1724, tuli Venäjän modernisaatioprosessin toteuttaja. Tiedeakatemia perustettiin muiden eurooppalaisten tiedeakatemioiden tavoin edistämään soveltavien tieteiden tutkimusta.⁴⁷ Sen tehtävänä oli tieteen kehittäminen sekä maineen ja kunnian tuominen Venäjälle. Kuten monissa muissakin eurooppalaisissa tiedeakatemioiden Venäjän kansallista tiedettä ryhdyttiin kehittämään aluksi ulkomaalaisten, lähinnä saksalaisten, johdolla. Syynä tähän oli tiedemiesten halu työskennellä maissa, joissa he saivat omalle alalleen eniten tukea.⁴⁸ Lisäksi saksalaisten vaikutus Itämeren alueella oli jo keskiajalta lähtien ollut vahva, ja he tulivat nyt toimimaan innovaatioiden tuojina myös Venäjälle.⁴⁹ Jäsenille maksettiin palkkaa sekä tutkimuksessa tarvittavat välineet ja muut kulut.⁵⁰ 1700-luvulla kaksi merkittävintä alaa Venäjän tieteessä olivat matematiikka ja luonnonvarojen tutkiminen erilaisten tutkimusmatkojen avulla. Tutkimusmatkojen kautta luotiin uudet kartat, kartoitettiin uusia kasvi- ja eläinlajeja ja kerättiin Siperian historian arkistokokoelmat.⁵¹

1700-luvulla Pietarin tiedeakatemiasa oli ollut kaksi suomalaista tiedemiestä, tähtitieteilijä Anders Lexell ja kemisti sekä taloustieteilijä Erik Laxman, jotka olivat päässeet akateemikoiksi asti. Tämän jälkeen ennen 1820-lukua tiedeakatemiasa ei ollut yhtään suomalaista jäsentä millään osastolla. Kunniajäseneksi oli valittu 10.10.1817 Suomen kenraalikuvernööri Fabian Steinheil (synt. Virossa). Kirjeenvaihtajajäseniksi oli valittu peräti kolme suomalaista luonnontieteilijää 1810-luvulla. He olivat Johan Gadolin, Kristian Stewen ja Nils Gustaf Nordenskiöld. Autonomian alkuvuosina suomalaisilla ei ollut vielä omaa tiedeseuraa, jossa he olisivat voineet julkaista tutkimuksiaan. Suomen tiedeseura perustettiin vasta vuonna 1838. Laajempaa lukijakuntaa varten tutkimuksia oli aiemmin lähetetty Ruotsin tiedeakatemiaan, mutta Suomen tultua osaksi Venäjän keisarikuntaa kääntyi suunta luonnontieteissä Pietarin tiedeakatemiaan.⁵²

⁴⁷ Klinge, M., Euroopassa, Pietarissa, 254-256.

⁴⁸ Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., Geschichte der Akademie der Wissenschaften der UdSSR, 41-56; Klinge, M., Euroopassa, Pietarissa, 254.

⁴⁹ Hietala, M., Das deutsche Element als Innovationsträger im Nordosten. Teoksessa Schweitzer, R. & Bastman-Bühner, W. (toim.), Der Finnische Meerbusen als Brennpunkt, 347-357.

⁵⁰ Koponen, S., Suomalaisen luonnontieteilijöiden yhteydet Pietarin tiedeakatemiaan ja Pulkovan observatorioon autonomian aikana, 5.

⁵¹ Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., 129-143; Koponen, S., 9.

⁵² Koponen, S., 34-49.

Tiedeakatemit muodostivat oman suljetun yhteisönsä, johon valtakunnan politiikalla tai säädyillä ei ollut merkitystä. Kyseessä oli ja on yhä idea tieteentekemisen riippumattomuudesta.⁵³ Kuitenkin Venäjällä tiedeakatemia oli Pietari I suunnitelman mukaisesti valtion varoilla toimiva laitos ja sen jäsenet olivat valtion virkamiehiä.⁵⁴ Venäjällä sukuverkosto hallinnossa oli ollut keskiajalta lähtien poliittisen muuttumattomuuden takeena. Tätä periaatetta noudatettiin Suomessakin 1800-luvulla esimerkiksi senaatin jäseniä nimitettäessä tiettyjen sukujen piiristä.⁵⁵ Sukulaisuuteen ja suosioon perustuvaa virkanimitysjärjestelmää piti voimassa Pietari I luoma patrimonialinen institutionaalinen herruus, mikä tarkoitti hallitsemista virastojen avulla. Virastot keisari miehitti suosikeillaan, jotka kuuluivat valtajärjestystä ylläpitävään aristokratiaan. Palkitakseen suosikkejaan Pietari I antoi vuonna 1722 ranki- eli arvojärjestyksen, jossa virat olivat hierarkisessa neljäntoista rankin porrastuksessa (katso Liite 4). Rinnakkain olivat hovin, siviilihallinnon ja armeijan virat. Taistelu rankeista nousi eliitin elämän sisällöksi.⁵⁶ Viran saaminen oli siis mahdollista syntymällä oikeaan sukuun, mutta sen saattoi saada myös kiinnittymällä oikeaan sukuun oman tai lähisukulaisen avioliiton kautta. Kolmas vaihtoehto oli hankkia suosittelija. Tällöin piti olla Pietarissa ja hakeutua virkamieseliitin asuinalueiden läheisyyteen. Pietarissa piti päästä esille ja näyttäytyä seurapiireissä. Virkamiehen uran kohtalo riippui keskenään kilpailevien verkostojen kulloisistakin asetelmista. Vaikka keisarit alkoivat 1800-luvulla suosia pätevyyteen perustuvaa rekrytointia, oli muutos hidas.⁵⁷ Voidaan olettaa, että vanha järjestelmä vaikutti myös tiedeakatemian virkanimityksissä.

Sisäpolitiikassa keisari Nikolai I kaudella alkanut venäläistäminen ulottui myös tiedeakatemiaan ”virallisen nationalismin” luoja kreivi Uvarovin tultua tiedeakatemian presidentiksi vuonna 1818.⁵⁸ Uvarovista tuli vuonna 1833 myös kansanvalistusministeri, jonka alaisuuteen tiedeakatemia suoraan kuului. Näin hänestä tuli tavallaan kaksinkertainen tiedeakatemian johtaja.⁵⁹ Tiedeakatemian sisäisillä valtarakenteilla oli merkitystä rahoitusta ja tutkimuksia suunniteltaessa sekä jäseniä valittaessa. Tiedeakatemia oli eksklusiivinen yhteisö,

⁵³ Alemann, H. von, Problems in the Evaluation of Social Research Organisations. Teoksessa Crawford, E. & Perry, N. (toim.), Demands for Social Knowledge, 203.

⁵⁴ Koponen, S., 5.

⁵⁵ Savolainen, R., Suosikki senaattorit. Venäjän keisarin suosio suomalaisten senaattorien menestyksen perustana 1809-1892, 55-57.

⁵⁶ Tiihonen, S., Herruus. Osa 2: Ruotsi ja Venäjä, 170-171, 205; Lieven, D., The Aristocracy in Europe 1815-1914, 245.

⁵⁷ Tiihonen, S., Herruus. Osa 2: Ruotsi ja Venäjä, 263-265.

⁵⁸ Riasanovsky, N. I., A History of Russia, 324, 352-354.

⁵⁹ Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., 167-169.

jonka sisään oli erittäin vaikea päästä.⁶⁰ Kyseessä on ajaton kysymys. Myös tämän päivän tiedepolitiikassa tiedeyhteisöjen sisäiset verkostot ja valtarakenteet ovat tärkeitä havaita.⁶¹

1.2. Verkoston käsitteestä

Sjögrenin Pietarissa luomat suhteet muodostavat monitahoisen verkoston, jota on mahdollista analysoida historian tutkimuksen sosiologiasta saamin keinoin. Kyseessä on yksilötason egokeskeisen verkoston analyysi. Tällöin tutkitaan, kuinka Sjögrenin sosiaaliset suhteet edistivät hänen hyvinvointiaan eli tässä tapauksessa hänen urakehitystään. Verkosto muodostuu kiinnepohdasta (ego) ja ryhmästä muita toimijoita (alter), joihin egolla on suhde. Yksilön sosiaalisten suhteiden huomioiminen on välttämätöntä kolmesta syystä. Ensinnäkin yksilön taloudellisten päämäärien tavoitteluun liittyy aina ei-taloudellisia motiiveita (status, valta). Toiseksi mitään toimintaa ei voida irrottaa sosiaalisista yhteyksistä, jotka vaikuttavat yksilön tekemiin ratkaisuihin. Kolmanneksi taloudelliset tai muut instituutiot eivät synny itsestään, vaan ovat aina sosiaalisen toiminnan tulosta.⁶² Myös tiede on aina sosiaalista toimintaa. ”Näkymättömät yliopistot” (invisible colleges), joissa saman alan tutkijat kommunikoivat epävirallisesti keskenään muodostavat tärkeän tieteentekemisen muodon.⁶³ Leos Müller on tutkinut Tukholman kauppahuoneiden välisiä suhteita vaihdantaan perustuvana sosiaalisena verkostona. Tutkimuksessaan hän on soveltaen hyödyntänyt sosiologiasta tuttuja verkostanalyysimetodeja,⁶⁴ joita tässäkin tutkimuksessa sovelletaan sekä Sjögrenin tapaamisiin että matkakirjeenvaihtoon. Tutkimuksessa hahmotetaan arkistoaineiston pohjalta myös kokonaisverkostoja, joihin Sjögren Pietarissa liittyi. Näiden verkostojen syvällisempi analyysi antaa aiheen jatkotutkimukselle. Tutkittaessa kokonaisverkostojen epäsuoria sosiaalisia kontakteja voidaan esimerkiksi havaita tärkeät tiedon- ja innovaatioidenleviämisen reitit.

Ylva Hasselberg on oikeutetusti väitöskirjassaan kritisoinut verkostanalyysin kolmea perinteistä tutkimustapaa. Ensimmäinen tutkimustapa on käyttää verkostomääritelmää alueen tai organisaation toisena nimityksenä. Toinen tutkimustapa on tutkia verkostoa

⁶⁰ Katso Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider 1820-1855*, Coll.209, HYK.

⁶¹ Crawford, E. & Perry, N., *Sketching a Theory of Social Science Research Organisation*. Teoksessa Crawford, E. & Perry, N. (toim.), *Demands for Social Knowledge*, 9-28.

⁶² Johanson, J-E, Mattila, M. & Uusikylä, P., *Johdatus verkostanalyysiin*, 21-28.

⁶³ Lehtinen, E. & Palonen, T., *Kasvatustieteen tyyssijät – Tutkimus tiedeyhteisön rakenteesta ja tietokulttuureista*. Teoksessa Mattila, M. & Uusikylä, P. (toim.), 182-184.

⁶⁴ Müller, L., 223-225.

organisaatiomuotona kvantitatiivisesti. Kolmas tapa on Hasselbergin mukaan ollut tutkia verkostoa toimijoiden (myös organisaatiot) suhteiden kuvaajana taloudellisilla markkinoilla. Kriitistä huolimatta perinteiset tutkimustavat ovat käyttökelpoisia. Tällöin tulisi kuitenkin muistaa, että kyseessä on ihmisten välinen vuorovaikutus, jota tutkitaan. Hasselbergin mukaan verkostosuhteilla historiallisissa yhteyksissä oli päätehtävänä vaihdanta, jossa sosiaalinen pääoma oli tärkein resurssi. Verkoston tavoitteena oli päästä kotitalouden, suvun tai yrityksen sosiaaliseen ja taloudelliseen jatkotuotantoon.⁶⁵ Sosiaalinen pääoma ja sen keskeisin elementti luottamus (trust) muodostavat tässäkin tutkimuksessa koko sosiaalisen vuorovaikutuksen perustan.

Sosiaaliseen pääomaan liitetään sosiaaliset verkostot ja niiden organisoitumistavat. Koossapitävänä voimana on toisaalta jäsenten toisiaan kohtaan tuntema luottamus ja toisaalta vastavuoroiset odotukset. Sosiaalisen pääoman liittäminen nykyajan yhteisöllisyyden heikkenemiseen sekä täten vuorovaikutuksen lisääntymiseen tuntemattomien kanssa rajaisi 1800-luvun Venäjän pois tarkastelumallista.⁶⁶ Myös silloin oltiin tekemisissä tuntemattomien ja tuttujen henkilöiden kanssa ja erilaisia verkostoja muodostui. Tässä suhteessa sosiaalinen pääoma ei ole vain nykyajan kuvaamisen käsite.

Adam Seligman on pohtinut luottamuksen ongelmaa. Hänen mukaansa luottamuksesta voidaan puhua yksilöiden välillä, kun ei tiedetä, mitä odottaa vuorovaikutustilanteissa. Luottavaisuus puolestaan tarkoittaa sitä, kun tiedämme, mitä odottaa. Seligman mainitsee Itä-Euroopan valtioiden sukukeskeisyyden esimerkkinä yhteiskunnasta, jossa voidaan puhua luottavaisuudesta vuorovaikutustilanteissa.⁶⁷ Kuitenkin Pietarin tiedeakatemia muodostaa tästä poikkeuksen, kuten myöhemmin tulen osoittamaan.

Sjögrenin yrityksiä päästä Pietariin sekä hänen Pietarissa luomiaan suhteita on mahdollista tutkia sekä päiväkirjamerkintöjen että kirjeenvaihdon pohjalta. Vaikeutena on, ettei kaikkia tapaamisia ole mahdollista saada selville, sillä voidaan olettaa, ettei kaikkia ole kirjoitettu päiväkirjaan. Toisaalta voidaan ajatella, että tärkeimmät tapaamiset ja tapahtumat kirjoitettiin muistiin. Tärkeämpää on löytää merkittävimmät toimijat. Arkistoaineiston käyttö antaa tähän

⁶⁵ Hasselberg, Y., 108-111.

⁶⁶ Ilmonen, K., Sosiaalinen pääoma: käsite ja ongelmallisuus. Teoksessa Ilmonen, K., 9-13.

⁶⁷ Seligman, A., Luottamuksen ongelma. Teoksessa Ilmonen, K., 39-52.

hyvän mahdollisuuden.⁶⁸ Tulkinnat on kuitenkin tehtävä varovaisesti tämä seikka huomioonottaen. Tulee muistaa, että lähdeaineiston ja egokeskeisen lähestymistavan mukaisesti verkostoja tarkastellaan Sjögrenin näkökulmasta.

Analysoin Sjögrenin tapaamisia verkoston näkökulmasta. Analyysissä on kaksi tasoa: muodostaa kuva tapaamisten rakenteellisista ominaispiirteistä (vaikutuspiiri, frekvenssi ja kontaktien kestävyys) ja keskittyä tapaamisten funktionaaliseen aspektiin,⁶⁹ sen tavoitteeseen luoda suhteita Pietarin sivistyneistöön ja tätä kautta vakuuttaa heidät sekä ennen kaikkea Rumjantsev soveltuvuudesta tutkimusmatkan suorittajaksi sekä lopulta hankkia matkalle tarvittavia suosituksia arvovaltaisilta tahoilta.

Verkostoja voidaan kuvata joko niiden rakenteen tai vastaavasti niiden vuorovaikutuksen sisällön kautta. Verkoston rakenteelle on tunnusomaista luokittelu ankkuripaikan/keskeisyyden, saavutettavuuden ja yhteydenpidon tiheyden mukaisesti. Ankkuripaikalla Leos Müller kuvaa verkoston keskustaa. Samaan tulokseen pyritään tutkimalla toimijoiden sijaintia verkoston rakenteessa eli keskeisyyttä. Esimerkiksi joku toimija voi olla erityisen keskeinen jossain tietyssä verkostossa. Saavutettavuudella kuvataan tapaa, jolla henkilöt verkostossa tavoittavat toisensa. Saavutettavuus on suurempi, kun verkoston jäsenet tavoittavat toisensa suoraan, eikä esimerkiksi kolmannen osapuolen kautta. Tiheydellä osoitetaan, kuinka tiiviitä verkoston sisäiset suhteet ovat. Verkosto on tiheydensä perusteella täydellinen, jos sen kaikki pisteet ovat yhteydessä toisiinsa. Umpinaisissa verkostoissa monilla jäsenillä on suorat yhteydet muihin jäseniin. Löyhissä verkostoissa suorat yhteydet verkoston jäsenten välillä ovat harvinaisia. Verkoston vaikutuspiiriin kuuluvilla henkilöillä on suora yhteys verkoston keskustaan. Tapaamisverkoston morfologiaa voidaan kuvata seuraavalla tavalla. Verkoston keskustassa on yhteydenpidon luoja ja ylläpitäjä. Mukana olevat henkilöt määrittelevät verkoston vaikutuspiirin. Verkoston tiheyttä ja saavutettavuutta on mahdollista analysoida tapaamisten perusteella.⁷⁰

Verkostoja voidaan tutkia myös vuorovaikutuksen sisällön kautta. Tällöin on kiinnitettävä huomiota esimerkiksi ystävyyteen, sukulaisuuteen, ammattiin, sukupuoleen, yhteisiin intresseihin ja uskontoon. Sisällön näkökulmasta verkosto voidaan ymmärtää yksisivuisena

⁶⁸ Mattila, M. & Uusikylä, P., Mitä on verkostanalyysi? Teoksessa Mattila, M. & Uusikylä, P. (toim.), 17-18.

⁶⁹ Müller, L., 223-225.

⁷⁰ *ibid.*

(unilateral) tai monisivuisena (multilateral). Yksisivuisessa suhteessa on vain yksi jaettu ominaisuus henkilöiden välillä. Monisivuisissa suhteissa on useampi kuin yksi jaettu ominaisuus. Täten monisivuiset suhteet ovat yksisivuisia voimakkaampia.⁷¹

Tutkittaessa vuorovaikutuksen sisältöä on otettava ominaisuuksien lisäksi huomioon vuorovaikutuksen suunta. Suunta vaihtelee yksipuolisten ja vastavuoroisten suhteiden välillä. Tämä pätee hyvin tapaamisiin, jotka ovat joko vastavuoroisia tai eivät. Merkittävä piirre verkostoa tutkittaessa on kestävyys (durability). Kestävyys riippuu suhteiden sisällöistä. Esimerkiksi sukulaissuhteiden kestävyys on vahva. Intensiteetin kautta voidaan tarkastella, kuinka säännöllisesti verkoston jäsenet ovat kontaktissa toistensa kanssa.⁷²

1.3. Tutkimustehtävä

Tutkimuksen teoreettisena lähtökohtana on hypoteesi, että tutkijanuran alkuvaiheissa pyritään hakemaan suosijoita, patroneita, oman etenemisen varmistamiseksi. Uran vakiintuessa pyritään luomaan tasavertaisia kontakteja toisiin tutkijoihin. Myöhemmin pyritään hankkimaan itse suojatteja, klientteja, joiden avulla pyritään edistämään sekä omaa asemaa tiedeyhteisössä että suojatin asemaa. Hypoteesi suhteutetaan Venäjän hallinnon virkanimityksissä käytettyyn suosikki- ja suojattijärjestelmään ja tarkastellaan, vaikuttiko se myös tiedeakatemiaan pääsemiseen ja siellä uran luomiseen.

Kantavana teemana tässä tutkimuksessa ovat verkostot ja niiden funktiot. Tutkin, millaisia verkostoja Anders Johan Sjögren rakensi uransa alku ja vakiinnuttamisen vaiheissa, mitkä olivat verkostojen funktiot ja millaisia eri tarkoituspäitä verkostot palvelivat. Tarkastelen, ketkä olivat Sjögrenin patroneita. Tutkin, miten Sjögrenin uraa edistettiin tiedeakatemiassa.

Tutkimuksen aikarajaus määräytyy Sjögrenin saapumisesta Pietariin vuonna 1820 hänen pyrkimyksiinsä vuonna 1838 alkaa etsiä itselleen suomalaista suojattia, joka osallistuisi tiedeakatemiaan suunnittelemaan Länsi-Siperian tutkimusmatkalle Sjögrenin puolesta.

⁷¹ ibid.

Aihetta ei ole aiemmin tutkittu tästä näkökulmasta. Sjögrenistä ei ole tehty varsinaista henkilöhistoriaakaan. Michael Branch on tehnyt väitöskirjansa *The Development of A. J. Sjögren as a Scholar and His Role in Establishing Finnic Studies as an Academic Subject* Lontoossa vuonna 1967. Tutkimuksen aikarajaus kouluvuosista ensimmäisen laajan tutkimusmatkan pohjalta syntyneiden tutkimusten julkaisemiseen käsittää vuodet 1806-1835. Väitöskirjasta on vuonna 1973 julkaistu Suomalais-Ugrilaisen Seuran julkaisusarjassa lyhennetty teos nimeltään *A. J. Sjögren – Studies of the North*. Michael Branch on vuonna 1968 julkaissut *Virittäjä*-lehdessä artikkelin M. A. Castrénin Siperian matkojen alkuvaiheista.⁷³ Branchilta on myös ilmestynyt vuonna 1995 Suomalais-ugrilaisen Seuran julkaisusarjassa artikkeli *The Academy of Sciences in St. Petersburg as a Centre of Finno-Ugrian Studies, 1725-1860*. Tutkimuksissaan Branch käsittelee Sjögrenin tutkimustulosten muuttumista joko ”yleiseksi tiedoksi” tai siirtymistä erityisesti Matthias Alexander Castrénin nimiin. Branchin mukaan varsinkin Sjögrenin käyttämä metodi tutkia kansoja kielitieteen, onomastiikan ja kansanperinteen kautta luettiin myöhemmin Castrénin ansioksi.⁷⁴ Mikko Korhosen mukaan metodia olivat käyttäneet kielitieteilijä Rasmus Rask ja Franz Bopp (1791-1867) ennen Sjögreniä.⁷⁵ Lisäksi Branch on korostanut tiedeakatemian jäsenten Krug ja von Adelung merkitystä Sjögrenin uran alkuvaiheille Pietarissa. Anders Johan Sjögreniä ovat Michael Branchin lisäksi tutkineet Lauri Pelkonen⁷⁶, Pekka-Yrjö Mäkinen⁷⁷, Liisa Anttila⁷⁸ ja Ritva Kiimalainen-Stenberg⁷⁹.

Mikko Korhonen on tutkinut Pietarin tiedeakatemian roolia suomalais-ugrilaisten kielten tutkimuksen keskuksena 1700-luvulta 1800-luvun jälkipuoliskolle saakka. Häneltä on ilmestynyt mm. *The History of Learning and Science in Finland 1828-1918* –sarjassa teos *Finno-Ugrian Language Studies in Finland 1828-1918*. Günter Stipa on tutkinut suomalais-ugrilaisten kielten tutkimuksen kehitystä teoksessaan *Finnisch-Ugrische Sprachforschung*

⁷² *ibid.*

⁷³ Lisäksi Branch on pitänyt esitelmät A. J. Sjögren – ensimmäinen tutkija vanhan runon mailla ja A. J. Sjögren akateemikkona Pietarissa – intressien otollinen yhteensattuma Sjögren syntymän 200-vuotis juhlavuonna 1994 Iitissä pidetyssä kansainvälisessä konferenssissa ”Identity and the Writing of National Histories in the North-East Baltic Region in the 18th and 19th Centuries”.

⁷⁴ Branch, M. A., *A. J. Sjögren – Studies of the North*, 247-264.

⁷⁵ Korhonen, M., *Finno-Ugrian Language Studies in Finland 1828-1918*, 48.

⁷⁶ Pro gradu –tutkielma *Antti Juhana Sjögrenin nuoruus*, HY: 1910.

⁷⁷ Pro gradu –tutkielma *A. J. Sjögrenin lapsuus ja kouluvuodet*, HY: 1950.

⁷⁸ Suomen Kulttuurirahaston Kymenlaakson rahaston ja Aino Vallin rahaston apurahatyö *A. J. Sjögren – aikalaisemme menneisyydestä*, 1995.

⁷⁹ Aino Vallin rahaston apurahatyö *A. J. Sjögren – iittiläinen*, 1995.

von der Renaissance bis zum Neupositivismus, jonka Suomalais-ugrilainen Seura on julkaissut vuonna 1990.

Pietarin tiedeakatemia ja sen historia on suomalaisille tuntematon alue ja länsimaissa hyvin vähän tutkittu. Pietarin tiedeakatemia oli koko Venäjän sivistyselämän keskus ja kuului suurien eurooppalaisten tiedeakatemioiden joukkoon. Suomalaisten tiedemiesten yhteyksiä Pietarin tiedeakatemiaan on systemaattisesti tutkinut ainoastaan Sanna Koponen Joensuun yliopistossa vuonna 1996 ilmestyneessä yleisen historian pro gradu –tutkielmassaan Suomalaisten luonnontieteilijöiden yhteydet Pietarin tiedeakatemiaan ja Pulkovan observatorioon autonomian aikana.

Kun lähestymme tutkimusaihetta teoreettisella tasolla, ovat merkittäviä Ylva Hasselbergin, Leos Müllerin, Kaj Ilmosen ja Petri Uusikylän tutkimukset. Ylva Hasselberg tarkastelee väitöskirjassaan Den sociala ekonomin ruukkiyhteisössä tapahtuvaa taloudellista muutosta henkilökohtaisten suhteiden muodostaman verkoston ja näin ollen taloudellisen resurssin kautta. Leos Müller puolestaan tarkastelee väitöskirjassaan The Merchant Houses of Stockholm kauppahuoneiden verkostoja. Sekä Hasselbergin että Müllerin merkittävä anti on sosiaalisen pääoman kytkeminen verkostojen sosiaalisten suhteiden keskeiseksi elementiksi. Laajemmin verkostoihin liittyvien sosiaalisen pääoman ja luottamuksen käsitteiden problematiikkaa on lähestynyt Kaj Ilmonen toimittamassaan teoksessa Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Petri Uusikylä on toimittanut Mikko Mattilan kanssa vuonna 1999 teoksen Verkostoyhteiskunta, joka on johdatus verkostanalyysiin. Merkittäviä ovat myös Elisabeth Crawfordin ja Norman Perryn tutkimukset. Heidän toimittamansa teos käsittelee yhteiskunnallisten aineiden tutkimusorganisaatioiden toimintaa ja rakenteita Ranskassa, Tanskassa ja Englannissa. Teoksen johdannossa Crawford ja Perry valaisevat myös yleistä organisaatioteoriaa suhteutettuna tutkimusorganisaatioihin. Marcel Mauss on teoksessaan Lahja käsitellyt vastavuoroisuutta ja erilaisten ”lahjojen” antamisen ja saamisen merkitystä eri yhteiskunnissa. Seppo Tiihosen tutkimukset byrokratian ja siihen liittyvän herruuden kehityksestä eurooppalaisen mallin pohjalta Ruotsin ja Venäjän hallinnolliseen kulttuuriin ovat merkittäviä lähestyttäessä mahdollisuuksia edetä uralla venäläisessä yhteiskunnassa kuten myös tiedeakatemiasakin, olihan sekin valtion varoilla toimiva laitos. Raimo Savolaisen väitöskirjassa Suosikki senaattorit käsitellään senaattorien asemaa autonomian Suomessa ja erityisesti keisarin suosion merkitystä aseman perustana. Samalla tulevat esiin myös senaattorisukujen väliset verkostot.

Tutkimus antaa mahdollisuuden Suomi-Pietari – akselin tutkimiseen tiedemaailman näkökulmasta, joka sinällään on uusien tutkimusten arvoinen aihe, kuten aiheeseen kytkeytyvä kansallisen identiteetin etsintä sekä suomalainen nationalismi ja venäläinen panslavismikin. Matti Klingen tuotanto kokonaisuudessaan on auttanut valottamaan Suomen ja Venäjän suhdetta autonomian aikana ja erityisesti Suomi-Pietari –akselia. Max Engmanin väitöskirja *St. Petersburg och Finland – migration och influens* on auttanut hahmottamaan suomalaisten muuttoliikettä Pietariin ja syitä siihen, miksi Pietariin lähdettiin.

Tutkimus jakaantuu kahteen osaan Sjögrenin urakehityksessä havaittavien patronus-klientti – vaiheiden kautta. Ensin tarkastellaan Sjögreniä nuorena tutkijana: hänen pyrkimyksiään edistää haavettaan tutkia suomensukuisia kansoja ja hänen päätymistään Pietarin tiedeakatemiaan. Tutkittaessa, millaisen verkoston hän loi tätä tarkoitusta varten ja millainen verkosto siitä muodostui, käytetään lähteenä Sjögrenin päiväkirjaa, kirjeenvaihtoa, omaelämäkertaa ja tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjoja. Tämän jälkeen tarkastellaan uran vakiinnuttamisen vaihetta Pietarin tiedeakatemiassa ja tämän ajan verkostoa päiväkirjan, kirjeenvaihdon, omaelämäkerran ja tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjojen avulla.

1.4. Lähteet

Ensisijaisena lähteenä tutkimuksessani käytän Anders Johan Sjögrenin kokoelmaa Helsingin yliopiston kirjastossa. Tutkimuksen kannalta merkittävimmän osan muodostavat Sjögrenin päiväkirja *Allmänna Ephemerider* ja Sjögren saamat kirjeet. Päiväkirja on lähes 8000 sivua laaja ja kirjoitettu pääosin ruotsiksi, vaikkakin lyhyitä jaksoja siitä onkin kirjoitettu saksaksi, ranskaksi, latinaksi ja venäjäksi. Päiväkirja sisältää tietoja Pietarin tiedeakatemian sisäisistä suhteisista ja tapahtumista sekä palkkauskysymyksistä kuten myös mainintoja uusista kieli-, kansa- ja historiatieteellisistä teoksista, joita Sjögren säännöllisesti luki. Päiväkirja sisältää myös yksityiskohtaiset tiedot Sjögrenin ruokavaliosta, terveydentilasta, tapaamisista ja tapahtumista. Tämän lisäksi päiväkirja toimi tutkimusmatkoilla muistikirjana, johon Sjögren kokosi kielitieteellisiä näytteitä ja kirjoitti keräämiään kansanrunoja⁸⁰. Päiväkirjan kirjoittaminen oli taito, jota opeteltiin alkeiskoulussa ja kuului osana sivistyneistön kulttuuriin.

⁸⁰ Katso *Allmänna Ephemerider 1835-1838 Kaukasian ja Etelä-Venäjän tutkimusmatkan ajalta*.

Sjögrenin saamat kirjeet kuuluvat osana neljääkymmentäyhtä Sjögrenin henkilökohtaisia papereita sisältävää kansiota. Tutkimuksen kannalta merkittävimmät kirjeet ovat akateemikko Gräfeltä, pastori Hippingiltä, akateemikko Krugilta, akateemikko von Köppeniltä ja kreivi Rehbinderiltä saadut. Kirjeenvaihto on kokonaisuudessaan hyvin laaja ja koska se olennaisesti nivoutuu yhteen päiväkirjan kanssa, on molempia luettava yhtä aikaa, jotta voisi saada kokonaisen kuvan Sjögrenin elämästä. Kirjeenvaihdolla oli suuri merkitys kommunikaatiovälineenä, jolla hoidettiin päivittäisiä kontakteja ystävien, sukulaisten ja kollegoiden kanssa. Yläluokan ja sivistyneistön sosiaalistumisprosessissa kirjekulttuurilla oli keskeinen asema. Kirjeenkirjoittaminen opittiin jo varhain lapsuudessa.⁸¹

Päiväkirjan ja kirjeenvaihdon lisäksi on kokonaiskuvan saamiseksi tärkeää perehtyä myös Sjögrenin omaelämäkertaan. Teos on alkuperäiseltä nimeltään *Sjelfbiografi*. Aulis J. Joki on suomentanut sen nimellä *Tutkijan tieni* ja se on julkaistu vuonna 1955. Alkuperäistä käsikirjoitusta säilytetään Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuusarkistossa Helsingissä.

Toisen tämän tutkimuksen kannalta merkittävän lähdeaineiston muodostavat Pietarin tiedeakatemian arkistossa säilytettävät Anders Johan Sjögrenin, Philip Krugin ja Christian Frähnin kokoelmat. Sjögrenin kokoelma muodostuu lähinnä Sjögrenin tieteellisestä jäämistöstä, josta tutkimukselleni tärkeitä ovat olleet erilaiset Sjögreniä puoltavat lausunnot ja myös hänen omat lausuntonsa tiedeakatemiassa. Philip Krugin ja Christian Frähnin kokoelmista tärkeitä ovat olleet Sjögrenin heille lähettämät kirjeet. Huomattavaa on, että Frähnin lähettämät kirjeet Sjögrenille ovat joko hukkuneet tai niitä ei ole ollut lainkaan. Kirjeitä luettaessa käsiala on ollut monesti erittäin vaikeaselkoista ja paperit ovat olleet hyvin hauraita.

Olen käyttänyt tutkimuksessani myöskin tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjoja (protokol). Pöytäkirjat sisältävät tiedeakatemian istunnoissa käsiteltyjä asioita, kuten esitetyt raportit ja tutkimukset, niiden tarkastaminen ja päätös mahdollisesta julkaisemisesta, selostukset tutkimusmatkoista, tärkeiden kirjeiden esittely ja erilaisten komissioiden muodostaminen. Pöytäkirjamerkinnät ovat erittäin suppeita, sillä asiat piti kirjata mahdollisimman lyhyesti. Pöytäkirjoja alettiin julkaista vasta vuodesta 1836 lähtien *Bulletin Scientifique* –sarjassa

⁸¹ Katso esimerkiksi Hasselberg, Y., *Den sociala ekonomin*, 84-93; Åström, A.-M., ”Sockenboarne”.

saksan kielellä. Aiempia säilytetään alkuperäisinä ranskankielisinä Pietarin tiedeakatemian arkistossa, joista olen lukenut Sjögreniä koskevat merkinnät vuodesta 1828 vuoteen 1836. Tämän jälkeen olen käyttänyt Bulletin Scientifique –sarjaa vuodesta 1836 vuoteen 1842, jonka olen lukenut Helsingin yliopiston kirjastossa. Vuodesta 1843 vuoteen 1855 olevat pöytäkirjat olen lukenut Pietarin tiedeakatemian arkistossa alkuperäisinä saksankielisinä.

II TIE PIETARIN SIVISTYNEISTÖN EDUSTAJAKSI

2.1. Varhaiset yhteydet Pietariin

Valmistuttuaan Turun akatemiasta vuonna 1819 Sjögrenillä oli jo olemassa mahdollisuus kiinnittyä myös Pietarin sivistyneistön verkostoihin. Sjögrenin taloudellinen tukija, viipurilaisen osakunnan kuraattori Carl Gustaf Nykopp kehotti Sjögreniä ottamaan yhteyttä tanskalaiseen kielitieteilijään Rasmus Raskiin, joka tällöin oleskeli Pietarissa, ja selvittämään Raskille toiveitaan päästä Pietariin voidakseen myöhemmin osallistua Rumjantsevin suunnittelemaalle tutkimusmatkalle. Sjögren kirjoitti kirjeen, jonka kielitieteilijä Gustaf Renvall välitti Raskille.⁸² Renvall ja Rask olivat tutustuneet Raskin käydessä Turussa vuonna 1818 ja Renvallin opetettua Raskille suomen kieltä. Rask oli Pietarissa päässyt kreivi Rumjantsevin tuttavapiiriin. Raskin ehdotuksesta Rumjantsev kustansi Renvallin Suomen kielen sanakirjan, joka ilmestyi vuonna 1826.⁸³

Rask vastasi Sjögrenin kirjeeseen antamatta suuria toiveita, sillä hänen mukaansa Rumjantsevilla oli neljä muuta kallista tutkimusta parhaillaan käynnissä. Rask kannusti Sjögreniä aluksi hakeutumaan opiskelijaksi Pietarin uuteen yliopistoon.⁸⁴ Tämä yliopisto oli perustettu alunperin Pietari I Suuren suunnitelman mukaisesti tiede- ja taideakatemian sekä lukion yhteyteen vuonna 1747. Pietarin yliopiston toiminta hiipui 1800-luvulle tultaessa. Syynä tähän oli, ettei se menestynyt kilpailussa ylioppilaista Moskovan yliopiston kanssa. Mihail Lomonosovin⁸⁵ aloitteesta perustettu Moskovan yliopisto osoittautui käytännönläheisyydellään houkuttelevammaksi opiskelupaikaksi.⁸⁶ Aleksanteri I perusti vuonna 1818 uudelleen Pietarin yliopiston, jonka tehtävänä oli ensisijaisesti toimia

⁸² Branch, M. A., A. J. Sjögren – Studies of the North, 30.

⁸³ Korhonen, M., Finno-Ugrian Language Studies in Finland 1828-1918, 24-25, 41.

⁸⁴ Raskin kirje Sjögrenille 25.4.1819, Coll. 209, HYK.

⁸⁵ Mihail Lomonosov (1711-1765) yleisnero. Harrasti luonnontieteiden lisäksi myös humanistisia tieteitä. Loi perustan Venäjän historian kriittiselle tutkimukselle. Perusti Moskovan yliopiston.

pedagogisena instituuttina.⁸⁷ Raskin mukaan Sjögrenin oli mahdollista saada stipendi yliopistoon. Lisäksi Rask korosti, että tiedeakatemian akateemikko Philipp Krug⁸⁸ ja valtioneuvos Friedrich von Adelung⁸⁹ voisivat auttaa Sjögreniä pääsemään Rumjantsevin läheisyyteen. Kirjeessään Rask mainitsee pietarilaisten yhteyksiensä olevan melko vähäiset. Kuitenkin Rumjantsevin, Krugin ja von Adelungin tunteminen on osoitus kuulumisesta Pietarin sivistyneistön verkostoon.⁹⁰

Rask oli ilmeisesti keskustellut Sjögrenin kirjeestä ja suunnitelmasta suomalaisen pastori Anders Johan Hippingin⁹¹ kanssa, johon Sjögren oli tutustunut ensimmäistä kertaa jo vuonna 1817 toisella matkallaan Inkerinmaalle ja joka toimi Pietarin kuvernementinkymnaasin suomalaisten oppilaiden uskonnonopettajana sekä Rumjantsevin kirjastonhoitajana. Hipping kirjoitti Sjögrenille samana päivänä kuin Rask ja neuvoi Sjögreniä ”viettämään aikaa Pietarissa, tekemään itsensä tunnetuksi ja saamaan näin vakuutettua vaikutusvaltaiset henkilöt pätevyystään kyseisen tutkimusmatkan suorittajaksi”.⁹²

Hippingin neuvo noudatti tapaa, jonka kautta Venäjällä oli mahdollista saada virka, jos ei ollut syntynyt oikeaan sukuun tai ei ollut kiinnittynyt joko oman tai lähisukulaisen avioliiton kautta hyvään sukuun. Tämä kolmas tapa oli suosittelijan hankkiminen.⁹³ Näyttää siltä, että mahdollisuudet edetä uralla muuallakin kuin valtion hallinnon palveluksessa noudattivat Venäjällä edellä mainittua kaavaa, mistä Hipping oli tietoinen. Hipping oli saavuttanut asemansa Pietarin sivistyneistön edustajana itsekin suosittelijoita hankkimalla. Hän osallistui aktiivisesti Englantilaisella rantakadulla (katso Liite 1) monikansalliseen historiallis-kirjalliseen keskustelupiiriin ja tunsikin vaikutusvaltaisia henkilöitä, kuten Rumjantsevin.⁹⁴

⁸⁶ Riasanovsky, N. I., 286-289; Koponen, S., 3-4.

⁸⁷ Riasanovsky, N. I., 349-350.

⁸⁸ Philip Krug (1764-1844) historioitsija, 1805 Pietarin tiedeakatemian Venäjän historian ja muinaistieteen apulainen, 1807 ylimääräinen akateemikko ja 1815 akateemikko.

⁸⁹ Friedrich von Adelung (1768-1843) historioitsija ja lingvisti. Syntyi Preussissa ja muutti Venäjälle 1794, 1809 Pietarin tiedeakatemian kirjeenvaihtajajäsen ja 1838 kunniajäsen, osallistui Rumjantsevin museon perustamiseen Moskovaan, laati bibliografioita, joista sanskritin kielen bibliografia tunnetuin.

⁹⁰ Raskin kirje Sjögrenille 25.4.1819, Coll. 209, HYK.

⁹¹ Anders Johan Hipping (1788-1862) pappi ja historiantutkija. 1807-1811 Pietarin Keisarillisen Soittokunnan viulunsoittaja, 1812 pappi ja Pietarin kuvernementinkoulun suomalaisten oppilaiden uskonnonopettaja, 1820-1823 kreivi Rumjantsevin kirjastonhoitaja, 1823 Vihdin kirkkoherra, 1847 Uusikirkon (V.I.) kirkkoherra.

⁹² Hippingin kirje Sjögrenille 7.5.1819, Coll. 209, HYK.

⁹³ Tiihonen, S., Herruus. Osa 2: Ruotsi ja Venäjä, 264.

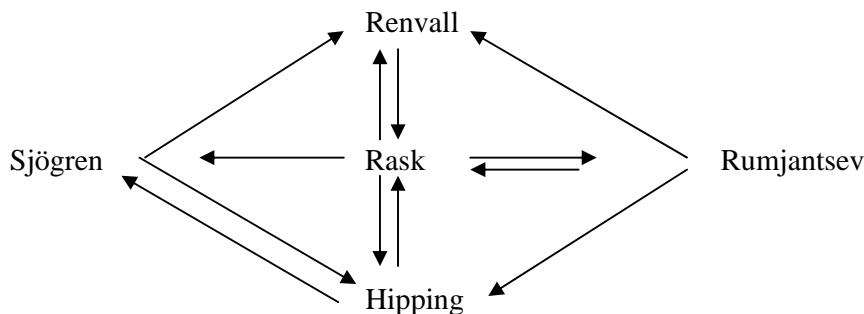
⁹⁴ Nironen, J., Suomalainen Pietari, 157-162.

Rumjantsevin talo sijaitsi Englantilaisella rantakadulla numerossa 44.⁹⁵ Oletettavasti keskustelupiiri kokoontui juuri Rumjantsevin kotona.

Vaikka Venäjän hengellisen säädyn edustajat kuuluivat periaatteessa yhteiskunnan ylimpään kerrostumaan aateliston ja siviili- sekä sotilasvirkamiesten lisäksi, oli heidän asemansa käytännössä kuitenkin erilainen. Papisto erosi toimeentulotasoltaan hyvin vähän talonpojista ja kaupunkilaisista. Lisäksi venäläinen papisto muodosti oman suljetun yhteisönsä.⁹⁶ Kuitenkin suomalainen papisto muodosti tästä poikkeuksen. Papit kuuluivat vähälukaiseen suomalaiseen älymystöön ja heitä myös aateloitiin. Juuri papisto lähti luomaan suhteita Venäjään ja sillä oli yhteyksiä myös venäläiseen maataomistavaan aatelistoon, jolla oli ainoana säätyinä todellista vaikutusvaltaa yhteiskunnassa keisarin lisäksi.⁹⁷

Keisari hallitsi maata virastojen kautta, jotka hän miehitti uskollisilla suosikeillaan. Voidaankin sanoa, että valtajärjestystä ylläpitävät aristokraatit siirtyivät tiloiltaan virastoihin 1700-luvun kuluessa.⁹⁸ Esimerkiksi kreivi Rumjantsev oli nimenomaan valtiomies ja hän oli toiminut Venäjän ulkoasiainministerinäkin. Suomalaisen papiston erikoisasema Pietarin vaikutusvaltaisissa piireissä voidaan havaita tarkasteltaessa Hippingin yhteyksiä ja toimintaa Sjögrenin uran edistämiseksi.

Sjögrenin varhaisessa yhteydenpitoverkostossa Pietariin henkilösuhteita on mahdollista kuvata seuraavalla tavalla:

⁹⁵ Kaurinkoski, K., Pietarin sydämessä, 115.

⁹⁶ Wirschatfter, E., Social Identity in Imperial Russia, 60-61.

⁹⁷ Juntunen, A., Suurvallan vakiintumisen kausi. Teoksessa Kirkinen et al. (toim.), Venäjän ja Neuvostoliiton historia, 170-171.

⁹⁸ Tiuhonen, S., Herruus. Osa 2: Ruotsi ja Venäjä, 170-171.

Asetelmasta voidaan havaita, että kielitieteilijä Rasmus Rask oli verkostossa keskeinen henkilö. Hänen sisään tulevien yhteyksiensä määrä oli kolme ja ulospäin lähtevien yhteyksiensä määrä oli neljä. Esimerkiksi Sjögrenin sisään tulevien yhteyksien määrä oli kaksi samoin kuin ulospäin lähtevienkin. Rask tunsikin kielitieteilijä Renvallin, pastori Hippingin ja kreivi Rumjantsevin entuudestaan. Renvall välitti Sjögrenin kirjeen Raskille. Hän sai Raskin kautta rahoituksen suomen kielen sanakirjalleen opetettuaan itse vuonna 1819 Raskille suomea. Rask todennäköisesti keskusteli Hippingin kanssa Sjögrenistä, jonka Hipping tunsikin. Tämän seurauksena sekä Hipping että Rask kirjoittivat Sjögrenille. Erikoista on, ettei Sjögren lähestynyt Rumjantsevia Hippingin kautta, joka oli kreivin kirjastonhoitaja. On mahdollista, ettei Hippingin suositus painanut niin paljon kuin Raskin tai akateemikkojen.

Rask lähti pian tämän jälkeen Pietarista, minkä vuoksi hän ei ollut Sjögrenin kannalta enää edullisessa asemassa Rumjantseviin ja muuhun Pietarin sivistyneistöön. Täten varhaisen yhteydenpitoverkoston syvälinen analyysi ei ole tässä tutkimuksessa tarkoituksenmukaista. Raskin jälkeen Hippingistä muodostui Sjögrenin uran alkuvaiheelle merkittävä henkilö ja hänen toimintaansa tarkastellaankin seuraavassa luvussa lähemmin.

2.2. Hippingin toiminta Sjögrenin hyväksi

Kesällä 1819 Sjögren matkusti Iittiin tapaamaan perhettään ja samalla hän teki matkan Pietariin, missä *”Odotettavissa oli uusia miellyttäviä huvituksia ja ilo nähdä Venäjällä asuvia tuttavita ja ystäviä”*, kuten Sjögren omaelämäkerrassaan toteaa.⁹⁹ Voidaan olettaa, että Sjögren lähti Pietariin Hippingin ja Raskin kirjeiden innoittamana katsomaan, millaista siellä olisi.

Pietarissa Sjögren sai kuulla opiskelutoveriltaan Eric Finnériltä¹⁰⁰, jonka kautta hän oli kesällä 1817 tutustunut Hippingiin, että Hippingillä oli suunnitelma Sjögreniä varten. Venäjän lakikomission päällikkö paroni von Rosenkampff¹⁰¹ oli toivonut Hippingin perehdyttävän hänet Islannin kieleen ja kirjallisuuteen, johon Hipping puolestaan oli perehtynyt Raskin

⁹⁹ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 27.8.1819-17.9.1819, Coll. 209, HYK; Joki, A. J. (toim.), 52-53.

¹⁰⁰ Finnér toimi Pietarissa ruotsalaisen papin apulaisena

¹⁰¹ Kyseessä oli todennäköisesti ”koskiparonina” tunnettu Karl Rosenkampff (1793-1846), joka toimi myös Koskenperkausjohtokunnassa ja oli saanut koulutuksensa Pietarissa.

johdolla. Hipping tarjosi Sjögrenille kyseistä tehtävää ja vei Sjögrenin von Rosenkampfin luo.¹⁰²

Hippingin suosituksesta huolimatta von Rosenkampff hautasi suunnitelman.¹⁰³ Sjögren itse epäili, että syynä oli hänen diplomissaan esiintynyt virheellisyys, jonka mukaan hän oli filosofian maisteri ja vapaiden tieteiden tohtori, vaikka asia oli päin vastoin.¹⁰⁴ Vaikka Hippingillä ei ollut lainkaan akateemista koulutusta, oli häntä alunperin pyydetty tehtävään. Virheellisyydellä tuskin oli asiassa suurta merkitystä. Sjögren oli Pietarissa tuntematon henkilö. Ei voida myöskään tietää, millaisen kuvan von Rosenkampff sai hänestä tapaamisen perusteella.

Hipping käski Sjögrenin hakea jotain avointa virkaa Viipurin lukiossa, jolloin hän olisi lähempänä Pietaria, mutta Sjögren halusi palata Turkuun. Hän oli lupautunut erään nuoren ylioppilaan opintojen valvojaksi.¹⁰⁵ Lokakuussa Sjögren otettiin Turun akatemian kirjaston ylimääräiseksi amanuenssiksi. Hän suunnitteli myös pyrkivänsä Kreikan kirjallisuuden dosentiksi Turun akatemiaan, mikä olisi merkinnyt lisää ansioita.¹⁰⁶

Tammikuussa 1820 Sjögren sai Nykoppin kautta Hippingiltä kirjeen, jossa tämä kertoi tiedeakatemian kirjastossa olevasta avoimesta virasta ja kehotti Sjögreniä ottamaan yhteyttä akateemikko Christian Frähniin¹⁰⁷, joka puolestaan oli luvannut suositella Sjögreniä tiedeakatemian presidentti Sergei Uvaroville^{108, 109}. Kun vastausta ei kuulunut, meni Sjögren tapaamaan opiskelutoveriaan Nordenstamia, joka oli palannut matkalta Pietarista ja jonka Sjögren oletti kuulleen jotain asiasta. Nordenstam oli nähnyt Hippingin luona kirjeen Frähniltä, jonka mukaan Uvarov oli luvannut viran venäläiselle suojatilleen,¹¹⁰ minkä myös

¹⁰² Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 28.8.1819, Coll. 209, HYK.

¹⁰³ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 29.8.1819-16.9.1819, Coll. 209, HYK.

¹⁰⁴ Joki, A. J. (toim.), 50-51.

¹⁰⁵ Joki, A. J. (toim.), 53-56.

¹⁰⁶ Joki, A. J. (toim.), 57.

¹⁰⁷ Christian Martin Frähn (1782-1851) orientalisti ja numismaatikko, opiskeli Kasanin yliopistossa itämaisia käsikirjoituksia ja rahoja, 1817 orientaalistien käsikirjoitusten akateemikko.

¹⁰⁸ Sergei Semenovic Uvarov (1786-1855) valtiomies, 1811 tiedeakatemian kunniajäsen, 1818-1855 tiedeakatemian presidentti, kansanvalistusministeri, 1833 loi ”virallisen kansallisuusaatteen”.

¹⁰⁹ Hippingin kirje Sjögrenille 21.12.1819, Coll. 209, HYK.

¹¹⁰ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 22.2.1820, Coll. 209, HYK.

Hippingin kirje vahvisti.¹¹¹ Huomattavaa on, ettei Frähn kirjoittanut suoraan Sjögrenille, vaan välitti tiedon Hippingin kautta.

Sjögren jatkoi Turussa yksityisopettajana, kunnes tieto uudesta mahdollisuudesta päästä Pietariin tavoitti hänet maaliskuussa 1820. Piispa Zacharias Cygnaeus¹¹² tarjosi Sjögrenille paikkaa lastensa kotiopettajana.¹¹³ Hän oli kuullut Hippingiltä Sjögrenin pyrkimyksistä päästä Pietariin. Sjögren kirjoitti Cygnaeukselle myöntävän vastauksensa ja alkoi valmistella lähtöään Turusta.¹¹⁴

Sjögren saapui Pietariin huhtikuun lopulla 1820.¹¹⁵ Kotiuduttuaan Cygnaeuksen perheeseen Sjögren alkoi Hippingin johdolla lähestyä henkilöitä, jotka olivat Hippingin näkemyksen mukaan tärkeitä Sjögrenin uralle ja ennen kaikkea tutkimusmatkan toteutumiselle. Jo Suomesta Sjögren oli saanut mukaansa professori Afzeliukselta¹¹⁶ kirjeen Suomen asiain komitean sihteerille Robert Henrik Rehbinderille¹¹⁷ vietäväksi. Kirjeen vaikutukseksi jäi onnentoivotus Sjögrenille hänen pyrkimyksissään.¹¹⁸ Rehbinder oli selvillä Sjögrenin suunnitelmista, sillä Sjögren oli vierailut syksyllä 1819 Rehbinderin luona Paimiossa keskustelemassa asiasta. Tällöin Rehbinder oli luvannut keskustella asiasta Rumjantsevin kanssa.¹¹⁹ Ei tiedetä, oliko hän tehnyt niin.

Ensimmäiseksi Hipping järjesti Sjögrenille mahdollisuuden vierailla Rumjantsevin kirjastossa, jonka hoitaja hän itse oli.¹²⁰ Rumjantsev oli innokas Venäjän historian lähteiden ja käsikirjoitusten sekä yleensäkin kirjallisuuden kerääjä. Hänen kirjastonsa oli laajuudeltaan kuuluisa ja se tuli myöhemmin muodostamaan Venäjän valtionkirjaston perustan.¹²¹ Hipping

¹¹¹ Hippingin kirje Sjögrenille 20.4.1820, Coll. 209, HYK; Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 24.2.1820, Coll. 209, HYK.

¹¹² Zacharias Cygnaeus (1763-1830), piispa, 1784 pappi, keisari kutsui Pietarin luterilaisten piispaksi. Kts. laajemmin Colliander, O. I., *Suomen kirkon paimenmuistio. Osa 2: Suomen kirkon papisto 19. vuosisadalla.*

¹¹³ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 15.3.1820, Coll. 209, HYK.

¹¹⁴ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 18.3.1820, Coll. 209, HYK.

¹¹⁵ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 28.4.1820, Coll. 209, HYK.

¹¹⁶ Lakititeen professori Afzelius oli neuvonut Sjögreniä jo Suomessa käymään Rehbinderin puheilla diplomien uudelleenpainatusta koskevassa kiistassa sekä toiveesta päästä tutkimusmatkalle Venäjälle.

¹¹⁷ Robert Henrik Rehbinder (1777-1841) valtiomies, 1811 Suomen asiain komitean sihteeri Pietarissa, 1826 valtios sihteeri ja kreivin arvonimi, 1834 ministerivaltios sihteeri.

¹¹⁸ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 30.4.1820, Coll. 209, HYK.

¹¹⁹ Joki, A. J. (toim.), 66.

¹²⁰ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 6.5.1820, Coll. 209, HYK.

¹²¹ Kaurinkoski, K., 115.

antoi Sjögrenille tehtäväksi kirjoittaa kirjastossa olevista tutkielmista julkaisuluettelon ”Disputations Katalog”, josta oli mahdollista saada 75 ruplaa korvaukseksi.¹²²

Tämän jälkeen Hipping antoi Sjögrenille kirjeen vietäväksi Frähnille. Frähn kehotti Sjögreniä hakemaan itämaisten kielten apulaisen paikkaa Kasanin yliopistossa, missä hän oli itsekin opiskellut orientalistiikkaa ja perehtynyt erityisesti itämaisiin käsikirjoituksiin ja rahoihin. Frähn oli vuonna 1817 matkustaessaan kotikaupunkinsa Rostockin yliopiston palvelukseen pysähtynyt Pietarissa, jolloin akateemikko Krugin suosituksesta hänet oli otettu tiedeakatemian itämaisen rahakokoelman hoitajaksi. Frähn jäi Pietariin ja hänen ansionsaan pidetään nuorten tutkijoiden koulutuksen aloittamista.¹²³ Itämaiset kielet olivat tiedeakatemian presidentti Uvarovin erityisessä suojeluksessa ja hän pyrki edistämään niiden tutkimista, minkä Frähn varmasti tiesi. Sjögren oli mielestään kuitenkin liian vanha lähteäkseen Kasaniin ja hän halusi perehtyä itämaisiin kieliin vain sivutyönään. Eniten häntä kiinnostivat suomensukuiset kansat ja niiden kielet, olivathan kielet romantiikan aatemaailman mukaisesti ainutlaatuisia todisteita kansan muinaisuudesta. Sjögrenin tapauksessa suomensukuisten kansojen muinaisuuden tutkiminen oli osa henkistä perintöä Turun akatemian ajoilta.¹²⁴

Suomensukuisten kansojen tutkijana Sjögrenin uraa varhaisvaiheessa edisti eniten venäläinen kirjailija Ivan Lobjko¹²⁵, johon Sjögren tutustui Hippingin kautta ja joka oli Hippingin ja Raskin yhteinen ystävä.¹²⁶ Lokakuun 19. päivänä 1820 Sjögren kirjoittaa päiväkirjassaan tavattuun Lobjkon ensimmäistä kertaa: ”*Ich habe alle Ursache mich über meine Bekanntschaft zu erfreuen*”.¹²⁷ Lobjko vaati Sjögreniä kirjoittamaan lyhyen kirjoitelman suomen kielestä, mihin Sjögren tapaamisen jälkeen ryhtyikin.¹²⁸ Kirjoitelmalla oli hyvä vaikutus. Lobjko antoi erälle Richterille tehtäväksi kääntää se tanskaksi ja hän näytti sitä myös historioitsija von Adelungille, joka puolestaan halusi lähettää kopion käsikirjoituksesta

¹²² Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 12.5.1820, Coll. 209, HYK.

¹²³ Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., 195.

¹²⁴ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 17.7.1820, Coll. 209, HYK; Riasanovsky, N. V., Nicholas I and Official Nationality in Russia, 1825-1855, 215; Klinge, M., Keisarin Suomi, 42.

¹²⁵ Nykyisissä venäläisissä biografiaissa ja ensyklopedioissa ei esiinny Lobjko-nimistä henkilöä. Michael Branch on teoksessaan A. J. Sjögren – Studies of the North kuvannut hänet kirjailijaksi, mutta ei käytä lähdeviitettä, mistä tietonsa on saanut. Tieto on todennäköisesti peräisin Sjögrenin omaelämäkerrasta, jossa Lobjko on mainittu kirjailijana.

¹²⁶ Joki, A. J. (toim.), 76-77.

¹²⁷ ”Minulla on hyvä syy iloita tuttavuudesta.”

¹²⁸ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 19.10.1820, Coll. 209, HYK.

professori Vaterille Saksaan.¹²⁹ Lisäksi kirjoitelma oli Hippingin kertoman mukaan miellyttänyt kreivi Rumjantsevia, joka halusi painattaa sen.¹³⁰

Rumjantsev oli valtakunnan kanslerin virassa vienyt läpi rauhanneuvottelut Haminassa, mikä selittää hänen kiinnostuksensa Suomen oloihin. Rumjantsev oli, kuten Renvallin suomen kielen sanakirjankin kustantaminen osoittaa, kiinnostunut suomen kielestä. Tämä viittaa siihen, että suomen kielen arveltiin tulevaisuudessa olevan tärkeä. Suomi oli suuriruhtinaskunnassa kansan enemmistön kieli, mikä oli otettava huomioon hallinnossa. Ongelmana oli uudenaikaisen suomen kielen puute. Tätä ongelmaa ryhdyttiin nyt ratkaisemaan. Suomen kielen aseman parantamiseen ryhdyttiin myös poliittisin perustein, suomalaisen, ei-ruotsalaisen, kansallisuuden luomiseksi.¹³¹

Koska minkäänlaista vakinaista tointa ei kuitenkaan näyttänyt Venäjällä järjestyvän, alkoi Sjögren ajatella paluuta Suomeen. Hän keskusteli asiasta Lobjon kanssa, joka neuvoi olemaan tekemättä hätiköityjä päätöksiä. Lobjon mukaan ”*Man borde söka sig ju flere bekantskaper, desto bättre, ej ens försmå mindre anbud i början, med klokhet och försigtighet betjäna sig af allt*”.¹³² Lisäksi hänen mukaansa tuli huolehtia, että Sjögrenin kirjoitelma painettaisiin.¹³³ Lobjo, kuten Hippingkin, tiesi periaatteet, joilla oli mahdollista edetä uralla Pietarissa.

Hipping järjesti Sjögrenille tapaamisen Rumjantsevin kanssa, joka oli jo aiemmin lukenut suomen kieltä ja kirjallisuutta käsittelevän teoksen ”Über die Finnische Sprache und ihre Literatur” käsikirjoituksen. Sjögren kirjoitti Hippingin neuvosta Rumjantseville ranskankielisen kirjeen, jossa hän esitteli kirjoitelmaansa sekä toi ilmi toiveensa turvautua Rumjantsevin apuun kirjoituksen julkaisemisen rahoituksessa.¹³⁴ Syynä kirjeen tarpeellisuuteen oli Rumjantsevin huono kuulo. Keskustelu Rumjantsevin kanssa käytiin pääosin kirjoitustaulun välityksellä. Tapaamista Sjögren luonnehtii päiväkirjassaan jopa itseironisesti: ”*På pastor Hipping's vink presenterade jag efter några stumma bugningar mitt*

¹²⁹ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 9.3.1821, Coll. 209, HYK.

¹³⁰ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 22.3.1821, Coll. 209, HYK.

¹³¹ Klinge, M., Keisarin Suomi, 40-42.

¹³² ”Tulisi etsiä mitä enemmän tuttavuuksia sen parempi, eikä tulisi aluksi aliarvioida pienimpääkään pyyntöä, vaan viisaudella ja varovaisuudella hyödyntää kaikkea.”

¹³³ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 23.3.1821, Coll. 209, HYK.

¹³⁴ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 28.3.1821, Coll. 209, HYK.

skriftliga svar, som nu kunde anses passande".¹³⁵ Rumjantsev lupasi julkaista Sjögrenin kirjoituksen, joka tuli kolmen arkin laajuisena parhaalle paperille painettuna maksamaan 150 ruplaa. Painoksen laajuus ei käy ilmi lähteistä. Teos julkaistiin saksaksi.¹³⁶

Hipping neuvoi Sjögreniä kirjoittamaan ranskaksi, kuten esimerkiksi kuvernööreillä oli tapana, jotta viranomaiset voisivat tarvittaessa näyttää kirjeet keisarille tai muille tärkeille henkilöille. Sjögrenin tapauksessa syy näyttää olleen sama, mutta on myös olemassa toinenkin tekijä. Korkeammissa asemissa olevat kirjoittivat toisilleen ranskaksi, mutta englantiakin ymmärrettiin.¹³⁷ Saksa oli ranskan ohella keskeisessä asemassa Pietarissa ja Itämeren maakunnissa. Ranska ja saksa säilyivät Venäjällä keskeisinä kielinä 1800-luvun lopulle asti. Venäjän kielen asema vahvistui ja siitä tuli tieteen kieli 1800-luvun puolivälistä lähtien.¹³⁸ Sjögren käytti myöhemmissäkin tutkimuksissaan saksaa. Hän kirjoitti kirjeitä myös latinaksi ja ruotsiksi. Juuri suomen kirjakielen kehittymättömyys lienee osasyynä siihen, että myös päiväkirja on kirjoitettu pääosin ruotsiksi. Perustan ruotsin kielellä kommunikointiin Sjögren oli saanut jo Loviisan alkeiskoulussa. Ranska ja venäjä tuottivat Sjögrenille ongelmia, ja hän joutui turvautumaan muiden apuun niiden käytössä. Osuva on kielitieteilijä Rasmus Raskin kuvaus Viipurista, jota Matti Klinge on lainannut: ”Sekaseurassa kuulee puhuttavan kaikkia mahdollisia kieliä, ruotsia, venäjää, saksaa, suomea, toisinaan ranskaa.”¹³⁹ Pietari muodosti samanlaisen kielellisen ”sulatusuunin”.

Kielitieteestä oli kiinnostunut myös venäläinen historioitsija Friedrich von Adelung, jonka Sjögren tapasi ensimmäistä kertaa kadulla poistuessaan Rumjantsevin luota. Heti seuraavana päivänä hän vieraili von Adelungin luona, joka oli jo aiemmin keskustellut Hippingin kanssa Sjögrenistä.¹⁴⁰ Von Adelungin kanssa Sjögren keskusteli matkasuunnitelmastaan ja rahoituksesta, sillä hän oli Raskilta kuullut von Adelungin hyvistä suhteista Rumjantseviin. Hyvistä suhteista oli osoituksena se, että von Adelung oli vuonna 1831 perustamassa Rumjantsevin museota, jonka perustana oli Rumjantsevin kirjasto. Rumjantsevia ja von Adelungia yhdisti kiinnostus Venäjän historiaan.¹⁴¹ Von Adelung ehdotti matkan vuotuiseksi

¹³⁵ ”Pastori Hippingin kehotuksesta esittelin muutamien typerien kumarrusten jälkeen kirjallisen vastineeni, joka nyt näytti kelpaavan.”

¹³⁶ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 28.3.1821, Coll. 209, HYK.

¹³⁷ Lieven, D., 138; Klinge, M., *Keisarin Suomi*, 123.

¹³⁸ Klinge, M., *Keisarin Suomi*, 67-68.

¹³⁹ Klinge, M., *Keisarin Suomi*, 122.

¹⁴⁰ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 28.3.1821 ja 29.3.1821, Coll. 209, HYK.

¹⁴¹ Von Adelungin osuus Rumjantsevin museon perustamisesta löytyy venäläisistä ensyklopedioista.

rahoitukseksi 3000 ruplaa ja valmisteluihin edellisenä vuonna 1500 ruplaa. Huomattavaa on, että 1820-luvulla professorin vuosipalkka Suomessa oli noin 1000 ruplaa.¹⁴² Tämän arvion pohjalta Sjögren laati matkasuunnitelmansa, jonka von Adelung lähetti Rumjantseville.¹⁴³ Rumjantsev ilmoitti, ettei hän korkean ikänsä vuoksi tulisi todennäköisesti näkemään matkan tuloksia ja että matkaan valmistautumiseenkin menisi paljon aikaa Sjögrenin venäjän kielen taitoa parannettaessa, minkä vuoksi hän ei ollut halukas osallistumaan matkan kustannuksiin. Tämän jälkeen myös von Adelungin, kuten Lobjokokin, mielestä oli parasta huolehtia Sjögrenin käsikirjoituksen painattamisesta.¹⁴⁴

Saatuun käsikirjoituksensa painatetuksi Sjögren ryhtyi järjestelmällisesti lahjoittamaan siitä kappaleita tärkeiksi katsomilleen henkilöille. Rumjantsev lahjoitti lähes koko painoksen Sjögrenille ja pidätti itsellään vain pienen määrän kappaleita.¹⁴⁵ Ensimmäisen kappaleen Sjögren lahjoitti valtiosihteeri Rehbinderille, joka halusi myös kopion Sjögrenin Rumjantseville tekemästä matkasuunnitelmasta. Toisen kappaleen Sjögren vei paroni von Rosenkampffille, joka ilmoitti keskustelleensa Sjögrenistä akateemikko Köppenin¹⁴⁶ kanssa.¹⁴⁷ Köppen oli lähdössä matkalle Kiovaan ja hän otti vietäväkseen Sjögrenin teoksen erälle Jevgenille Peskovaan ja lisäksi 20 kappaletta vietäväksi esimerkiksi historioitsija von Adelungille. Akateemikko Frähn halusi toisen kappaleen omansa lisäksi vietäväksi tiedeakatemian presidentti Uvaroville, jolle Frähn halusi suositella Sjögreniä. Akateemikko Krug puolestaan lupasi viedä kappaleet joihinkin paikkoihin, jotka olisivat Sjögrenille suotuisia. Lobjokolle Sjögren jätti oman kappaleen lisäksi 15 kappaletta jaettavaksi hyödyllisille henkilöille, joiden henkilöllisyys ei käy ilmi lähteistä. Sjögren lähetti Wulfertin¹⁴⁸ kautta kappaleen keisarin adjutantti Danielndskylle. Koska Danielndsky ei kuulunut päiväkirjan ja kirjeenvaihdon perusteella Sjögrenin tuttavapiiriin, Sjögren ilmeisesti ajatteli teoksen kulkeutuvan tätä kautta itse keisarille. Sjögren kävi jättämässä myös kappaleita, joiden määrää ei mainita, kolmeen kirjakauppaan myytäviksi.¹⁴⁹ Kirjakustantaja Gräffin kautta Sjögren lähetti 150 kappaletta Saksaan julkaistaviksi ja lisäksi 6 lahjakappaletta

¹⁴² Klinge, M., Professoreita ja dosentteja. Teoksessa Klinge, M. (toim.), Helsingin yliopisto 1640-1990. II osa, 421-422.

¹⁴³ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 13.4.1821 ja 15.4.1821, Coll. 209, HYK.

¹⁴⁴ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 25.4.1821, Coll. 209, HYK.

¹⁴⁵ Joki, A. J. (toim.), 76-77.

¹⁴⁶ Peter von Köppen (1793-1864) arkeologi ja maantieteilijä. Julkaissut mm. "Finnland in ethnographischer Beziehung" v. 1846.

¹⁴⁷ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 10.6.1821, Coll. 209, HYK.

¹⁴⁸ Alexander Wulfert (1790-1855) hallintovirkamies ja kustantaja. 1820 oikeuskollegion notaari Pietarissa, 1826-1828 kustantaja Pietarissa, 1833 kollegineuvoksen arvo, 1835 valtioneuvoksen arvo.

toimituksille Leipzigiin, Jenaan, Halleen, Göttingeniin ja Heidelbergiin.¹⁵⁰ Kyseessä oli itsensä tunnetuksitekemisen lisäksi ns. vastavuoroisuuden periaate, jota Marcel Mauss on teoksessaan *Lahja* kuvannut. Hänen mukaansa kirjoittamaton sääntö eri yhteiskunnissa on ollut ja on yhä, että ”lahja” palkitaan vastalahjalla. Kutsu, kuten kohteliaisuuskin, täytyy aina palauttaa.¹⁵¹ Sjögren palkitsi teoksellaan henkilöt, jotka olivat häntä tukeneet.

Toukokuussa 1822 Sjögren kuuli Hippingiltä, että Frähn suunnitteli matkaa Venäjän sisäosiin ja että hän halusi ottaa Sjögrenin matkakumppanikseen. Matkasta ei Sjögrenin osalta tullut mitään, sillä Frähn matkusti lopulta yksin ja yritti salata asiaa Sjögreniltä. Ongelmana oli, että kyseessä oli tiedeakatemia kautta järjestetty matka, eikä Sjögren ollut tiedeakatemia jäsen tai tunnettu henkilö tiedeakatemia jäsenten keskuudessa. Frähn väitti Sjögrenille, ettei itsekään voi matkustaa, koska tiedeakatemia presidentti Uvarov oli jo matkustanut kesäksi maaseudulle. Täten asia oli kansanvalistusministeri Aleksandr Golitsynin¹⁵² (nimi voidaan kirjoittaa myös Galitzin, kuten Sjögrenkin teki) ellei peräti keisarin päätettävänä, mistä johtuen matka siirtyisi seuraavaan kesään.¹⁵³ Vuoden 1803 ohjesäännön mukaisesti presidentin valtaa oli kavennettu. Hän ei pystynyt enää kääntymään henkilökohtaisesti keisarin puoleen, vaan kaikkein tärkeimmissä asioissa, kuten tutkimusmatkat ja uusien jäsenten vaalit, hänen täytyi kääntyä kansanvalistusministeriön puoleen. Akatemia oli siis siirtynyt kyseisen ministeriön alaisuuteen.¹⁵⁴ Tiedeakatemia rakennetta käsitellään tarkemmin neljännessä luvussa.

2.3. Reh binder matkasuunnitelman edistäjänä

Tammikussa 1822 Reh binder ilmoitti haluavansa edistää Sjögrenin matkapyrkimyksiä ja esitellä keisarille Sjögrenin matkasuunnitelman.¹⁵⁵ Ilmeisesti Rumjantsevin julkaisema teos oli vakuuttanut Reh binderin Sjögrenin kyvyistä. Sjögren ei nähtävästi luottanut Reh binderin haluun auttaa, sillä hän edelleen etsi tukea Rumjantsevistä. Pietarin yliopiston professori Crohn (nimi kirjoitettu, kuten Sjögren sen päiväkirjassaan kirjoittaa) kehotti häntä

¹⁴⁹ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 12.6.1821, Coll. 209, HYK.

¹⁵⁰ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 22.2.1822, Coll. 209, HYK.

¹⁵¹ Mauss, M., *Lahja*, 112-116.

¹⁵² Aleksandr Nikolajevitsh Golitsyn (1773-1844) oli keisari Aleksanteri I:n nuoruudenystävä, 1803 Pyhän synodin yliprokuraattori, 1817-1824 kansanvalistusministeri.

¹⁵³ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 22.5.1822, 26.5.1822 ja 13.7.1822, Coll. 209, HYK.

¹⁵⁴ Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K.,

¹⁵⁵ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 24.1.1822, Coll. 209, HYK.

kääntymään Krugin puoleen, jolla oli hänen mielestään suurempi vaikutusvalta Rumjantseviin tällaisissa asioissa kuin von Adelungilla, jonka yritys auttaa Sjögreniä oli epäonnistunut.¹⁵⁶ Lähteistä ei kuitenkaan löydy merkintää, että Sjögren olisi noudattanut Crohnin neuvoa ja mennyt Krugin puheille.

Koska Rehbinderin lupauksesta esitellä Sjögrenin matkasuunnitelma keisarille ei kuulunut vuoteen mitään, päätti Sjögren tammikuussa 1823 tehdä asian hyväksi jotain. Hipping neuvoi Sjögreniä miettimään matkasuunnitelmaansa ja kirjoittamaan Rehbinderille esittelyn, jonka Sjögren laati Rumjantseville aiemmin tekemän suunnitelmansa pohjalta. Hipping käänsi esittelyn ranskaksi.¹⁵⁷ Sjögren vei sen Rehbinderille, joka lupasi viedä asian eteenpäin, mikä tarkoitti tässä tapauksessa keisaria. Sjögren sai pian kuulla Cygnaeukselta, että Rehbinder oli sanonut Sjögrenin ansaitsevan tukea suunnitelmassaan.¹⁵⁸ Asia on erikoinen, sillä Sjögren oli antanut vuotta aiemmin Rehbinderille ranskaksi tehdyn matkasuunnitelmansa. Esittely oli nyt kirjoitettu vain Rehbinderille eikä Rumjantseville, mikä saattoi olla syy siihen, että tällä kertaa Rehbinder piti lupauksensa. Rehbinderin asema oli vaikea aikana, jolloin pelättiin kansallisuusaatteita, mikä näkyi Venäjällä vuosina 1823 ja 1824 sensuurin kiristymisenä ja ulkomaanmatkojen rajoittamisena.¹⁵⁹ Tapauksesta voidaan myös havaita Rehbinderin ja Cygnaeuksen olleen tekemisissä toistensa kanssa. Cygnaeuksen panostusta Sjögrenin uran edistämiseksi ei voida tietää. Sjögren on omaelämäkerrassaan korostanut henkilökohtaisia erimielisyyksiä Cygnaeuksen kanssa, mitkä Sjögrenin mielestä osittain johtuivat hänen ystävyystään piispan nuorimman tyttären kotiopettajattaren kanssa. Erimielisyydet johtivat Sjögrenin kotiopettajan toimen loppumiseen vuoden kuluttua sen alkamisesta.¹⁶⁰ Päiväkirjan perusteella Sjögren kuitenkin vieraili Cygnaeuksen kuolemaan vuonna 1830 asti hänen luonaan ja tämänkin jälkeen piti yhteyttä Cygnaeuksen leskeen. Täten voidaan suhtautua kriittisesti omaelämäkerrassa esiintyvään korostukseen erimielisyyksistä, joita varmasti oli ollut, mutta jotka oli sitten ylitetty. On luultavaa, että Cygnaeuksella oli tunnettua merkittävämpi asema Sjögrenin suojelijana Pietarissa.

¹⁵⁶ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 26.1.1822, Coll. 209, HYK.

¹⁵⁷ Sjögren, A. J. *Allmänna Ephemerider* 25.1.1823, 27.1.1823 ja 28.1.1823, Coll. 209, HYK.

¹⁵⁸ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 10.2.1823 ja 14.2.1823, Coll. 209, HYK.

¹⁵⁹ Klinge, M., *Keisarin Suomi*, 73.

¹⁶⁰ Joki, A. J. (toim.), 78-82.

Samaan aikaan Hipping sai Suomesta Vihdin kirkkoherran viran ja hänelle ryhdyttiin etsimään seuraajaa Rumjantsevin kirjastonhoitajana. Sjögren kääntyi asiassa aluksi von Adelungin puoleen, joka lupasi kannattaa Sjögreniä toimeen. Hipping kertoi Sjögrenille, että hänen täytyi tasapuolisuuden nimissä suositella Sjögrenin lisäksi erästä toista henkilöä tehtävään. Von Rosenkampff oli käynyt Hippingin luona keskustelemassa asiasta. Lisäksi Hippingin mukaan Sjögrenin oli voitettava juuri von Adelung ja Krug puolelleen asiassa. Tämä kuvastaa Hippingin suosituksen painoarvon vähäisyyttä.¹⁶¹ Sjögren tapasi myös Frähnin, joka lupasi puhua Sjögrenin puolesta Krugille. Frähn kertoi Sjögrenille ehdottaneensa tiedeakatemian presidentti Uvaroville Sjögrenin palkkaamista tiedeakatemian kirjastoon. Kirjastoon oli kuitenkin palkattu saksalainen ”ali-kirjastonhoitaja” Frähnin tietämättä asiasta etukäteen.¹⁶² Sjögren sai kuulla tulleen valituksi Hippingin seuraajaksi palattuaan kolmiviikkoiselta matkaltaan Suomesta.¹⁶³

Valinnassa ilmeni pian hankaluuksia. Rumjantsev oli alkanut miettiä Sjögrenin tulevaa tutkimusmatkaa ja sitä, että hän joutuisi tämän vuoksi pian etsimään Sjögrenille seuraajaa. Venäläisestä Plissovista¹⁶⁴, joka oli myös jättänyt hakemuksen, oli muodostumassa vaarallinen kilpailija. Von Adelungin mielestä Plissovin etuna oli venäläisyys ja se, että hänellä oli kirjallisten töidensä kautta side Rumjantseviin.¹⁶⁵ Rumjantsev oli kuuluisa siitä, että hän tuki taloudellisesti monia esimerkiksi Venäjän historiaa käsitteleviä julkaisuja ja projekteja. Sjögren päätti mennä Rumjantsevin luokse vierailulle ja kirjoitti Frähnin ja Krugin ohjeiden mukaan ranskaksi lyhyen selvityksen tulevasta matkastaan.¹⁶⁶ Rumjantsev ei kuitenkaan heidän tavatessaan tehnyt päätöstä, vaan sanoi keskustelewansa asiasta vielä Krugin kanssa.¹⁶⁷ Sjögren sai neljän päivän kuluttua, huhtikuun kuudentena päivänä 1823, kuulla Krugilta, että hänet oli valittu samalla 1200 ruplan palkalla kuin edeltäjänsä Hipping toimeen ja että Plissov saisi toimen aluksi kirjaston venäläisen kokoelman hoitajana. Sjögrenin lähdettyä tutkimusmatkalle Plissovista tulisi koko kirjaston hoitaja.¹⁶⁸

¹⁶¹ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 20.2.1823, Coll. 209, HYK.

¹⁶² Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 23.2.1823, Coll. 209, HYK.

¹⁶³ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 26.3.1823, Coll. 209, HYK.

¹⁶⁴ Kyseisestä Plissovista ei löydy tarkempia henkilötietoja.

¹⁶⁵ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 28.3.1823, Coll. 209, HYK.

¹⁶⁶ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 30.3.1823 ja 31.3.1823, Coll. 209, HYK.

¹⁶⁷ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 2.4.1823, Coll. 209, HYK.

¹⁶⁸ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 6.4.1823, Coll. 209, HYK.

Heinäkuussa 1823 Sjögren teki lyhyen matkan Laatokan ympäristöön tehden havaintoja alueen murteista. Palattuaan matkalta hän sai kuulla Rehbindertilä, että keisari oli myöntänyt 6000 ruplaa kahden vuoden tutkimusmatkaa varten.¹⁶⁹ Sjögren alkoi valmistautua matkaa hankkimalla kirjallisuutta, jota hän piti tärkeänä. Hän osti esimerkiksi Hasselin ”Geographie öfver Ryssland”. Sjögrenillä oli ajoittaista rahapulaa kirjastonhoitajan toimestaan huolimatta ja hän lainasi rahaa esimerkiksi Carl Gustaf Mannerheimilta¹⁷⁰, joka oli hänen opiskelutoverinsa. Ilmeisesti laina meni kirjoihin, sillä Sjögren kävi seuraavana päivänä ostamassa karjalankielisen Matteuksen evankeliumin.¹⁷¹ Loppuvuosi 1823 meni matkaan valmistautuessa ja työssä Rumjantsevin kirjastossa.

Ystävyys Mannerheimin kanssa tuntuu aluksi yllättävältä, sillä Mannerheim lausui esimerkiksi vuonna 1849 olleessaan Aleksanterin yliopiston uudistuskomiteassa: ”Kapakka- ja bordellielämä ovat saaneet arveluttavan otteen ylioppilaista.” Hänen mukaansa aikakauden opiskelijalevottomuudet johtuivat fennomaniasta ja talonpoikien jälkeläisistä, minkä vuoksi ylioppilaiden määrää tuli rajoittaa ja virat varata vain korkeampien yhteiskuntaluokkien jäsenille.¹⁷² Tämän näkökulman mukaisesti Sjögrenin perhetausta ja tavoitteet eivät sopineet yhteen Mannerheimin kanssa. Sjögreniä ei voida kuitenkaan pitää radikaalina edes tutkimuksellisissa pyrkimyksissään. Lisäksi Sjögren myöhemmin tiedeakatemiassa olleessaan vaikenee ajan poliittisista kysymyksistä.

2.4. Suositukset tutkimusmatkan onnistumisen edellytys

Käskyt, määräykset ja suositukset erilaisille viranomaisille, kouluille ja luostareille olivat välttämättömiä Venäjällä matkustettaessa. Ilman näitä papereita oli mahdotonta luoda tarvittavia yhteyksiä ja saada apua tai jopa suojelua paikallisilta viranomaisilta. Ne helpottivat myös majoituksen ja kyydin järjestämisessä, kuten Mikko Korhonen artikkelissaan Uralilaisten kielten ja kansojen tutkijoita toteaa.¹⁷³ Myös Sjögren oli asiasta hyvin perillä ja ryhtyi hankkimaan tarvittavia papereita.

¹⁶⁹ Rehbinderin kirje Sjögrenille 10.8.1823, Coll. 209, HYK. Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 18.8.1823, Coll. 209, HYK.

¹⁷⁰ Carl Gustaf Mannerheim (1797-1854) valtiomies. Toimi Suomen asiain komitean sihteerinä Pietarissa. 1831 Turun hovioikeuden neuvos ja 1839 Viipurin hovioikeuden presidentti. Kuuluisa entomologi.

¹⁷¹ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 19.10.1823 ja 20.10.1823, Coll. 209, HYK.

¹⁷² Klinge, M., Keisarin Suomi, 163.

¹⁷³ Korhonen, M., Uralilaisten kielten ja kansojen tutkijoita. Teoksessa Löytönen, M. (toim.), 221.

Huhtikuussa 1824 Sjögren jätti Rehbinderialle muiston, jossa hän pyysi matkaa varten Rehbinderialta suosituksia. Lisäksi Sjögren pyysi saada matkan aikana ilmaisen asunnon, oppaita, tulkkeja, työväkeä, sotilasseuralaisia ja vapaata pääsyä arkistoihin. Rehbinder lupasi kirjoittaa suositukset.¹⁷⁴ Rehbinder kirjoitti myös Venäjän valtiovarainministerille matkaraioituksen järjestämisestä tiettyjen paikkakuntien kassojen kautta.¹⁷⁵ Paikkakunnat olivat kuvernementtien pääkaupunkeja. Voidaan olettaa, että jo hallinnollisesti niihin oli paremmat yhteydet kuin pienempiin kaupunkeihin.

Sjögren tapasi Rumjantsevin luona historioitsija Nikolai Karamzinin¹⁷⁶ ja valtioneuvos Turgenevin¹⁷⁷, jolta Sjögren kuuli, että Mihail Speranski¹⁷⁸ oli luvannut hänelle suosituskirjeen matkaa varten. Speranski oli toiminut keisarin neuvonantajana ja edeltänyt vuosina 1809-1811 Rehbinderiä tehtävässä, josta muodostui Suomen valtiosihteerin virka. Rehbinder oli puolestaan ollut tällöin Speranskin sihteeri. Speranski joutui keisarin epäsuosioon ranskalaisystävällisen politiikkansa vuoksi. Yllättävää on, että Karamzin ja Speranski olivat nyt tekemisissä toistensa kanssa, sillä Karamzin oli aiemmin vastustanut Speranskin uudistusmielisiä suunnitelmia.¹⁷⁹ Speranski oli maanpaossa ollessaan toiminut hallinnollisissa viroissa Nizni-Novgorodissa ja Permissä (katso alustavasti matkareitistä Liite 2 ja paikannimistä Liite 3) sekä Siperian kenraalikuvernöörinä, joten hänellä oli suhteita Sjögrenin matkareitin varrella oleviin kuvernementin pääkaupunkeihin. Turgenev käski Sjögrenin mennä vierailulle Speranskin luo.¹⁸⁰ Tämä oli odottamatonta, sillä Sjögren oli pyrkinyt aiemmin Speranskin puheille, mutta häntä ei ollut otettu vastaan.¹⁸¹ Syynä tapahtuneeseen muutokseen voidaan olettaa olleen Sjögrenin pääseminen arvostettuun virkaan Rumjantsevin kirjastonhoitajana. Hän oli saanut matkaa varten rahoituksen ja viettänyt aikaa Pietarissa yli kolme vuotta, jolloin hän oli näyttäytynyt sivistyneistön seurapiireissä. Myös suhteilla Rehbinderiin oli luultavasti merkityksensä.

¹⁷⁴ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 4.5.1824, Coll.209, HYK.

¹⁷⁵ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 5.5.1824, Coll. 209, HYK.

¹⁷⁶ Nikolai Mihailovitsh Karamzin (1756-1826) historioitsija ja kirjailija. 1803 Venäjän valtionhistorioitsija. Pääteos 20-osainen Venäjän historia.

¹⁷⁷ Kyseisestä Turgenevistä ei löydy tarkempia henkilötietoja.

¹⁷⁸ Mihail Speranski (1771-1839) valtiomies, kreivi. Oli kyläpapiin poika. 1792 Aleksanteri Nevskin hengellisen akatemian opettaja, 1796 yliprokuraattorin kanslian virkamies, 1802 sisäministerin apulainen, 1807 valtiosihteeri ja keisarin neuvonantaja. Maanpako 1812-1821. Palasi Pietariin 1821.

¹⁷⁹ Klinge, M., *Keisarin Suomi*, 29; Jussila, O., *Suomi suuriruhtinaskuntana*. Teoksessa Jussila, O. (toim.), *Suomen poliittinen historia*, 23.

¹⁸⁰ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 4.5.1824, Coll. 209, HYK.

¹⁸¹ Katso esimerkiksi Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 22.3.1824, Coll. 209, HYK.

Sjögren pyysi Turgenevia puhumaan kansanvalistusministeri, kreivi Golitsynille, jotta hän kirjottaisi suosituskirjeen luostareita ja kouluja varten. Turgenev lupasi tehdä parhaansa, mutta ehdotti, että Sjögren puhuisi asiasta myös Rumjantseville.¹⁸² Sjögren kirjoitti Rumjantseville ranskaksi pyynnön, jotta Rumjantsev kirjottaisi hänen puolestaan Golitsynille. Rumjantsev teki niin, vaikka sekä Frähn että Krug epäilivät asiaa etukäteen, kuten Sjögren päiväkirjassaan mainitsee. Syytä epäilyyn ei mainita. Tavatessaan Rumjantsevin Sjögren korosti erityisesti Speranskin luvanneen tukea häntä suosituskirjeellä. Lähteistä ei löydy mainintaa, kenelle tämä suosituskirje oli osoitettu.¹⁸³ Sjögren sai seuraavassa kuussa Speranskilta vielä lisää suosituskirjeitä annettavaksi Permin, Vjatkan ja Kazanin kuvernööreille.¹⁸⁴ Speranskin mainitseminen saattoi vaikuttaa myönteisesti Rumjantsevin päätökseen kirjoittaa Golitsynille.

2.5. Sivistyneistön verkosto Sjögrenin uran edistäjänä

Saavuttuaan Pietariin Sjögren alkoi lähestyä tuttavansa, suomalaisen pastori Hippingin yhteysverkostoon kuuluvia henkilöitä, joita Hipping piti merkittävänä tuttavuuksina Sjögrenin tulevaisuutta ajatellen. Verkoston keskustassa (ankkuripaikassa) oli tässä vaiheessa huhtikuusta 1820 vuoden 1820 loppuun Hipping, jolloin verkoston vaikutuspiiriin kuuluneilla henkilöillä oli häneen suora yhteys. Analysoitaessa verkoston saavutettavuutta Sjögrenin kannalta havaitaan, että se oli heikko, sillä hän tapasi verkostoon kuuluvat henkilöt lähes poikkeuksetta Hippingin kautta. Lisäksi häntä suositeltiin eteenpäin henkilöille, joihin Sjögrenillä ei ollut yhteyttä. Verkoston sisäisiä suhteita kuvaava kontaktien tiheys osoittaa, että kyseessä oli umpinainen yhteisö, jossa monilla jäsenillä oli suorat yhteydet muihin jäseniin.

¹⁸² Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 7.5.1824, Coll. 209, HYK.

¹⁸³ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 7.5.1824-10.5.1824, Coll. 209, HYK.

¹⁸⁴ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 15.6.1824, Coll. 209, HYK.

Seuraavassa tarkastellaan henkilöitä, joiden luona Sjögren vieraili Pietarissa huhtikuusta joulukuuhun 1820.

Viisi henkilöä, joiden luona Sjögren eniten vieraili Pietarissa 1820.

	Arvo/ammatti	Vierailut v. 1820
Frähn, C. M.	Akateemikko	2
Hipping, A. J.	Pastori/opettaja	1
Köppen, P.	Arkeologi	1
Lobjko, I.	Kirjailija	2
Rehbinder, R. H.	Valtiosihteeri	1
	Yhteensä	7

Lähde: Allmänna Ephemerider 1820, Coll. 209, HYK.

Listasta voidaan havaita vierailujen vähäisen lukumäärän lisäksi se, että Sjögren pystyi luomaan heti jatkuvan yhteyden sekä akateemikko Christian Frähniin että kirjailija Ivan Lobjkoon, mistä on osoituksena toinenkin vierailu kyseisten henkilöiden luona. Rebinder oli ainoa henkilö, jonka Sjögren tunsu itse entuudestaan. Frähnin, Köppenin ja Lobjkon hän tapasi Hippingin kautta. Lisäksi taulukosta voidaan havaita vuorovaikutuksen sisällön kannalta merkittäviä piirteitä.

Tutkittaessa verkoston sisältöä jaettujen ominaisuuksien kautta voidaan havaita, ettei verkosto ollut Hippingin kannalta rajoittunut yhteen jaettuun ominaisuuteen. Täten sukupuolen ja yhteisten intressien perusteella oli syntynyt monisivuinen verkosto. Tähän myös Sjögren uutena jäsenenä sopi. Vuorovaikutuksen suorutta tutkittaessa ei ole tarkoituksenmukaista tarkastella Hippingin vierailuja, vaan katsoa asiaa Sjögrenin kannalta. Voikin sanoa, että kontaktit jäivät yksipuolisiksi ja näinollen vuorovaikutus epäsuoraksi. Vuorovaikutuksen kestävyttä ja tiheyttä tarkastellaan myöhemmin pidemmällä aikavälillä.

Vuodesta 1821 vuoteen 1824 verkoston keskustassa on nyt Sjögren itse. Hän oli saanut ylläpidettyä suhteita Hippingin hänelle esittelemiin henkilöihin ja oli muodostanut oman verkoston, jonka jäsenillä oli häneen suora yhteys. Verkostoon kuuluivat Sjögrenin ja Hippingin lisäksi edelleen Frähn, Lobjko ja Rebinder. Köppenin tilalle oli tullut von Adelung. Myös saavutettavuus oli suurempi, sillä sen jäsenet Rebinderiä lukuunottamatta olivat suorassa yhteydessä myös toisiinsa. On oletettavaa, että he tunsivat toisensa entuudestaan Pietarissa toimineen monikansallisen historiallis-kirjallisen keskustelupiirin kautta. Hipping tunsu heidät kaikki. Von Adelung tuli mukaan Hippingin ja Lobjkon kautta.

Myös Frähn tunsikin ainakin Hippingin ja von Adelungin. Verkostoa voidaan luonnehtia umpinaiseksi edellä mainittujen tuttavuussuhteiden perusteella.

Taulukossa 1 tarkastellaan henkilöitä, joiden luona Sjögren Pietarissa eniten vieraili vuosina 1821, 1822 ja 1823.

Taulukko 1. Viisi henkilöä, joiden luona Sjögren eniten vieraili Pietarissa 1821-1823.					
	Arvo/ammatti	Vierailut v. 1821	Vierailut v. 1822	Vierailut v. 1823	Yhteensä
Adelung, F. von	Historioitsija	9	2	10	21
Frähn, C. M.	Akateemikko	3	3	6	12
Hipping, A. J.	Pastori/opettaja	4	2	5	11
Lobojko, I.	Kirjailija	9	0	0	9
Rehbinder, R. H.	Valtiosihteeri	2	1	4	7
	Yhteensä	27	8	25	60
	Kaikki vierailut	41	10	36	87
	% kaikista	66 %	80 %	69 %	69 %

Lähde: Allmänna Ephemerider 1821-1823, Coll. 209, HYK.

Taulukosta voidaan havaita vierailujen määrän kasvun lisäksi niiden rajoittuminen samoihin henkilöihin von Adelungia lukuunottamatta, joihin Hippingin esittelyjen ja suositusten kautta vuonna 1820 Sjögren tutustui. Suhteet olivat kestäviä, vaikka kukaan ei ollut sukua toiselle. Periodi tammikuusta 1821 joulukuuhun 1823 käsittää yhteensä 87 vierailua, joista yli 2/3 suuntautui niiden viiden henkilön luo, jotka muodostivat Sjögrenille tärkeän verkoston. Näitä henkilöitä Sjögren siis piti mainitsemisen arvoisina. Tapaamisten kuukausittaisten luokittelujen jälkeen on kultakin vuodelta laskettu keskiarvo kuukautta kohden. Tällöin tapaamisten lukumäärät kuukautta kohden ovat seuraavat:

Vuodet	Tapaamiset kuukausittain
1821	2,25
1822	0,67
1823	2,08

Kuten ylläolevasta voidaan havaita, vuosi 1822 muodosti tapaamisissa eräänlaisen väli vuoden, jolloin vierailujen määrä putosi liki 70 prosenttia. Sjögren oli saanut tutkielmansa suomen kielestä painatetuksi ja mitään uusia tehtäviä ei Venäjällä näyttänyt syntyvän. Sjögren vietti aikaa venäjän kielen opintojen parissa. Laskettaessa vuosien 1821-1823 viiden merkittävimmän henkilön luokse suuntautuneet vierailut yhteen saadaan tulokseksi 60

vierailua. Laskettaessa tämän perusteella keskiarvo vuotta ja kuukautta kohden verkoston frekvenssiksi saadaan 20 vierailua vuosittain ja 1,6 vierailua kuukausittain. Määrä on vähäinen. Täytyy muistaa, että Sjögren oli tulokas uudessa ympäristössä.

Analysoitaessa vuorovaikutuksen sisältöä Sjögrenin kannalta voidaan havaita jaettujen ominaisuuksien ollessa lähinnä yhteiset intressit ja sukupuoli verkoston olevan heikosti monisivuisen. Vaikuttaa siltä, että verkoston jäsenten yhteisenä intressinä oli edistää Sjögrenin uraa, mikä osittain johtuu tarkastelunäkökulmasta ja päiväkirjasta lähdeaineistona. Huomattavaa on, että kaikki olivat tekemisissä kielten ja kirjallisuuden kanssa. Lobjko sai Sjögrenin kirjoittamaan tutkielman suomen kielestä, joka painettiin kreivi Rumjantsevin tuella. Sjögrenistä tuli Hippingin, von Adelungin ja Frähnin suositusten kautta Rumjantsevin kirjastonhoitaja Hippingin jälkeen. Tätä ennen Lobjko oli lähtenyt professoriksi Vilnan yliopistoon Liettuaan. Voikin ajatella, että Lobjko, Hipping ja Frähn halusivat auttaa Sjögreniä, sillä Sjögrenkään ei ollut alunperin venäläinen, ja he olivat joutuneet samalla tavalla tuttavuuksien kautta luomaan uransa Venäjällä. Venäläisillä puolestaan oli jo olemassa valmiit verkostot, jotka muodostuivat pitkälti yhteiskunnallisen aseman perusteella. Kuitenkaan Reh binder ei vielä tässä vaiheessa edistänyt merkittävästi Sjögrenin uraa. On tärkeää havaita, ettei Sjögren ollut sukua kenellekään tai edes ystävä muiden kuin Hippingin kanssa. Analysoitaessa vuorovaikutuksen suoruutta havaitaan, että se oli yksipuolista, sillä kukaan lukuunottamatta Hippingin yhtä vierailua vuonna 1821 ei vierailut Sjögrenin luona.

Päädyttyään Rumjantsevin kirjastonhoitajaksi 1823 oli Sjögren saanut vakiinnutettua asemansa Pietarin sivistyneistössä ja luotua oman verkostonsa. Alkuperäinen suunnitelma vakuuttaa Rumjantsev soveltuvuudesta tutkimusmatkalle ei ollut suoraan onnistunut, mutta Sjögren oli saanut vakuutettua Suomen asiain valtiosihteeri Reh binderin asiasta. Reh binder oli puolestaan saanut keisarin hyväksynnän Sjögrenin matkasuunnitelmalle. Tutkimusmatkan, joka alkoi heinäkuussa 1824, valmistelut heijastuivat Sjögrenin tapaamisiin alkuvuonna 1824. Hipping ja Lobjko olivat poistuneet Pietarista, mutta Sjögren piti yhteyttä Reh binderiin, Frähniin ja von Adelungiin. Matkaa varten Sjögren hankki suosituskirjeitä annettavaksi vaikutusvaltaisille tahoille, minkä johdosta ei voida puhua uusien jäsenten liittymisestä verkostoon, vaan yksittäisistä vierailuista esimerkiksi Mihail Speranskin luo.

Varsinaiseen sosiaaliseen pääomaan sisältyvä luottamus toteutui uskona Sjögrenin kykyihin. Toisaalta vastavuoroisuuden periaate ei vielä tässä vaiheessa täysin toteutunut. Sjögren oli riippuvainen suosijoistaan, patroneistaan, eikä pystynyt antamaan kirjoitelmaansa lukuunottamatta muuta takaisin.

III KARJALAN JA LAPIN TUTKIMUSMATKA

3.1. Matkareitti ja yhteydet Pietarin tiedeakatemiaan

Matkan Sjögren aloitti heinäkuun 25. päivänä 1824. Ensimmäiseksi Sjögren saapui Novgorodiin (katso matkareitistä Liite 2), jossa hän vietti kaksi kuukautta tutustuen käsikirjoituksiin. Matka jatkui Petroskoin ja Ilomantsin kautta Sortavalaan. Samalla hän teki muistiinpanoja paikannimistä ja väestön käyttämistä sanoista sekä pukeutumisesta.¹⁸⁵

Vuoden 1825 aikana Sjögren matkusti Nurmeksen, Juankosken ja Kajaanin kautta Vienan Kemiin (katso Liite 2). Sieltä hän vieraili Solovetskin luostarissa, jonka arvokkaisiin historiallisiin kokoelmiin hän näin saattoi perehtyä. Sjögrenin tarkoituksena oli selvittää Stolbovan rauhan jälkeistä ortodoksisten karjalaisten muuttoa Suomesta Venäjälle. Tähän muuttoliikkeeseen perustuu nykyäänkin olemassaoleva, kaukana varsinaisesta Karjalasta sijaitseva Tverin karjalaissiirtokunta. Päätehtävänä oli kuitenkin karjalan kielen eri murteiden välisten suhteiden tutkiminen.¹⁸⁶

Seuraavana oli vuorossa Lappi. Matka jatkui syyskuussa Sodankylään ja tammikuussa 1826 Utsjoelle. Matkan tähän asti merkittävin osuus oli norjalaisen pastori Stockfelthin tapaaminen, sillä häneltä Sjögren sai esimerkiksi kopion saamenkielisestä rukouskirjasta. Sjögren itse piti Stockfelthin kanssa viettämänsä aikaa hyödyllisenä Lappia koskevia tutkimuksiaan ajatellen. Kokemuksiensa perusteella Sjögren jakoi lappalaiset kahteen ryhmään: tunturi-/porolappalaisiin sekä kalastajalappalaisiin.¹⁸⁷ Kirjeenvaihtoa Sjögren kävi aluksi lähinnä koulutovereidensa Poppiuksen, Blomqvistin, Mannerheimin ja Wulfertin kanssa. Uusista pietarilaisista tuttavistaan Sjögren kirjoitti säännöllisesti vuosien 1824 ja 1825 aikana kauppias Zagelille kuusi kirjettä, akateemikko Frähnille kolme kirjettä ja historioitsija

¹⁸⁵ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 25.7.-31.12.1824, Coll. 209, HYK.

¹⁸⁶ Korhonen, M., *Uralilaisten kielten ja kansojen tutkijoita*. Teoksessa Löytönen, M. (toim.), *Matka-arkku*. Suomalaisia tutkimusmatkailijoita, 221.

von Adelungille kolme kirjettä.¹⁸⁸ Valtiosihteeri Rehbinderille Sjögren kirjoitti vain kerran vuoden 1825 aikana toivoen pidennystä matkaansa.¹⁸⁹ Frähniltä saatuja vastauksia ei ole lainkaan olemassa Sjögrenin kokoelmissa. Von Adelungilta Sjögren sai kolme¹⁹⁰ kirjettä vuoden 1825 aikana ja vuonna 1824 kolme¹⁹¹ kappaletta ennen tutkimusmatkaansa. Akateemikko Gräfeltä Sjögren sai yhden¹⁹² kirjeen vuoden 1825 aikana.

Sjögren matkusti Utsjoelta Kuolaan ja sieltä Vienan Kemin kautta Arkangeliin (katso matkareitistä Liite 2 ja paikannimistä Liite 3), jonne hän saapui maaliskuussa 1826.¹⁹³ Sjögrenin tarkoituksena oli perehtyä paikallisissa luostareissa käsikirjoituksiin, jotka valaisisivat muinaisten saagojen tarunomaisen Bjarmian¹⁹⁴ olemassaolon arvoitusta sekä antaisivat todisteita samojedin ja suomen kielen mahdollisesta sukulaisuudesta. Bjarmian olemassaolon selvittäminen oli Sjögrenin tutkimusmatkan pääasiallinen tarkoitus.¹⁹⁵

Koska keisarin hyväksymä kaksivuotinen matkakajako läheni loppuaan, kirjoitti Sjögren pidennysanomuksen Rehbinderille, johon hän pyysi suosituksia Krugilta. Kirjeessään Krugille Sjögren pyytää Krugia lähettämään Rumjantsevin kanssa sopimansa kirjalainat Arkangeliin, jonne oli myös levinnyt huhu Rumjantsevin kuolemasta. Täten Sjögren tiedustelelee kirjeessä huolestuneena, onko Rumjantsev mahdollisesti kuollut. Syynä huoleen oli erityisesti Rumjantsevilta saatujen kirjalainojen kohtalo.¹⁹⁶ Kesäkuussa 1826 Sjögren sai Krugilta vastauksen, jonka mukaan keisari oli myöntänyt Rehbinderin ehdotuksesta ja Krugin suosituksesta kahden vuoden pidennyksen tutkimusmatkalle 3000 ruplan vuosirahoituksella. Krugin kirje vahvisti myös epäilyn Rumjantsevin kuolemasta todeksi. Krug kehottaa Sjögreniä kuitenkin olemaan rauhallisin mielin kirjojen suhteen ja pitämään niitä ominaan, sillä niistä oli olemassa kaksoiskappaleet Rumjantsevin kirjastossa.¹⁹⁷

¹⁸⁷ Branch, M. A., A. J. Sjögren – Studies of the North, 98-99.

¹⁸⁸ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 1824-1825, Coll. 209, HYK.

¹⁸⁹ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 1.8.1825, Coll. 209, HYK.

¹⁹⁰ Von Adelungin kirjeet Sjögrenille 6.1.1825, 27.1.1825 ja 10.2.1825, Coll. 209, HYK.

¹⁹¹ Von Adelungin kirjeet Sjögrenille 9.1.1824, 1.4.1824 ja 22.4.1824, Coll. 209, HYK.

¹⁹² Gräfen kirje Sjögrenille 26.1.1825, Coll. 209, HYK.

¹⁹³ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 1826, Coll. 209, HYK.

¹⁹⁴ Muinaistarujen rikas kauppakansa.

¹⁹⁵ Sihvo, H., Karelia: a source of Finnish National History. Teoksessa Branch, M. (toim.), National History and Identity, 185.

¹⁹⁶ Sjögrenin kirje Krugille 2.5.1826, Coll. 88/2/99, PTA.

¹⁹⁷ Krugin kirje Sjögrenille 24.5.1826, Coll. 209, HYK.

Kesän 1826 ajan Sjögren muokkasi Suomen Lapista keräämäänsä aineistoa ja kirjoitti sen pohjalta teoksen ”Anteckningar om församlingarne i Kemi-Lappmark¹⁹⁸”, jonka hän sai valmiiksi elokuussa ja lähetti Pietariin.¹⁹⁹ Teoksessa Sjögren koetti todistaa, että suomen ja saamen kieli ovat sukua toisilleen. Teoksen merkittävin saavutus oli, että Sjögren hyödynsi siinä keräämiään paikan- ja sukunimiä.²⁰⁰ Arkangelista Sjögren matkusti Aunuksen kaupunkiin. Vuonna 1826 Sjögren kirjoitti Pietariin Krugille kaksi kirjettä ja Rehbinderrille yhden kirjeen.²⁰¹ Lisäksi hän kirjoitti ystävilleen Mannerheimille ja Zagelille. Krugilta tuli yksi²⁰² vastaus ja Rehbinderriltä kaksi²⁰³ vastausta.

Aunuksesta Sjögren teki retkiä vuonna 1827 etelävepsäläisten (katso Liitteet 2 ja 3) asuinalueille. Jo vuonna 1824 Sjögren oli kuullut puhuttavan alueella asuvasta erikoisesta väestöstä, tshuudeista, joiden kieli poikkesi alueen aunukselaismurteista. Sjögren tuli näin löytäneeksi siihen asti tuntemattoman suomensukuisen heimon ja kielen, vepsäläiset ja vepsän kielen, joita hän nyt tutki.²⁰⁴ Aunuksesta matka jatkui vielä samana vuonna syrjäänien (nyk. komit) ja votjakkien (nyk. udmurtit) asuinalueille. Sjögren viipyi Ust-Sysolskissa (nyk. Komin tasavallan pääkaupunki Syktyvkar) viisi viikkoa opetellen syrjäänin kieltä ja tutkien syrjäänien historiaa.²⁰⁵ Saavuttuaan kuvernementin pääkaupunki Vjatkään Sjögren sai käsiinsä paljon arvokasta aineistoa, esim. votjakinkielisiä evankeliumin ja liturgian käännöksiä sekä venäläis-votjakkilaisen sanakirjan käsikirjoituksen.²⁰⁶ Sjögren kirjoitti Vjatkasta Frähnille. Kirje käsittelee erityisesti Sjögrenin paikannimistä ja esimerkiksi sanasta ”weps” (vepsä) tekemiä havaintoja.²⁰⁷ Vuonna 1827 Sjögren kirjoitti Pietariin Frähnille yhden kirjeen ja Rehbinderrille kaksi kirjettä. Lisäksi hän kirjoitti edelleen Mannerheimille ja Zagelille.²⁰⁸ Rehbinderriltä Sjögren sai yhden²⁰⁹ vastauksen.

¹⁹⁸ ”Muistiinpanoja Kemin Lapin seurakunnista”.

¹⁹⁹ Sjögrenin kirje Krugille 1.7.1826, Coll. 88/2/99, PTA; Joki, A. J. (toim.), 128-129.

²⁰⁰ Branch, M. A., A. J. Sjögren – Studies of the North, 108-122.

²⁰¹ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 1826, Coll. 209, HYK.

²⁰² Krugin kirje Sjögrenille 24.5.1826, Coll. 209, HYK.

²⁰³ Rehbinderrin kirjeet Sjögrenille 21.5.1826 ja 10.7.1826, Coll. 209, HYK.

²⁰⁴ Korhonen, M., Finno-Ugrian Language Studies in Finland 1828-1918, 43-45.

²⁰⁵ Joki, A. J. (toim.) 130-133.

²⁰⁶ Korhonen, M., Uralilaisten kielten ja kansojen tutkijoita, 222-223.

²⁰⁷ Sjögrenin kirje Frähnille 21.12.1827, Coll. 778/2/354, PTA.

²⁰⁸ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 1827, Coll. 209, HYK.

²⁰⁹ Rehbinderrin kirje Sjögrenille 26.5.1827, Coll. 209, HYK.

Saavuttuaan maaliskuussa 1828 Kazaniin (katso Liite 2) Sjögren sai Frähniltä tullessa kirjeessä tietää, että Pietarin tiedeakatemia oli nimittänyt hänet julkisessa vuosikokouksessaan 29.12.1827 kirjeenvaihtajajäsenekseen. Frähn lähetti myös suosituskirjeitä eri henkilöille annettaviksi.²¹⁰ Sjögren ryhtyi kirjoittamaan keräämästään aineistosta tutkielmaa syrjääneistä. Käsikirjoituksen teokseen ”Die Sürjänen, ein historisch-statistisch-philologischer Versuch”²¹¹ Sjögren sai valmiiksi heinäkuussa 1828 ja lähetti sen Pietarin tiedeakatemialle ”*ilmaistakseen kiitollisuutta osakseen tulleen kunnian johdosta*”.²¹²

Sjögren kertoo 15.7.1828 päivätyssä kirjeessä Krugille jäsenyyden vaikuttaneen myönteisesti tutkielman syntymiseen. Lisäksi hän ilmaisee halunsa noudattaa Krugin ja Frähnin neuvoa²¹³ palata Pietariin, missä hän voisi saada tiedeakatemialta viran, joka mahdollistaisi matkan aikana kerätyn materiaalin järjestämisen. Sjögren halusi kuitenkin matkustaa vielä pidemmälle, mistä hän mainitsi keskustelleensa Rehbinderin kanssa. Sjögren pyysikin Krugia tulevaisuudessa kirjoittamaan hänelle Permiin.²¹⁴ Sjögrenin alkuperäisen matkasuunnitelman mukaisesti vuorossa olisivat olleet vielä Siperia ja Kaukasus.²¹⁵ Kuitenkin varojen ehtyminen ja pidennysajan loppuminen sekä akateemikkojen neuvot palata Pietariin saivat hänet luopumaan laajasta jatkosuunnitelmastaan.

Sjögren jatkoi kuitenkin matkaa Vjatkan kuvernementin itäosiin ja permiläisten luo Permin kuvernementin luoteisosiin (katso Liitteet 2 ja 3) saadakseen päätökseen ”*yleisen tutkimuspiirinsä ketjun pohjoisen silmukan*”. Vuonna 1828 Sjögren kirjoitti Pietariin Frähnille kaksi kirjetä, Krugille yhden kirjeen ja Rehbinderille kaksi kirjetä. Ystävästään Sjögren kirjoitti Mannerheimille, Wulfertille ja Zagelille. Kirjeiden sisältö koski matkan jatkumista sekä tulevaisuudensuunnitelmia tiedeakatemian palveluksessa.²¹⁶ Sjögren sai Rehbinderiltä kaksi²¹⁷ kirjetä. Paluumatkalle kohti Pietaria Sjögren lähti helmikuussa 1829.²¹⁸ Paluumatkan aikana Sjögren kirjoitti kerran Rehbinderille.

²¹⁰ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 5.3.1828, Coll. 209, HYK; Sjögrenin kirje Frähnille 12.3.1828, Coll. 778/2/354, PTA.

²¹¹ ”Syrjäänit. Historiallis-tilastotieteellis-kielitieteellinen koe.”

²¹² Joki, A. J. (toim.), 133-134; Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 8.7.1828, Coll. 209, HYK.

²¹³ Wulfert oli välittänyt kirjeessään Sjögrenille Frähnin ja Krugin neuvon.

²¹⁴ Sjögrenin kirje Krugille 15.7.1828, Coll. 88/2/99, PTA.

²¹⁵ Joki, A. J. (toim.), 134-136; Korhonen, M., Uralilaisten kielten ja kansojen tutkijoita, 223.

²¹⁶ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 1828, Coll. 209, HYK.

²¹⁷ Rehbinderin kirjeet Sjögrenille 27.6.1828 ja 24.11.1828, Coll. 209, HYK.

²¹⁸ Joki, A. J. (toim.), 134-136.

Pietariin Sjögren saapui 19.6.1829.²¹⁹ Sjögren sai kuulla, että Krug oli määrätty syrjääneitä koskevan käsikirjoituksensa tarkastajaksi. Krug ei ollut jaksanut lukea koko käsikirjoitusta, koska sen tilastotieteellinen alku oli jo ikävystyttänyt häntä. Krug pyysikin Sjögreniä itse käymään läpi käsikirjoituksen historiallisen osan ja tekemään sen sisällöstä lyhyen luettelon hänelle.²²⁰ Koska Rumjantsev oli kuollut, eikä tulevaisuudesta Pietarin tiedeakatemian palveluksessa kuulunut mitään uutta, päätti Sjögren lähteä käymään Iitissä tapaamassa isäänsä, sillä hänen äitinsä oli kuollut huhtikuussa.²²¹

Sjögren palasi syyskuussa Pietariin, jolloin Krug oli lukenut läpi käsikirjoituksen ja oli siihen hyvin tyytyväinen. Kirjallisessa ehdotuksessa käsikirjoituksen hyväksymiseksi ja painattamiseksi Krug ilmaisee, ettei tiedä ketään, joka niin hyvin sopisi myös tulevaisuudessa tällaisiin tutkimuksiin kuin Sjögren.²²² Teoksen tilastotieteellisen osuuden tarkastamisen hän oli antanut akateemikko Karl Hermannin²²³ tehtäväksi. Krug ehdotti samalla Sjögrenille Venäjän historian ja muinaistieteen apulaisen toimea, johon Krug oli valmis ehdottamaan häntä, sillä jo aiemmin tehtävään valittua venäläistä ehdokasta ei voitu nimittää.²²⁴

3.2. Kirjeenvaihto verkoston kuvaajana

Sjögrenin tutkimusmatkan aikana käymää kirjeenvaihtoa on mahdollista tutkia Sjögrenin kokoelmien (saadut kirjeet) Helsingin yliopiston kirjastossa ja Pietarin tiedeakatemian arkistossa sekä vastaanottajien kokoelmien pohjalta. Lisäksi matkakirjeitä on julkaistu sekä venäläisissä että suomalaisissa sanomalehdissä. Vaikeutena on, ettei kaikkia kirjeitä ole ilmeisesti säästynyt. Esimerkiksi Frähnin kanssa käydystä kirjeenvaihdosta on olemassa vain Sjögrenin lähettämät kirjeet Frähnille. Analysoin Sjögrenin kirjeenvaihtoa, kuten edellisessä luvussa tapaamisiakin, verkoston näkökulmasta. Analyysissä on kaksi tasoa: muodostaa kuva kirjeenvaihdon morfologisista ominaispiirteistä (vaikutuspiiri, frekvenssi ja kontaktien kestävyys) ja keskittyä kirjeenvaihdon funktionaaliseen aspektiin, sen tavoitteeseen ylläpitää suhteita Pietarin sivistyneistöön ja raportoida tutkimusmatkan etenemisestä.

²¹⁹ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 19.6.1829, Coll. 209, HYK.

²²⁰ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 20.6.1829, Coll. 209, HYK.

²²¹ Joki, A. J. (toim.), 141.

²²² Krugin ehdotus Sjögrenin käsikirjoituksen "Die Sürjänen, Ein historisch-statistisch-philologischer Versuch" hyväksymiseksi ja painattamiseksi tiedeakatemiassa 10.8.1829, Coll. 88/1, PTA.L

²²³ Karl Hermann (1767-1838) tilastotieteilijä ja taloustieteilijä. 1805 Pietarin tiedeakatemian tilastotieteen ja taloustieteen apulainen, 1810 ylimääräinen akateemikko ja 1835 akateemikko.

²²⁴ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 19.9.1829, Coll. 209, HYK; Joki, A. J. (toim.), 142.

Tutkittaessa tietyn henkilön kirjeenvaihtoa, ankkuripaikka on kyseinen henkilö itse eli tässä tapauksessa Sjögren, johon verkoston vaikutuspiiriin kuuluvilla henkilöillä oli suora yhteys. Ei voida tietää, miten paljon verkoston jäsenet pitivät toisiinsa yhteyttä Pietarissa ja pitivätkö lainkaan. Viittausten perusteella voidaan kuitenkin hahmottaa kokonaisverkostoa, johon Sjögren kuului. Kyseessä on egokeskeisen lähestymistavan lisäksi kokonaisverkoston hahmottaminen. Viittausten perusteella Reh binder oli yhteydessä Sjögreniin ja Zageliin. Krug ja Frähn olivat viran puolesta yhteydessä toisiinsa. Tiheydellä osoitetaan, kuinka tiiviitä verkoston sisäiset suhteet ovat. Kirjeenvaihdon perusteella voidaan havaita, että kyseessä oli melko umpinainen verkosto.

Verkostoa voidaan kuvata myös vuorovaikutuksen sisällön kautta. Tämä sopii hyvin kirjeenvaihdon tutkimiseen. Tätä kautta voimme tutkia verkoston sisältöä: ystävyyttä, sukulaisuutta, ammattia, uskontoa, yhteisiä intressejä, sukupuolta. Sisällön näkökulmasta verkosto voidaan ymmärtää yksisivuisena (unilateral) tai monisivuisena (multilateral). Yksisivuisessa suhteessa on vain yksi jaettu ominaisuus. Monisivuisissa suhteissa on useampi kuin yksi jaettu ominaisuus ja monisivuiset suhteet ovat voimakkaampia kuin yksisivuiset.

Suoruus (directness) on toinen piirre tutkittaessa vuorovaikutuksen sisältöä. Vuorovaikutuksen suoruus vaihtelee yksipuolisten ja vastavuoroisten suhteiden välillä. Kirjeenvaihtoverkostossa suoruus havaitaan siitä, että kirjeeseen vastataan (vastavuoroisuus) tai ei vastata (yksipuolisuus). Merkittävä piirre verkostossa on kestävyys (durability). Kestävyys verkoston suhteissa riippuu suhteiden sisällöistä. Esimerkiksi sukulaisuussuhteiden kestävyys on vahva. Frekvenssin kautta voidaan tarkastella, kuinka säännöllisesti verkoston jäsenet ovat kontaktissa toistensa kanssa.²²⁵

Sjögrenin kirjeenvaihtoverkosto tutkimusmatkan aikana oli verrattain pieni. Tarkasteltaessa yhteyksiä Pietarin sivistyneistöön sekä tiedeakatemiaan periodi heinäkuusta 1824 kesäkuuhun 1829 käsittää 9 saatua kirjettä. Verkostoon kuuluivat saatujen kirjeiden perusteella von Adelung, Gräfe²²⁶, Krug ja Reh binder. Sjögrenin henkilökohtainen ystävä oli ainoastaan von Adelung. Reh binder oli Suomen asiain komitean sihteeri. Gräfe ja Krug olivat tiedeakatemian palveluksessa. Sjögrenin päiväkirjan ja kirjekonseptien perusteella Sjögrenin verkostoon kuuluivat von Adelung, Frähn, Krug ja Reh binder. Periodi heinäkuusta 1824 kesäkuuhun

²²⁵ Müller, L., *The Merchant Houses of Stockholm*, c. 1640-1800, 223-225.

1829 käsittää tämän perustella 19 lähetettyä kirjettä. Sekä lähetettyjen että saatujen kirjeiden yhteismääräksi saadaan 28 kirjettä ja frekvenssiksi näinollen 5,6 kirjettä vuosittain ja 0,47 kirjettä kuukausittain. Yhteydenpito ei siis ollut erityisen säännöllistä, mikä johtui osittain tutkimusmatkailun luonteesta. Mahdollisuus postinlähettämiseen ja –saamiseen oli vain kuvernementtien pääkaupungeissa. Vähäiset suhteet olivat vastavuoroisia, sillä oletettavasti myös Frähn vastasi Sjögrenille, vaikka kirjeitä ei olekaan olemassa. Sama pätee myös Gräfeen, joka kirjeen perusteella oli saanut Sjögreniltä kirjeen, vaikka sitä ei mainitakaan päiväkirjassa.

Tutkittaessa vuorovaikutuksen sisältöä jaettujen ominaisuuksien kautta voidaan havaita, että sukupuolen lisäksi yhteistä olivat koulutustausta sekä yhteiset intressit. Tutkimusmatkan eteneminen kiinnosti Rehbinderiä rahoituksen järjestäjänä, Frähniä ja Krugia Sjögrenin patroneina, jotka suunnittelivat Sjögrenille uraa tiedeakatemiassa, ja von Adelungia yhteisen kirjallisuuden harrastamisen sekä ystävyysden kautta. Myös Gräfe oli kielitieteilijänä kiinnostunut tutkimusmatkan etenemisestä. Voidaan puhua monisivuisesta vuorovaikutuksesta. Suhteet olivat kestäviä, sillä ne jatkuivat tutkimusmatkan jälkeenkin.

Päästyään Pietarin sivistyneistön jäseneksi Sjögrenillä oli tutkimusmatkan jälkeen mahdollisuus kiinnittyä sekä Pietarin tiedekatemian kansainvälisen jäsenistön että valtaapitävän venäläisen aateliston verkostoihin ja edistää tätä kautta uraansa. Täten onkin tarkoituksenmukaista seuraavassa luvussa hahmottaa tiedeakatemian rakennetta, Sjögrenin toimintaa tiedeakatemiassa sekä muodostuvia henkilökohtaisia kontakteja tiedeakatemian muihin jäseniin.

²²⁶ Christian Friedrich Gräfe (1780-1851) kielitieteilijä, 1818 kirjeenvaihtajajäsen, 1820 akateemikko.

IV TIEDEAKATEMIA

4.1. Venäjän historian ja muinaistieteen apulaisen virka

Palattuaan Pietariin Sjögrenin tieteellinen ura tiedeakatemiassa alkoi. 1800-luvulle tultaessa Pietarin tiedeakatemia oli Venäjän johtavin tieteellinen laitos, jossa yhdistyivät tutkimus, valistus ja oppikirjojen teko.²²⁷ Tiedeakatemian merkitystä teoreettisena laitoksena korostettiin vuoden 1803 ohjesäännössä samoin kuin luonnonvarojen tutkimisen ensisijaisuutta sekä yhteistyötä ulkomaisten akatemioiden ja yliopistojen sekä Venäjän yliopistojen kanssa. Ohjesäännön mukaan tiedeakatemiassa tuli harjoittaa seuraavia tieteitä: matematiikka, fysiikka, kemia, mineralogia, kasvitiede, mekaniikka, tähtitiede, eläintiede, anatomia ja fysiologia, teknologia, historia, statistiikka ja poliittinen taloustiede.²²⁸

Varsinaisten akateemikkojen lisäksi akatemiassa oli ylimääräisiä akateemikkoja, apulaisia sekä kirjeenvaihtaja- ja kunniajäseniä. Varsinaiset ja ylimääräiset akateemikot sekä apulaiset olivat tiedeakatemian todellisia jäseniä ja muodostivat tieteellisen toiminnan ytimen, konferenssin, joka piti istuntoja kerran viikossa. Kokouksissa päätettiin uusien jäsenten valinnasta, kirjojen ja kokoelmien hankinnasta ja vastattiin tieteellisten laitosten esittämiin kysymyksiin. Kokousta johti tiedeakatemian presidentti ja sihteerinä toimi vakituinen sihteeri. Poikkeustapauksissa akatemialla oli oikeus kutsua kunnia- ja kirjeenvaihtajajäsenensä kokouksiin muutaman kerran vuodessa. Näitä kokouksia nimitettiin yleiskokouksiksi. Kerran vuodessa 29.12. pidettiin juhlakokous, jossa julkaistiin palkintojen saajat ja uudet jäsenet sekä luettiin kuluneen vuoden toimintakertomus.²²⁹

Tiedeakatemian istunnossa 30.9.1829 käytiin läpi sekä Krugin että Hermannin lausunnot käsikirjoituksesta. Lisäksi Krug, Frähn ja Hermann ehdottivat Sjögreniä Venäjän historian ja muinaistieteen apulaiseksi.²³⁰ Esitys tapahtui tiedeakatemian ohjesäännön vaatiman kolmen varsinaisen akateemikon ehdotuksen mukaisesti. Valinta tapahtui tiedeakatemian ohjesäännön määräämällä palloäänestyksellä.²³¹ Äänestyksessä Sjögren sai kaikki äänet lukuun ottamatta

²²⁷ Koponen, S., 10; Vucinich, A., *Empire of Knowledge*, 32-34.

²²⁸ Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., 162-166.

²²⁹ *ibid.*

²³⁰ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 548, 30.9.1829, *Protocoles 1829, PTA*.

²³¹ Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., 163-164.

yhtä negatiivista kuulaa.²³² Sjögren kirjoittaa seuraavana päivänä päiväkirjassaan saaneensa Frähniltä onnittelukirjeen, jonka mukaan hänet oli valittu apulaiseksi. Tiedon saatuaan Sjögren meni kiittämään Krugia ja Frähniä asiasta.²³³ Tiedeakatemian presidentti vahvisti Sjögrenin nimityksen joulukuussa 1829. Vuosipalkaksi tuli 1000 ruplaa, mikä oli sama kuin Keisarillisen Aleksanterin yliopiston professorin keskimääräinen vuosipalkka. Lisäksi virkaan kuuluivat asunto ja polttopuut.²³⁴

Asunnon suhteen ilmeni heti vaikeuksia, sillä Sjögrenille luvatussa kolmen huoneen ja keittiön huoneistossa oli erään edesmenneen akateemikon lesken tavaroita, joiden poisvieminen vei aikaa kaksi kuukautta lupauksista huolimatta. Tiedeakatemian sihteeri ja talousosaston päällikkö Paul Fuss²³⁵ ilmoitti Sjögrenille asian hitauden syyksi lesken juonittelut ja lupasi auttaa asiassa, mutta mitään ei tapahtunut. Tämän jälkeen Sjögren kääntyi Frähnin ja Krugin neuvosta Uvarovin puoleen, jonka käskystä Fuss toimeenpani huoneiston tyhjennyksen.²³⁶

4.2. Aseman vakiinnuttaminen alkaa

Tammikuussa 1830 tuli voimaan uusi ohjesääntö, jonka mukaan tiedeakatemia jaettiin kolmeen luokkaan: 1. Matemaattiset tieteet (puhdas ja sovellettu matematiikka, tähtitiede, maantiede ja navigaatio), 2. Luonnontieteet (fysiikka, yleinen kemia, teknologia, eläintiede, kasvitiede, mineralogia) ja 3. Historiallis-poliittiset tieteet (poliittinen taloustiede ja statistiikka, Venäjän, Kreikan ja Rooman muinaisuuksien historia, Aasian kansojen historia, kieli ja kirjallisuus). Vuoden 1803 ohjesäännössä oli ainoastaan lueteltu, mitä tieteitä tiedeakatemiassa tuli harjoittaa. Vuonna 1830 akateemikkojen määrä vahvistettiin kahdeksikymmeneksi. Uusi ohjesääntö vahvisti tiedeakatemian jäsenten aseman yleisen rankitaulukon mukaisesti: varsinaiset akateemikot kuuluivat 6. luokkaan, ylimääräiset akateemikot 7. luokkaan ja apulaiset 8. luokkaan (katso Liite 4). Ensimmäiset kahdeksan luokkaa merkitsivät kuulumista aatelistoon.²³⁷ Uudistus oli Euroopan ja maailman mittakaavassa ainutlaatuinen. Se merkitsi selkeästi tiedepoliitiikan byrokratisoitumista ja

²³² *ibid.*; Joki, A. J. (toim.), 147.

²³³ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 13.10.1829, Coll. 209, HYK.

²³⁴ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 730, 9.12.1829, *Protocoles* 1/1a 1829/41, PTA.

²³⁵ Paul Heinrich Fuss (1798-1855) matemaatikko. 1825 pysyvä sihteeri. 1826 akateemikko.

²³⁶ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 21.1.1830-16.2.1830, Coll. 209, HYK.

²³⁷ Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., 162-177; Rein, G. (toim.), *Kejsaredömet Rysslands Statistik*, 33.

valtion kontrollia tiedemiesten elämään. Sjögrenin tapauksessa aatelittomasta suomalaisen oppisäädyn edustajasta tuli virka-aseman perusteella venäläisen aateliston edustaja.

Tiedeakatemian oli suuri tieteellinen laitos, jonka alaisuuteen kuuluivat kirjasto, metallien ja harvinaisuuksien huone, kasvitieteen, eläintieteen ja mineralogian museo, tähtitieteellinen observatorio, fysiikan laitos, pienoismallikokoelma, anatomian laitos, kaksi kemian laboratoriota, kasvitieteellinen puutarha, kirjapaino ja kirjakauppa.²³⁸ Merkittävää on tiedeakatemian määrärahojen kasvu vuonna 1830 lähes kaksinkertaiseksi 120 000 ruplasta 206 100 ruplaan, mikä merkitsi parempia mahdollisuuksia tieteen tekemiseen.²³⁹

Koska apulaisen virkaan kuului oikeuksien lisäksi velvollisuutena esittää joka vuosi vähintään kaksi tutkimusta, jotka tarkastettiin konferenssissa ja julkaistiin tiedeakatemian julkaisusarjoissa,²⁴⁰ alkoi Sjögren valmistella tutkimusmatkan aikana keräämästään aineistosta tutkimusta ”Über die älteren Wohnsitze der Jemen. Ein Beitrag zur Geschichte der Tschudischen²⁴¹ Völker in Russland²⁴²”, joka oli kaksiosainen. Ensimmäisen osan Sjögren esitteli konferenssille 29.9.1830, minkä jälkeen Krug tarkisti vielä teoksen, ja Sjögren vei sen Fussille painatettavaksi.²⁴³ Toisen osan Sjögren esitteli konferenssille 27.4.1831.²⁴⁴

Vuonna 1830 Sjögren osallistui päiväkirjamerkintöjen perusteella säännöllisesti konferenssin istuntoihin. Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjoissa on Sjögrenistä 9 mainintaa kyseiseltä vuodelta.²⁴⁵ Ensimmäinen maininta käsittelee Sjögrenin nimityksen vahvistamista hallintokomitean taholta.²⁴⁶ Toinen maininta käsittelee Sjögrenin syrjääneistä tekemää tutkimusta. Virkavelvollisuuden mukaisesti Sjögren esitteli syrjäänejä käsittelevästä teoksestaan tehdyn muistion ja luki sen.²⁴⁷ Koska velvollisuuksiin kuului oman alan viimeisimpien tutkimusten seuraaminen ja niistä raportointi, Sjögren esitteli tanskalaisen Finn

²³⁸ Koponen, S., 18.

²³⁹ Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., 169.

²⁴⁰ Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., 163-164.

²⁴¹ Tshuudit: slaavilaisten kansojen käyttämä yleisnimitys tuntemattomille tai vieraille kansanheimoille. Nimitystä on käytetty suomensukuisista kansoista, karjalaisista, vepsäläisistä, vatjalaisista ja virolaisista.

²⁴² ”Jäämien vanhemmista asuinpaikoista. Lisä Venäjän tshuudilaiskansojen historiaan.”

²⁴³ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 656, 29.9.1830, Protocoles 1/1a 1830/43, PTA.

²⁴⁴ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 170, 27.4.1831, Protocoles 1/1a 1831/45, PTA.

²⁴⁵ Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjat § 12, § 62, § 215, § 242, § 261, § 433, § 656, § 772 ja § 849, 1/1a 1830/43, PTA.

²⁴⁶ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 12, 13.1.1830, 1/1a 1830/43, PTA.

²⁴⁷ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 62, 20.1.1830, 1/1a 1830/43, PTA.

Magnusenin teoksen ”Über den Ursprung und die Quellen der Edda-Lehre” ja esitti siitä kirjastokappaleiden tilaamista.²⁴⁸

Koska apulaisilla oli mahdollisuus edetä ylimääräisiksi akateemikoiksi, käsiteltiin asiaa keväällä 1830. Tällöin esitettiin apulaisten Bouniakovsky, Hess, Lenz, Mertens, Ostorogrodsky, Schmidt ja Sjögren nimittämistä ylimääräisiksi akateemikoiksi. Äänestyksen jälkeen ainostaan Bouniakovsky ja Lenz ylennettiin. Muiden kohdalla vedottiin taloudellisiin syihin.²⁴⁹ Projekteista Sjögren osallistui vuoden 1830 aikana akateemikkojen Herrmann ja Hamel kanssa kirjaston toisen osaston luettelointiin ja järjestämiseen sekä akateemikkojen Krug ja Frähn kanssa kirjaston uusien luetteloiden laskemiseen ja järjestämiseen.²⁵⁰

Kesällä 1830 Sjögren piti 28 päivää lomaa, mihin hän oli saanut varapresidentti Storchilta luvan.²⁵¹ Varapresidentin virka vahvistettiin virallisesti vasta vuonna 1835, vaikka se oli ollut käytännössä olemassa vuodesta 1830. Lomallaan Sjögren matkusti Suomeen, missä hän vieraili pääkaupungin sivistyneistön luona: professori af Ursin, Hartman, G. Aminoff, professori Melartin ja professori Fattenborg.²⁵²

Kuten edellisenäkin vuonna Sjögren osallistui päiväkirjamerkintöjen perusteella vuonna 1831 säännöllisesti konferenssin istuntoihin. Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjoissa on Sjögrenistä 10 mainintaa.²⁵³ Maaliskuussa 1831 Sjögren matkusti Viipuriin maistraatinarkistoon tutkiakseen siellä säilytettäviä ruotsinkielisiä asiakirjoja. Ensimmäinen maininta koskee Sjögrenin Viipurin matkaa varten tekemää muistiota eli eräänlaista tutkimussuunnitelmaa, jonka hän esitteli muille jäsenille.²⁵⁴ Maaliskuussa Sjögren ja Schmidt valittiin ylimääräisiksi akateemikoiksi.²⁵⁵ Viipurin matkan jälkeen Sjögren sai valmiiksi teoksensa ”Über die älteren Wohnsitze der Jemen” toisen osan, jonka Krug tarkisti. Sjögren

²⁴⁸ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 242, 14.3.1830, 1/1a 1830/43, PTA; Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., 163-165.

²⁴⁹ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 261, 24.3.1830, 1/1a 1830/43, PTA.

²⁵⁰ Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjat § 215, 3.3.1830 ja § 849, 22.12.1830, 1/1a 1830/43, PTA.

²⁵¹ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 18.6.-19.6.1830, Coll. 209, HYK.

²⁵² Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 19.6.-19.7.1830, Coll. 209, HYK.

²⁵³ Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjat § 107, § 108, § 170, § 205, § 206, § 254, § 266, § 445, § 505, § 516, 1/1a 1831/45, PTA.

²⁵⁴ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 107, 9.3.1831, 1/1a 1831/45, PTA; Ilmoitus tiedeakatemian historiallis-filologisessa tiedekunnassa, 94/1/49, PTA.

²⁵⁵ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 108, 9.3.1831, 1/1a 1831/45, PTA.

luki teoksestaan tekemänsä lyhennelmän muille jäsenille.²⁵⁶ Lisäksi Sjögren esitteli raportin Viipurin matkan tuloksista.²⁵⁷

Tiedeakatemiassa oli 1700-luvulta lähtien ollut oikeus julkaista kalenteria. Vuoden 1830 ohjesääntö vahvisti tämän privilegion, jonka mukaan tiedeakatemiassa oli oikeus julkaista poliittis-tähtitieteellistä kalenteria venäjän, saksan ja ranskan kielellä.²⁵⁸ Akateemikko ja varapresidentti Storch oli houkutellut vuonna 1830 Sjögrenin mukaan keräämään tietoa kalenteria varten. Toukokuussa nimitettiin Sjögren vuoden 1832 kalenterin saksankielisen osan toimittajaksi.²⁵⁹ Kalenterin tuli sisältää yleiskatsaus merkittävimpiin tapahtumiin vuoden 1830 puolivälistä vuoden 1831 puoliväliin. Sjögrenin mielestä työ oli vaivalloista ja ikävää, mikä pääosin johtui aikarajauksen mukanaantumisesta ongelmista. Lisäksi tiedeakatemian venäjänkielen kääntäjä Swenske, joka oli Storchin vaimon sukulainen ja kalenterin venäjänkielisen painoksen toimittaja, oli typistänyt Sjögrenin artikkelia kääntäessään sitä. Ulkoasiain kollegio, jonne kalenteri lähetettiin sensuroitavaksi määräsi kalenterin painatettavaksi lyhyemmän venäjänkielisen käännöksen mukaisesti.²⁶⁰ Ohjesäännön mukaisesti tiedeakatemiassa oli oikeus sensuroida julkaisunsa.²⁶¹ Kuitenkin ranskan- ja saksankieliset kalenterit muodostivat tästä poikkeuksen nähtävästi ulkomaalaisen lukijakuntansa vuoksi.

Johtuen kalenteriin liittyvistä ongelmista käsittelevät vuoden 1831 maininnat joko sitä tai Viipurin matkan tuloksia. Lisäksi Sjögren esitteli Viipurista keräämänsä aineiston pohjalta tekemäänsä käsikirjoitusta.²⁶²

Ensimmäiset kaksi vuotta kuluivat, kuten Sjögren omaelämäkerrassaan toteaa: ”Hiljaa ja rauhallisesti uutierassa työssä.”²⁶³ Sjögren oli palannut laajalta tutkimusmatkalta ja saanut viran yhteisössä, jonka rutiinien opetteleminen vaati aikaa. Eräänlaisen rajan muodosti tammikuussa 1832 tapahtunut naimisiinmeno, josta Sjögren oli keskustellut Frähnin kanssa jo

²⁵⁶ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 170, 27.4.1831, 1/1a 1831/45, PTA; Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 9.5.1831, Coll. 209, HYK.

²⁵⁷ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 205, 4.5.1831, 1/1a 1831/45, PTA; Luento tiedekunnassa, 94/1/50, PTA.

²⁵⁸ Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., 173; Klinge, M., Euroopassa, Pietarissa.

²⁵⁹ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 206, 4.5.1831, 1/1a 1831/45, PTA.

²⁶⁰ Joki, A. J. (toim.), 162-164.

²⁶¹ Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., 165.

²⁶² Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 505, 30.11.1831, 1/1a 1831/45, PTA.

²⁶³ Joki, A. J. (toim.),

joulukuussa 1830 ja johon Frähn oli häntä kehottanut²⁶⁴. Sjögren koki asemansa sekä taloudellisesti että sosiaalisesti niin vakiintuneeksi, että hän ryhtyi perustamaan perhettä. Vaimokseen hän otti Gustava Sofia Laurellin²⁶⁵, johon hän oli tutustunut tutkimusmatkansa aikana ja jonka kanssa hän oli siitä lähtien ollut kirjeenvaihdossa. Gustava Laurell oli Kuopion edesmenneen piirilääkärin orpo tytär.

4.3. Vaikeuksista aseman vahvistumiseen

Vuoden 1832 merkittävämmäksi keskustelunaiheeksi tiedeakatemiassa nousi Demidovin palkintojen jakaminen, mikä aiheutti myös Sjögrenille työtä. Kiista voidaan nähdä tiedeakatemian sisäisten verkostojen kilpailuna vallasta, mikä nousi esiin ensimmäisen Demidovin palkinnonjaon myötä. Taustana palkinnolle olivat tiedeakatemian jokavuotiset kilpailutehtävät. Vuodesta 1747 lähtien tiedeakatemian yhtenä tehtävänä oli julkaista kansainvälisiä jokavuotisia kilpailutehtäviä houkutellakseen eri maiden tieteellisiä voimia ratkaisemaan ajankohtaisia tieteellisiä ongelmia. Parhaimpien tutkimusten lähettäjiä myönnettiin rahapalkintoja. Kilpailut saivat osakseen suuren yhteiskunnallisen huomion. Kilpailutehtävien valinnasta ja palkintojen saajista ilmoitettiin tiedeakatemian julkisissa kokouksissa ja ne julkaistiin myös tieteellisissä aikakauslehdissä.²⁶⁶

Merkittävin palkinto oli vuodesta 1831 lähtien myönnetty teollisuusmies P.N. Demidovin palkinto. Tiedeakatemian sai jaettavaksi vuosittain 20 000 ruplaa, josta myönnettiin neljä 5000 ruplan palkintoa. Demidov oli määrännyt palkintonsa jaettavaksi hänen elämänsä aikana ja 25 vuotta hänen kuolemansa jälkeen eli vuoteen 1865 asti. Kotimaisten tutkijoiden lisäksi ulkomaalaiset tutkijat saivat osallistua kilpailuun, jos heidän työnsä liittyivät Venäjään. Tiedeakatemian jäsenet eivät puolestaan saaneet osallistua siihen. Työ sai olla sanakirja, oppikirja tai jokin muu tutkimus miltä tieteenalalta tahansa.²⁶⁷ Palkinnon myöntämistä varten muodostettiin akateemikkojen komissio, johon myös Sjögren kuului. Sanna Koposen mukaan Demidovin palkintoa tavoitteli joka vuosi 20-30 henkilöä ja 34 vuoden aikana kilpailua varten

²⁶⁴ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 28.12.1830 ja 1.1.-28.1.1832, Coll. 209, HYK.

²⁶⁵ Gustava Sofia Laurell (1805-1880), isä Axel Fredrik Laurell ja äiti Sofia Gustava Tigerstedt. Lapset A. J. Sjögrenin kanssa: Berta Sofia (1832-1902), Johan Teodor (1834-1835), Fanny Gustava (1839-1920), Sara Johanna (1841-1910), Fredrika Justina (1843-1886) ja Wilhelmina Sofia Mathilda (1849-1905).

²⁶⁶ Koponen, S., 29.

²⁶⁷ Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., 177.

oli esitetty 903 työtä, joista 220 sai täyden palkinnon ja 53 puolikkaan. Palkituista tutkimuksista 1/3 kuului luonnontieteiden ja 2/3 yhteiskuntatieteiden alalle.²⁶⁸

Käytännössä palkintojen myöntäminen ei ollut yksinkertaista. Vastoin määräyksiä asiaan vaikutti todellisuudessa esimerkiksi tutkijan kansalaisuus. Sjögren oli keväällä 1832 lukenut M. Hagemesterin teoksen²⁶⁹, jonka hän oli esitellyt konferenssille.²⁷⁰ Ansioistaan huolimatta teos ei tullut kyseeseen, sillä sen tekijän nimi ei kuulostanut venäläiseltä. Tiedeakatemian presidentti ehdotti palkintoa venäläiselle suojatilleen Ustraloville, jonka työ oli vielä kesken ja ehdotti Krugia ja Sjögreniä työn tarkastajiksi. Krug esitti vastalauseen ja ilmoitti, että menettely oli vastoin ohjesääntöä. Sjögren puolestaan yritti vedota huonoon venäjän kielen taitoonsa, ajanpuutteeseen ja siihen, ettei hänellä ollut alkuperäisiä lähteitä, joita hän voisi verrata käännökseen. Sjögrenin mielestä kyse oli siitä, että päätökselle piti saada laillinen muoto.²⁷¹

Seuraavassa kokouksessa Uvarov esitti kirjallisesti teokselle sen ansioista, ei niinkään tieteellisesti vaan venäläisyytensä vuoksi, puolikasta palkintoa, johon avoäänestyksellä 14-10 suostuttiin. Presidentillä oli kaksi ääntä. Varapresidentti oli poissa, mutta lähetti kirjeen, jonka mukaan Ustralov ansaitsi tunnustuksen ja samalla hän ehdotti puolikasta eräälle venäjän kieliopille. Tähän Uvarov ei suostunut, vaan myönsi puolikkaan toiselle venäjän kieliopille, joka oli ilmestynyt jo vuonna 1828, minkä johdosta se ei olisi ohjesäännön mukaan ollut oikeutettu palkintoon. Päiväkirjassaan Sjögren kirjoittaa: ”*Sådant blef nu således resultatet af Akademiens beslut om den första prisfördelningen! Dock detta är väl blott principium malorum!*”²⁷² Kommentin perusteella Sjögrenin oli vaikea hyväksyä sääntöjenvastaista menettelyä. Tapahtumassa tulee näkyviin sisäisten valtarakenteiden ja verkostojen merkitys päätöksenteossa. Asia ei mennyt muodon, vaan suhteiden mukaisesti. Tiedeakatemian johtavassa venäläisessä verkostossa Sjögren ei ollut saavuttanut luottamusta asiantuntijana. Suhteutettuna Venäjän hallinnon suku- ja suosikkijärjestelmään edellä mainittu käytäntö on looginen. Henkilösidonnaiset uskollisuussuhteet hallinnon kulmakivinä vaikuttivat tiedeakatemian venäläisen yläluokkaisen johdon keskuudessa. Suosikit takasivat puolestaan omien suosikkiensa lojaalisuuden.

²⁶⁸ Koponen, S., 29-30.

²⁶⁹ Teoksen nimi ei käy ilmi lähteistä.

²⁷⁰ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 143, 7.4.1832, 1/1a 1832/47, PTA.

²⁷¹ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 9.4. ja 11.4.1832, Coll. 209, HYK.

Vuonna 1832 Sjögren osallistui päiväkirjamerkintöjen perusteella säännöllisesti konferenssin istuntoihin. Istuntojen pöytäkirjoissa on Sjögrenistä 8 merkintää.²⁷³ Kyseessä oli eräänlainen välivuosi, jota yksityiselämässä tapahtuneet muutokset kuvastivat.

Sjögren esitti vuoden aikana kahdesta tutkielmasta muistiot. Tammikuussa hän esitteli teoksensa ”Wann und wie wurden Sawolotschje und die Sawolokschen Tschuden Russisch”²⁷⁴, ensimmäisen osan ja lokakuussa teoksensa ”Über die Finnische Bevölkerung des St.-Peterburgschen Gouvernements und über den Ursprung des Names Ingermannland”²⁷⁵,²⁷⁶ Sjögrenin jälkimmäisessä teoksessaan tekemät luonnehdinnat Inkerinmaan väestöstä tekivät siitä klassikon. Sjögrenin henkilökohtaisten suhteiden kannalta merkittävää on teoksen vaikutus von Köppenin 1840-luvulla tekemän kartan tekstiosuuteen. Kartta käsittelee Inkerinmaan asukkaita. Luonnehdintoja siteerattiin myös useissa muissa teoksissa yli sadan vuoden ajan. Von Köppenin ja Sjögrenin suhdetta käsitellään lähemmin luvussa viisi.²⁷⁷ Sjögren raportoi vuoden aikana edelleen Viipurin arkistojen kokoelmista ja esitti kalenteriin tulevista poliittisista tapahtumista luettelon.²⁷⁸

Kesällä 1832 muita apulaisia nimitettiin ylimääräisiksi akateemikoiksi, mutta ei vielä Sjögreniä. Sjögren keskusteli asiasta sihteerin Fussin, presidentin Uvarovin, kansanvalistusministerin Lievenin ja akateemikkojen Frähn ja Krug kanssa. Frähn puhui Sjögrenin puolesta sekä varapresidentti Storchille että kansanvalistusministerin Lievenille, mikä osaltaan oli vaikuttamassa siihen, että Sjögren lopulta sai nimityksensä.²⁷⁹ Joulukuussa Uvarov välitti kopion kansanvalistusministerin ja keisarin päätöksestä Sjögrenin nimittämiseksi ylimääräiseksi akateemikoksi, mikä tiesi tuhannen ruplan vuotuista lisäansiota. Palkka nousi 3500 ruplaan.²⁸⁰

²⁷² ”Tällaiseksi muodostui akatemian päätös ensimmäisestä palkintojenjaosta. Toki se on osoitus huonoista periaatteista!” Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 9.4.1832 ja 11.4.1832, Coll. 209, HYK.

²⁷³ Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjat § 33, § 90, § 143, § 153, § 195, § 472, § 565 ja § 660, 1/1a 1832/47, PTA.

²⁷⁴ ”Milloin Savolotsche ja taipaleentakaiset tshuudit venäläistyivät?”

²⁷⁵ ”Pietarin kuvernementin suomalaisväestöstä ja Inkerin nimen alkuperästä.”

²⁷⁶ Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjat § 33, 18.1.1832 ja § 565, 24.10.1832, 1/1a 1832/47, PTA.

²⁷⁷ Sihvo, P., Savakoita, äyrämöisiä, inkerikoita. Teoksessa Nevalainen, P. & Sihvo, H. (toim.), 183-184; Vuorela, T., *Ethnology in Finland before 1920*, 17.

²⁷⁸ Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjat § 90, 2.2.1832 ja § 153, 14.3.1832, 1/1a 1832/47, PTA.

²⁷⁹ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 1.7.-24.12.1832, Coll. 209, HYK

²⁸⁰ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 660, 12.12.1832, 1/1a 1832/47, PTA.

Oikeuttaan ehdottaa jotakin henkilöä kirjeenvaihtajajäseneksi Sjögren käytti ensimmäistä kertaa kuluneen vuoden marraskuussa. Sjögren ehdotti kielitieteilijä Raskia tiedeakatemian kirjeenvaihtajajäseneksi, mikä hyväksyttiin.²⁸¹ Saman vuoden joulukuussa hänet kutsuttiin tanskalaisen Det Kongelige Nordiske Oldskrift-Selskabin jäseneksi.²⁸² Molempia tapahtumia sekä ylimääräiseksi akateemikoksi nimittämistä voidaan pitää osoituksena siitä, että Sjögrenin asema tiedeakatemian jäsenenä oli vahvistumassa. Sjögrenin oli myös tilaisuus tehdä vastapalvelus Raskille, joka oli neuvonut häntä Pietariin hakeutumisessa.

4.4. Tieteellisen aktiivisuuden ja pahenevan silmäsairauden aika

Aseman vahvistumista tiedeakatemiassa sekä yksityiselämän vakiintumista heijastelee Sjögrenin tieteellinen aktiivisuus vuonna 1833, jolloin hänestä löytyy istuntojen pöytäkirjoissa 17 mainintaa, mikä on hieman yli puolet enemmän kuin edellisenä vuonna.²⁸³ Vuoden merkittävimmät tapahtumat Sjögrenin kannalta olivat hänen valintansa tiedeakatemian kirjaston toisen osaston kirjastonhoitajaksi sekä hänen saamansa Pyhän Annan –ritarikunnan 3. luokan ritarimerkki.²⁸⁴

Taulukossa 2 tarkastellaan venäläisten ritarikuntien kunniamerkkejä sekä niiden lunastusmaksuja. Ritarikuntia oli kolmetoista kappaletta. Pyhän Andreaksen ja Pyhän Aleksanteri Nevskin ritarikunnat olivat Pietari I:n perustamia. Katariina II puolestaan oli perustanut Pyhän Vladimirin ritarikunnan. Pyhän Annan ritarikunta oli saanut nimensä Pietari I:n tyttären ja Pyhän Stanislauksen ritarikunta viimeisen itsenäisen Puolan kuninkaan mukaan. Nikolai I liitti vuonna 1830 alunperin puolalaisyntyisille jaetun Valkoisen Kotkan ritarikunnan venäläisten kunniamerkkien joukkoon.²⁸⁵

²⁸¹ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 26.11.1832, Coll. 209, HYK; Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., 163.

²⁸² Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 15.12.1832, Coll. 209, HYK.

²⁸³ Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjat § 128, § 215, § 243, § 261, § 275, § 288, § 348, § 360, § 395, § 439, § 440, § 441, § 463, § 531, § 654, § 661 ja § 667, 1/1a 1833/48, PTA.

²⁸⁴ Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjat § 243, 4.5.1833, § 261, 24.5.1833 ja § 667, 13.12.1833, 1/1a 1833/48, PTA.

²⁸⁵ Savolainen, R., 114-115.

Taulukko 2. Venäläisten ritarikuntien kunniamerkit ja niiden lunastusmaksut.

Ritarikunta ja luokka		Lunastusmaksu (ruplaa)
1.	Pyhä Andreas	
2.	Pyhä Vladimir I	
3.	Pyhä Aleksanteri Nevski	400
4.	Valkoinen Kotka	300
5.	Pyhä Vladimir II	225
6.	Pyhä Anna I	150
7.	Pyhä Stanislaus I	120
8.	Pyhä Vladimir III	45
9.	Pyhä Vladimir IV	40
10.	Pyhä Anna II	35
11.	Pyhä Stanislaus II	30
12.	Pyhä Anna III	20
13.	Pyhä Stanislaus III	15

Lähde: Savolainen, R., Suosikki senaattorit, 115.

Kunniamerkit olivat Venäjällä todisteita keisarin auktoriteetista ja palkintoja niistä palveluksista, jotka keisari henkilökohtaisesti tuns. Parhaimmillaan kunniamerkin avulla henkilön oli mahdollista päästä keisarin sisäpiiriin. Tämä oli käytännössä mahdollista vain korkeimpien kunniamerkkien haltijoille. Suurin osa kunniamerkeistä oli merkinä saajan henkilökohtaisista ansioista, koska määrävuosien jälkeen annettiin Pyhän Annan III luokan tai Pyhän Vladimirin IV luokan merkki.²⁸⁶ Sjögrenille Pyhän Annan –ritarikunnan 3. luokan ritarimerkki oli kunnianosoitus, sillä virka-ajan perusteella hänen olisi kuulunut saada Pyhän Stanislauksen – ritarikunnan ritarimerkki, joka oli alhaisempi. Sjögren kävi kiittämässä asiasta erityisesti Frähniä, jonka hän arveli vaikuttaneen Uvaroviin suhteen asiaan. Kävi ilmi, että keisari oli päättänyt korottaa Stanislauksen Annaksi.²⁸⁷ Mahdollisesti kansanvalistusministeri Lievenillä oli vaikutusta asiaan. Asiaa voidaan pitää osoituksena Sjögrenin aseman vahvistumisesta erityisesti venäläisten valtaapitävien keskuudessa. Ajankohta ei yleisesti ollut otollinen ei-venäläisen tiedemiehen suosimiselle, mistä kertoo Uvarovin samana vuonna kehittänyt venäläinen ”virallinen kansallisuusoppi”. Opille keskeistä oli ajatus oikeasta uskosta, itsevaltiudesta ja kansanomaisuudesta (narodnost) – ortodoksinen itsevaltias tsaari

²⁸⁶ Savolainen, R., 114-118.

²⁸⁷ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 28.12.1833, Coll. 209, HYK.

yhteisessä ortodoksisen kansansa kanssa. Uvarovin tavoitteena ei kuitenkaan ollut taantunut, vaan valistunut yhteiskunta.²⁸⁸ Tätä kautta Sjögreninkin saama suosiosoitus on ymmärrettävä.

Aseman vahvistumista tiedeakatemian kansainvälisessä (lähinnä saksalaisessa) verkostossa kuvaa se, että tiedeakatemian jäsenet ehdottivat Sjögreniä hoitamaan kirjastonhoitajan virkaa ylimääräisen akateemikon viran ohella. Myös Uvarov ilmoitti suostuvansa ehdotukseen. Sjögrenin valinta kirjastonhoitajaksi ei kuitenkaan sujunut ongelmitta, sillä hän halusi 1000 ruplan sijaan 2000 ruplaa palkkaa vuodessa tästä virasta. Edellinen kirjastonhoitaja oli saanut palkkaa 1200 ruplaa sekä ilmaisen asunnon ja polttopuut. Täytyy ottaa huomioon, että Sjögrenillä ilmainen asunto ja polttopuut kuuluivat jo apulaisen viran etuihin. Lopulta Sjögren suostui 1600 ruplan palkkaan sillä ehdolla, että palkkaa voitaisiin myöhemmin nostaa. Perusteluna vaatimukselleen Sjögren käytti kirjaston huonoa järjestystä, jonka korjaaminen veisi runsaasti aikaa.²⁸⁹

Sjögren esitteli vuoden aikana konferenssissa lukuisia muiden tekemiä tutkimuksia, kuten M. Rondogskyn valtakunnan historiallisen kartaston sekä piispa J. Tengströmin väitöskirjan.²⁹⁰ Lisäksi Sjögren sai valmiiksi keväällä tutkielmansa ”Was bedeutet das in den Russischen Chroniken unter dem Jahre 1024 vorkommende Wort Luda?”²⁹¹, jonka hän esitteli konferenssissa.²⁹²

Vuotta 1834 leimaa Sjögrenin kannalta heikentävä terveys ja sen mukanaantuomat ongelmat palkan suhteen, sillä Sjögren sairastui lomamatkallaan Suomessa ja joutui jäämään Suomeen pidemmäksi aikaa kuin oli lupa. Tieteellistä työtä puolestaan varjosti koko alkuvuoden kiista Demidovin palkinnosta. Istuntojen pöytäkirjoissa on vuodelta 1834 Sjögrenistä 9 merkintää.²⁹³

²⁸⁸ Dukes, P., 139; Jussila, O., Konseravtiivinen imperiumi. Teoksessa Kirkinen, H. et al. (toim.), 220-221.

²⁸⁹ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 1.1.-5.6.1833, Coll. 209, HYK.

²⁹⁰ Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjat § 439, 23.8.1833 ja § 463, 6.9.1833, 1/1a 1833/48, PTA.

²⁹¹ ”Mitä merkitsee v. 1024 venäläisissä kronikoissa esiintyvä sana Luda?”

²⁹² Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 348, 21.6.1833, 1/1a 1833/48, PTA.

²⁹³ Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjat § 35, § 92, § 119, § 194, § 313, § 354, § 418, § 490 ja § 620, 1/1a 1834/50, PTA.

Edellisinä vuosina tutkimusmatkansa pohjalta tekemiensä laajojen tutkimusten jälkeen Sjögren valmisti Viipurin arkistojen aineistosta pienempää historiallista tutkimusta. Helmikuussa 1834 Sjögren esitteli ja luki muistion teoksensa ”De vita rebusque gestis Olai Sancti, regis Norvegiae”²⁹⁴, ensimmäisestä osasta.²⁹⁵ Tämän jälkeen Sjögren joutui Uvarovin määräyksestä M. Oustriahoffin teoksen tarkastajaksi Demidovin palkintoa varten. Tiedeakatemian sihteeri Fuss luki Sjögrenin kielteisen lausunnon konferenssissa maaliskuussa.²⁹⁶ Negatiivisella lausunnolla ei ollut mitään merkitystä.

Matkustettuaan lomallaan heinäkuussa Suomeen Sjögren lähti hakemaan professori Ilmonin johdolla apua pahenevaan silmäsairauteensa arkkiatri Johan Agapetus Törngreniltä²⁹⁷, joka asui Vesilahden Laukon kartanossa.²⁹⁸ Sjögren tapasi siellä myös Elias Lönnrotin ja heidän välilleen muodostui Sjögrenin kuolemaan asti kestänyt suhde, joka kehittyi opettaja-oppilas – suhteesta ystävyudeksi, kuten olen proseminaari-esitelmässäni vuonna 1995 todennut.²⁹⁹ Sjögrenin sairaus ei parantunut, vaan hän anoi lomalleen pidennystä, mikä myönnettiin terveydellisin perustein. Takaisin Pietariin Sjögren kykeni palaamaan vasta lokakuussa ja hänen lomanpidennyksensä ylittyi kahdella viikolla.

Palattuaan Sjögren huomasi, ettei hänelle oltu maksettu palkkaa lainkaan pidennyskaudelta. Sjögren oli lähettänyt kirjeen sekä lääkärintodistukset tiedeakatemialle jo matkan aikana. Fussin mukaan Sjögrenin tuli anoa palkkojaan talousosastolta. Sjögren huomasi, että hänelle oli itseasiassa myönnetty palkatonta lomaa koko pidennyskauden ajan. Uvarov ratkaisi asian niin, että Sjögren sai palkkaa elokuun 10. päivään asti heinäkuun alusta. Hän hävisi asiassa elokuun lopun palkan. Sjögrenin täytyi kääntyä asiassa vielä ministerin kansliapäällikön sekä talousosaston osastopäällikön puoleen.³⁰⁰ Virallisen vahvistuksen saamalleen 300 ruplalle Sjögren sai tammikuun 1835 konferenssissa.³⁰¹

²⁹⁴ ”Olavi Pyhän, Norjan kuninkaan elämästä ja teoista.”

²⁹⁵ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 119, 28.2.1834, 1/1a 1834/50, PTA.

²⁹⁶ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 194, 28.3.1834, 1/1a 1834/50, PTA.

²⁹⁷ Johan Agapetus Törngren (1772-1859) arkkiatri ja lääketieteen professori.

²⁹⁸ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 23.7.1834, Coll. 209, HYK.

²⁹⁹ Ronimus, P., Kohti tasavertaisuutta – Elias Lönnrotin ja Anders Johan Sjögrenin suhde vuodesta 1841 vuoteen 1848, 10-11.

³⁰⁰ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 28.11.1834, Coll. 209, HYK.

³⁰¹ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 8, 9.1.1835, 1/1a 1835/52, PTA.

4.5. Matkasuunnitelma ja sen toteutuminen

Vuosi 1835 alkoi sekä Sjögrenin yksityiselämän että tieteellisen uran kannalta epäsuotuisasti, sillä hänen näkökykynsä heikkeni entisestään. Kuitenkin Sjögrenistä on tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjoissa vuodelta 1835 12 merkintää.³⁰² Merkinnät koskevat pääosin Sjögrenin suunnittelemaa tutkimusmatkaa ja sen toteutumista sekä vähäisemmässä määrin kirjaston luetteloinnin valmistumista ja Demidovin palkintojen myöntämistä.

Sairauden vuoksi lääkäri neuvoi Sjögreniä matkustamaan Etelä-Venäjälle, jonka ilmasto tekisi hänelle hyvää ja jonka olosuhteet sallisivat Sjögrenin paneutua kiel- ja kansatieteellisille tutkimuksille rasittamatta liiaksi silmiä.³⁰³ Sjögren päätti anoa lupaa matkustaa ”jotakin tieteellistä tarkoitusta varten puoleksitoista tai kahdeksi vuodeksi Kaukasiaan ja Etelä-Venäjälle”.³⁰⁴

Sjögren kertoi suunnitelmastaan Krugille ja Frähnille, joiden mielestä se oli oikeutettu. Frähn puhui asiasta tiedeakatemian uudelle varapresidentille ruhtinas Dondukov-Korsakoville, joka oli tiedeakatemian presidentti Uvarovin ystävä ja Pietarin sensuurikomitean jäsen.³⁰⁵ Uvarov oli nimitetty vuonna 1833 myös kansanvalistusministeriksi ja hän tarvitsi apua tiedeakatemian johtamisessa.³⁰⁶

Sjögren esitteli matkasuunnitelmansa konferenssille toukokuussa ja sain asialle Frähnin, Krugin, Fussin, Parrothin, Gräfven ja Schmidtin tuen.³⁰⁷ Sjögren oli käynyt tervehtimässä Dondukov-Korsakovia ennen matkasuunnitelmansa esittämistä, mutta ei ollut maininnut asiasta varapresidentille mitään, vaan oli esitellyt kirjaston kokoelmista tekemäänsä selontekoa. Dondukov-Korsakov kieltäytyi myöntämästä Sjögrenille lupaa niin pitkälle matkalle vedoten Sjögrenin velvollisuuksiin kirjaston toisen osaston hoitajana sekä ylimääräisenä akateemikkona. Istunnon päätyttyä Dondukov-Korsakov ilmoitti syynä olevan, ettei hänelle oltu ilmoitettu asiasta mitään etukäteen.³⁰⁸

³⁰² Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjat § 8, § 34, § 74, § 75, § 102, § 175, § 188, § 252, § 306, § 343, § 392 ja § 406, 1/1a 1835/52, PTA.

³⁰³ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 16.4.1835, Coll. 209, HYK.

³⁰⁴ Joki, A. J. (toim.), 182.

³⁰⁵ Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., 169.

³⁰⁶ Dukes, P., 139.

³⁰⁷ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 252, 8.5.1835, 1/1a 1835/52, PTA; Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 20.5.1835, Coll. 209, HYK.

³⁰⁸ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 27.5.1835, Coll. 209, HYK.

Sjögren laati asiasta kirjelmän, jonka hän esitteli seuraavassa istunnossa. Pääasiallisena sisältönä oli, ettei kirjasto vaatinut hänen läsnäoloaan varsinkin, kun Frähn oli luvannut valvoa kirjastoa hänen poissaollessaan.³⁰⁹ Sjögren päätti kuitenkin erota kirjastonhoitajan virasta, jotta siitä ei tulisi lisää hankaluuksia.³¹⁰ Sjögren kävi myös puhumassa matkasuunnitelmastaan vielä Uvarovin kanssa ja pyysi häneltä tukea.³¹¹ Matkasuunnitelma hyväksyttiin heinäkuussa ja vahvistettiin tiedeakatemian istunnossa elokuussa. Vahvistuksen mukaan Sjögrenille oli myönnetty 1600 ruplan vuosittainen matka-apuraha Kaukasiaan ja Etelä-Venäjälle suuntautuvalle tutkimusmatkalle keisarin, kansanvalistusministerin, talousministerin ja talousministeriön päätöksellä.³¹² Tutkimusmatkalle Sjögren lähti 21.9. sunnaten ensin kohti Moskovaa ja Tiflisiä (katso matkareitistä Liite 5).

Vuosi 1835 oli Sjögrenin tieteellisen uran kannalta hiljainen ja sitä hallitsi Sjögrenin sairastaminen, mutta tulevaisuuden kannalta se oli käännteentekevä. Kaukasian tutkimusmatka ja sen tuloksena syntynyt osseetin³¹³ kielioppi (1844) toivat Sjögrenille sekä varsinaisen akateemikon viran vuonna 1844 että etnografisen museon johtajan viran vuonna 1846.

4.6. Tiedeakatemian kansainvälisessä verkostossa

Sjögrenin valintaa Venäjän historian ja muinaistieteen apulaiseksi pohjusti hänen pääsemisensä vuosina 1820-1824 Pietarin sivistyneistön ja ennenkaikkea tiedeakatemian jäsenistä akatemikkojen Frähn ja Krug ja kirjeenvaihtajajäsen von Adelungin suosioon. Kyseisiin henkilöihin Sjögren piti myös tutkimusmatkansa aikana yhteyttä raportoiden säännöllisesti matkansa etenemisestä ja keräämästään materiaalista sekä materiaalin pohjalta tekemistään päätelmistä. Tämän perusteella Sjögren valittiin tiedeakatemian kirjeenvaihtajajäseneksi. Sjögrenin pätevyydestä apulaisen virkaan akateemikot Krug ja Frähn sekä Herrmann vakuuttuivat syrjäänejä käsittelevän käsikirjoituksen myötä. Lisäksi ajankohta oli otollinen, sillä alunperin ajateltua ehdokasta ei voitukaan valita tähän virkaan.

³⁰⁹ Joki, A. J. (toim.), 184-185.

³¹⁰ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 29.5.1835, Coll. 209, HYK.

³¹¹ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 9.7.1835, Coll. 209, HYK.

³¹² Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 343, 14.8.1835, 1/1a 1835/52, PTA; Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 16.7.1835, Coll. 209, HYK.

Syynä siihen, miksi suomalaissyntyistä Sjögreniä suosittiin, oli varmasti toisaalta hänen osoittamansa pätevyys sekä sosiaaliset suhteet ja toisaalta hänen ”ei-venäläinen” taustansa, kuten hänen suosijoillaankin. Tiedeakatemia venäläisen presidentin samoin kuin keisarin kannalta oli edullista suostua nimitykseen, sillä Sjögren edusti kansallisuutta, joka oli keisarikunnassa vähemmistönä ja joiden tutkimista edistettiin jo hallitsemisenkin kannalta. Kyseessä saattoi olla myös tietynlainen ”suosionosoitus” uudelle alamaiselle Suomelle. Suomen asiain komitean virasto sijaitsi Pietarissa ja komitean sihteerinä toimi Rehbinder, jonka toimesta Sjögren oli saanut rahoituksen tutkimusmatkalleen. Rehbinderillä oli vaikutusvaltaisia tuttavuuksia, joista saattoi olla hyötyä Sjögrenillekin. Ei voida myöskään jättää huomiotta suomalaisen papiston edustajien Hippingin ja Cygnaeuksen toiminnan sekä henkilösuhteiden positiivista merkitystä Sjögrenin uralle. Suomalaisia oli aiemmin ollut tiedeakatemia jäsenenä ainoastaan luonnontieteissä. Tiedeakatemia edusti Venäjän johtavana tieteellisenä laitoksena parempia mahdollisuuksia tutkimukseen kuin esimerkiksi Keisarikunnan Aleksanterin yliopisto Suomessa. Jo määrärahojen puitteissa vuoden 1830 ohjesääntöön sisältynyt nousu liki kaksinkertaiseksi lisäsi tätä mahdollisuutta.

Vuosina 1830 ja 1831 Sjögren keskittyi tiedeakatemia rutiinien opettelemiseen ja tutkimustyöhön, mikä heijastui hänen koko elämänsä. Aseman vakiintuminen sekä sosiaalisesti että taloudellisesti vuoden 1831 loppuun mennessä saivat hänet menemään naimisiin tammikuussa 1832 ja perustamaan perheen, mistä alkoi uusi vaihe sekä yksityiselämässä että urakehityksessä.

Vuosi 1832 oli eräänlainen väli vuosi, jolloin Sjögren haki uutta suuntaa elämälleen. Vuosi päättyi Sjögrenin nimitykseen ylimääräiseksi akateemikoksi. Vuoden lopulla Sjögren teki myös ensimmäisen ehdotuksen uuden jäsenen valitsemiseksi. Molemmat edelliset tapahtumat heijastavat Sjögrenin aseman vahvistumista. Vuodesta 1833 alkoi Sjögrenin tieteellisessä urassa luova kausi, jota olivat edeltäneet edellisenä vuonna julkaistut tutkimukset savolaisheimojen venäläistymisestä ja Pietarin kuvernementin suomalaisväestöstä. Lisäksi hänen tehtävänsä lisääntyivät kirjastonhoitajan viran myötä. Joulukuussa 1833 Sjögren sai keisarin myöntämänä Pyhän Annan –ritarikunnan 3. luokan ritarimerkin, vaikka sen olisi pitänyt olla alempi Pyhä Stanislaus. Sjögrenin uran luova kausi keskeytyi Sjögrenin pahenevan silmäsairauden ja sen myötä heikentyneen näkökyvyn tuomiin ongelmiin, jotka

³¹³ Osetit ovat indoiranilainen kansa Kaukasuksella. Nykyisin heitä on alle puoli miljoonaa henkeä.

varjostavat vuosia 1834 ja 1835. Syyskuussa 1835 Sjögren lähti pääosin terveydellisistä ja osittain tieteellisistä syistä tutkimusmatkalle Etelä-Venäjälle ja Kaukasiaan.

Tutkittaessa verkostoa, jossa Sjögren tiedeakatemiassa toimi vuodesta 1830 vuoteen 1834, voidaan samalla tutkia Sjögrenin yksityiselämää, sillä tiedeakatemian henkilösuhteet olivat myös vapaa-ajalla hänen tärkeimmät kontaktinsa, lukuun ottamatta Sjögrenin henkilökohtaista ystävää kauppias Thomas Zagelia, jonka luona Sjögren säännöllisesti vieraili. Verkoston keskustassa oli Sjögren itse ja verkoston jäsenillä oli häneen suora yhteys. Verkoston sisäisiä suhteita kuvaava kontaktien tiheys osoittaa, että kyseessä oli umpinainen yhteisö, jossa jäsenillä oli suorat yhteydet muihin jäseniin. Näin yleensä tiedeyhteisöjä kuvataankin.

Taulukossa 3 kuvataan tiedeakatemian jäseniä, joihin Sjögrenillä oli eniten kontakteja vuosina 1830-1834, arvon, nimitysvuoden ja tieteenalan mukaan:

Taulukko 3. Tiedeakatemian jäsenet, joihin Sjögrenillä oli eniten kontakteja 1830-1834.

	Arvo	Nimitysvuosi	Ala
Frähn, C. M.	Akateemikko		1817 Orientalistiikka
Fuss, P. H.	Sihteeri/akateemikko		1825 Matematiikka
Gräfe, C. F.	Akateemikko		1820 Kielitiede
Krug, P. J.	Akateemikko		1815 Venäjän historia
Köppen, P. von	Kirjeenv. Jäsen		1826 Arkeologia
Storch, H. F.	Varapres./akateemikko		1830 Tilasto- ja taloustiede
Uvarov, S. S.	Presidentti		1818

Lähde: Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., Gesichte der Akademie der Wissenschaften der UdSSR.

Yhteydet Uvaroviin, Storchiin ja Fussiin ovat heidän virkojensa vuoksi kiistattomat ja selkeät. Samoin kuin Krugiinkin, olihan hän ehdottanut Sjögreniä apulaiseksi, mistä Sjögren oli ylennyt ylimääräiseksi akateemikoksi. Frähniin Sjögren oli tutustunut jo vuonna 1820 Hippingin kautta ja saanut hänet suosijakseen. Tiedeakatemiassa Frähn kuului tieteenalansa perusteella samaan osastoon Sjögrenin kanssa. Häntä voidaan pitää Sjögrenin ystävänä, kuten myöhemmin vuorovaikutuksen suoruutta tarkasteltaessa voidaan havaita. Von Köppen ei ollut tiedeakatemian varsinainen jäsen. Häneen Sjögren oli tutustunut vuonna 1820 Hippingin kautta, jolloin hän oli halunnut näyttää Sjögrenille kirgiisiläisten sanojen kokoelmaa, jotka näyttivät syrjäänien lausumilta. On mahdollista, että Sjögren sai tällöin ensimmäisen kosketuksen syrjääneihin. Myös Gustaf Renvall käski vuonna 1821 Sjögreniä perehtyä

syryäänin kieleen ³¹⁴. Tutkittaessa verkoston sisältöä jaettujen ominaisuuksien kautta voidaan havaita, että verkoston jäsenillä oli jo pelkästään uransa vuoksi monia jaettuja ominaisuuksia. Näin ollen kyseessä oli monisivuinen verkosto.

Taulukossa 4 tarkastellaan Sjögrenin vierailujen lukumäärää edellämainittujen tiedeakatemian jäsenten luona sekä heidän vierailujensa lukumäärää Sjögrenin luona vuosina 1830-1834.

Taulukko 4. Epämuodolliset vierailut tiedeakatemian jäsenten kanssa 1830-1834.

	Sjögren vierailulla	Vierailu Sjögrenin luona	Yhteensä
Frähn, C. M.	49	11	60
Fuss, P. H.	27	0	27
Gräfe, C. F.	12	2	14
Krug, P. J.	68	0	68
Köppen, P. von	10	0	10
Storch, H. F.	16	0	16
Uvarov, S. S.	11	0	11
Yhteensä	193	13	206

Lähde: Allmänna Ephemerider 1830-1834, Coll. 209, HYK.

Taulukosta voidaan havaita, että kontaktit jäivät lähes poikkeuksetta yksipuolisiksi ja vuorovaikutus tämän perusteella epäsuoraksi. Ainoastaan Frähn ja Gräfe kävivät myös Sjögrenin luona vierailulla. Voikin sanoa, että ainakin Frähnistä oli tullut Sjögrenin ystävä, mitä osoittaa myös hänen valintansa Sjögrenien tyttären kummiksi. Anna-Maria Åström pitää tutkimuksessaan Savon papistosta vuosina 1790-1850 kummiksi valitsemista tärkeänä osana tutkittaessa sosiaalista verkostoa.³¹⁵ Vierailujen yksipuolisuudesta (ts. ei vastavierailuja) huolimatta suhteet olivat kestäviä. Periodi tammikuusta 1830 joulukuuhun 1834 käsittää yhteensä 206 vierailua. Verkoston frekvenssiksi saadaan taulukon mukaan 41.2 vierailua vuosittain ja 3,4 vierailua kuukausittain.

Vuonna 1835 Sjögren teki hyvin vähän vierailuja, sillä hän oli sairaana. Tutkimusmatkan varmistuttua ei päiväkirjamerkintöjen perusteella käy ilmi, että hän olisi hakenut suosituksia matkaa varten. Tiedeakatemian varsinaisena jäsenenä hän sai oletettavasti tarvittavat asiakirjat suoraan tiedeakatemian presidentiltä ja kansanvalistusministeriltä. Näin ollen vuoden 1835 vierailuja ei ole tarkasteltu erikseen.

³¹⁴ Renvallin kirje Sjögrenille 21.4.1821, Coll. 209, HYK.

³¹⁵ Åström, A., "Socken boarne". Herrgårdskultur i Savolax 1790-1850, 183-184.

Tarkasteltaessa organisaatioita, voidaan ajatella muodollisen organisaation rinnalle syntyvän pienryhmiä, klikkejä, jotka muodostavat epävirallisia suhdeverkostoja. Tästä myös Pietarin tiedeakatemia on hyvä esimerkki. Suhdeverkostoissa keskinäinen luottamus on ratkaisevaa. Tiedeakatemia ei ollut perinteisen venäläisen hallinnon mukainen ulkomaisten jäsentensä vuoksi, vaikka se olikin muista tiedeakatemoista poiketen valtion virastoon rinnastettava laitos ja valtion politiikka vaikutti päätöksiin esimerkiksi tutkimuskohteista. Sjögren päätyi vanhempien akateemikkojen kansainväliseen verkostoon, johon kuuluivat Frähn, Krug ja Gräfe sekä kirjeenvaihtajajäsen von Köppen. Keskeistä oli, että Sjögren pystyi lunastamaan odotukset tutkijana ja vakiinnuttamaan asemansa koko tiedeakatemiassa sekä kartuttamaan tutkimuksillaan verkostonsa sosiaalista pääomaa.

Välikohtauksista päätellen Sjögrenin asema tiedeakatemian valtaapitävän venäläisen aateliston silmissä oli horjuva. Pääseminen Kaukasian tutkimusmatkalle kuvastaa aseman vakiintumista aatelistonkin keskuudessa. Hyvät suhteet tiedeakatemian venäläiseen valtaapitävään aatelistoon olivat tärkeitä akateemikon viran saavuttamiseksi. Suhteiden lujittamiseksi Kaukasian tutkimusmatkan onnistumisella oli ratkaiseva merkitys. Seuraavassa luvussa tarkastellaankin tutkimusmatkan kulkua, Sjögrenin yhteyksiä Pietarin tiedeakatemiaan tutkimusmatkan aikana sekä hänen näkymistään tiedeakatemian pöytäkirjoissa ja julkaisusarjassa.

V KAUKASIAN TUTKIMUSMATKA

5.1. Matkareitti

Lähdettyään syyskuussa 1835 matkaan Sjögrenin tie vei aluksi Tiflisiin (katso matkareitistä Liite 5 ja paikannimistä Liite 3). Tiflisissä Sjögren keräsi tietoa Kaukasian alueesta pääesikunnan arkiston käsikirjoituksista. Sjögren opiskeli samalla gruusian kieltä. Tiflisistä Sjögren jatkoi maaliskuussa 1836 matkaa Vladikavkasiin (nyk. Ordzonikidze), missä hän opetteli osseetin kieltä ja viipyi siellä noin kuukauden verran suunnaten kohti Pjatigorskia. Pjatigorskiin Sjögren hakeutui sikäläisten runsaiden kivennäislähteiden vuoksi. Pjatigorskin osuus tutkimusmatkassa olikin terveydenhoidollinen.³¹⁶

Koska Sjögrenin silmäsairaus yhä paheni, päätti hän matkustaa Krimille, jonne hänen täytyi mennä Stavropolin kautta. Pääasiallisena syynä oli matkarahojen saaminen kuvernementin pääkaupungin kautta. Lisäksi Sjögren halusi sieltä mukaansa sotilassaattueen, koska matka Kuban-jokea Tamaniin oli vaarallinen.³¹⁷ Uhkana olivat levottomat vuoristoheimot. Myös vuorenjyrkän teitä kiemurtelevien teiden epävarmuus aiheutti matkan kuluessa ongelmia.³¹⁸ Stavropolista Sjögren sai mukaansa viisi kasakkaa ja hän pääsi ilman vaikeuksia Tamaniin. Sjögren ylitti Kertshin merenlahden Kaffan kohdalla ja saapui Krimin pääkaupunkiin Simferopoliin, jossa hän tutustui luonnonhistorioitsija Kristian Steweniin, joka toimi Etelä-Venäjän ja Kaukasian maatalouden ylitarkastajana. Stewen oli kerännyt alueelta laajan kokoelman historiallista, maantieteellistä, etnografista ja kielitieteellistä aineistoa. Stewen lahjoitti kokoelmansa osaksi tiedeakatemialle ja osaksi Sjögrenille. Seuraavaksi Sjögren matkusti Krimin etelärannikolle sen ilmaston sekä kylpymahdollisuuksien vuoksi. Siellä hän opiskeli tataaria, turkkia ja persiaa.³¹⁹

Vuosina 1835 ja 1836 Sjögren kirjoitti tiedeakatemiaan von Köppenille yhden kirjeen ja Frähnille yhden kirjeen. Sjögren sai puolestaan von Köppeniltä yhden³²⁰ kirjeen. Lisäksi Sjögren sai Gräfeltä yhden³²¹ kirjeen. Oletettavasti hän sai myös Frähniltä postia.

Sjögren halusi vielä palata Kaukasiaan, mutta valitsi matkareitiksi pidemmän tien Mustanmeren ja Asovanmeren ympäri. Vuoden 1837 alkupuolella Sjögren saapui Stavropoliin ja helmikuussa Pjatigorskiin. Tällä kertaa Sjögren perehtyi kaukasialaiseen tsherkessi-kabardin kieleen. Seuraavaksi Sjögren matkusti jälleen Vladikavkasiin perehtyäkseen tarkemmin iranilaisiin kieliin kuuluvaan osseettiin. Tehtyään matkoja lähialueille Sjögren lähetti kesäkuussa kirjeen kansanvalistusministeri ja tiedeakatemian presidentti Uvaroville anoen pidennystä matka-aikaansa vuoden 1837 loppuun asti.³²²

³¹⁶ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 9.9.1835-1.4.1836, Coll. 209, HYK; Aalto, P., *Oriental Studies in Finland 1828-1918*, 28.

³¹⁷ Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 18.4.1836, Coll. 209, HYK.

³¹⁸ Korhonen, M., *Uralilaisten kielten ja kansojen tutkijoita*, 224-225.

³¹⁹ Aalto, P., 28-29.

³²⁰ Von Köppenin kirje Sjögrenille 21.9.1835, Coll. 209, HYK.

³²¹ Gräfen kirje Sjögrenille 12.8.1836, Coll. 209, HYK.

³²² Sjögren, A. J., *Allmänna Ephemerider* 15.6.1837, Coll. 209, HYK.

Saatuaan pidennyksen Sjögren perehtyi ossetin kielen murteisiin samalla alueella. Paluumatkalle kohti Pietaria Sjögren lähti joulukuussa 1837. Hänen näkökykynsä oli niin heikentynyt, että hän joutui matkustamaan Harkovin yliopiston silmälääkärin luo ja olemaan siellä hoidossa. Vuoden 1837 aikana Sjögren kirjoitti Pietariin Frähnille ja Fussille kaksi kirjettä sekä Krugille ja Uvaroville yhden kirjeen.³²³ Sjögren sai von Köppeniltä yhden kirjeen.³²⁴ Oletettavasti hän sai kirjeitä myös Frähniltä, Fussilta ja Krugilta.

Takaisin Pietariin Sjögren saapui 7.1.1838 osittain paleltuneena ja lähes näkökykynsä sairaasta silmästä menettäneenä.³²⁵ Sairaudesta huolimatta Sjögren oli saanut kerättyä arvokasta aineistoa, josta hän myöhemmin muokkasi ossetin kielio-pin ja sanakirjan, joka ilmestyi 1844 sekä venäjän- että saksankieleisenä painoksena. Ranskan Académie des inscriptions et belles lettres myönsi hänelle siitä arvostetun Volneyn palkinnon.³²⁶

5.2. Yhteydet Pietarin tiedeakatemiaan

Sjögrenin lähdettyä tutkimusmatkalle tiedeakatemia sai vuonna 1836 jälleen uuden ohjesäännön. Varapresidentin virka, joka käytännössä oli ollut olemassa vuodesta 1830 lähtien, perustettiin virallisesti. Akateemikkojen määrä nostettiin kahteenkymmeneen ja apulaisten määrä laskettiin kahdestakymmenestä kymmeneen. Myös kirjeenvaihtaja- ja kunniajäsenet otettiin mukaan säännölliseen työskentelyyn. Budjetiksi määrättiin 239 400 ruplaa, mikä ei ollut suuri muutos vuoden 1830 ohjesäännön 206 100 ruplaan. Ohjesääntö ei tuonut muutoksia tiedeakatemiaan tieteellisiin velvollisuuksiin ja tehtäviin, vaan se korosti edelleen tiedeakatemiaan merkitystä Venäjän johtavana tieteellisenä laitoksena.³²⁷

Koska tiedeakatemiaan tehtäviin kuului tutkimuksista ja tutkimusmatkoista raportointi omissa julkaisuissaan, lähetti Sjögrenkin säännöllisesti matkaltaan materiaalia painettavaksi tiedeakatemiaan Bulletin Scientifique –sarjassa, jota tiedeakatemiaan sihteeri toimitti. Myös akateemikot Frähn ja Krug sekä presidentti Uvarov ehdottivat Sjögrenin matkakirjeitä julkaistaviksi kyseisessä sarjassa. Täytyy muistaa, että kirjeet muokattiin julkaisua varten sopiviksi, jolloin niistä jätettiin henkilökohtaisia yksityiskohtia sekä sivuhuomautuksia

³²³ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 1837, Coll. 209, HYK; Bulletin Scientifique I ja II, 1837.

³²⁴ Von Köppenin kirje Sjögrenille 11.8.1837, Coll. 209, HYK.

³²⁵ Sjögren, A. J., Allmänna Ephemerider 30.8.1837-19.1.1838, Coll. 209, HYK.

³²⁶ Aalto, P., 29.

³²⁷ Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., 203-205.

monesti pois. Täten onkin tarkoituksenmukaista tarkastella niitä sekä alkuperäisten kappaleiden rinnalla että oman aikansa ja fooruminsa julkaisupolitiikan näytteinä.

Vuodelta 1836 löytyy Bulletineista Sjögrenistä kaksi mainintaa, jotka molemmat ovat samasta kirjeestä akateemikko Frähnille. Kirjeessään Pjatigorskista 27. huhtikuuta Sjögren kirjoittaa orientoituneensa tutkimaan Kaukasiaa ja Gruusiaa käyttäen hyväksi maantieteellisetilastotieteellis-kansatieteellistä näkökulmaa. Lisäksi hän kuvaa henkilöitä, jotka ovat olleet hänelle avulialiaita. Esimerkiksi paroni Rosenin, kenraali Woljochofskin ja paroni von der Hovenin avustuksella hän on päässyt tutustumaan kenraalikunnan kokoelmaan.³²⁸ Sjögren kommentoi olemassaolevia ossetinkielisiä teoksia, jotka rajoittuvat aapiseen, evankeliumien käännöksiin sekä katekismukseen. Kirjeestä paljastuu myös, että Frähn oli toivonut Sjögrenin lähettävän hänelle vanhoja itämaisia rahoja, joita Sjögrenillä ei ollut ainakaan tässä vaiheessa lähettää. Sjögrenin mukaan Tiflis ei ole vanhojen rahojen löytymisen suhteen merkittävää aluetta. Tämän käsityksen hän oli saanut tutkittuaan asiaa sekä keskusteltuaan erään pastori Hohenackerin kanssa, joka keräsi rahoja. Hohenacker oli tapaamisen perusteella luvannut ryhtyä vanhojen rahojen suhteen yhteistyöhön tiedeakatemiaan kanssa. Tiedeakatemiaan hän oli ollut jo aiemmin yhteydessä apulaisten Brandtin ja Triniuksen kautta. Lisäksi Sjögren kommentoi Klaprothin aiemmin tekemää tutkimusta gruusian kielestä. Sjögren oli löytänyt siitä virheitä, joita hän kirjeessään esittelee.³²⁹

Vuodelta 1836 on tiedeakatemiaan istuntojen pöytäkirjoissa Sjögrenistä kaksi mainintaa, jotka koskevat edellämainittua kirjettä Frähnille. Koska Bulletinit olivat tiedeakatemiaan julkaisupolitiikan väline, on päällekkäisyys sekä pöytäkirjojen että Bulletinien merkinnöissä ymmärrettävä. Pöytäkirjoista käy ilmi, että Sjögrenin kirjeessään esilletuomiin asioihin suhtauduttiin tiedeakatemiassa mielenkiinnolla.³³⁰

Vuodelta 1837 on Bulletineissa Sjögrenistä viisi mainintaa, joista ensimmäinen on kirjeestä Frähnille, toinen kirjeestä Uvaroville, kolmas ja neljäs samasta kirjeestä Frähnille ja viides on kirjeestä Krugille. Kirjeessään Krimin pääkaupungista Simferopolista 26. päivänä marraskuuta Sjögren kirjoittaa Frähnille valtioneuvos Stewenin kokoelmasta, jonka hän oli

³²⁸ Henkilötietoja ei ole löytynyt. Kyseessä lienee paikallisia kenraalikunnan jäseniä.

³²⁹ Extrait d'une lettre adressée à M. Fraehn par M. Sjoegren de Pjatigorsk le 27 avril (lu le 27 mai 1836. Bulletin Scientifique I: 111-112 ja 118-119. Publie Par L'Académie Impériale Des Sciences de Saint-Petersburg. Et Rédigé Par Son Secrétaire Perpétuel:1836.

³³⁰ Tiedeakatemiaan istunnon pöytäkirja § 252, 27.5.1836, PTA.

saanut käyttöönsä. Kirjeestä käy ilmi, että Sjögren lähetti osan keräämästään materiaalista jo täältä Pietariin Frähnille, joka huolehti siitä Sjögrenin paluuseen asti.³³¹ Kirjeessään Vladikaukasista 19. päivänä huhtikuuta Sjögren kirjoittaa Frähnille matkansa viimeisistä vaiheista sekä henkilöistä, jotka ovat olleet hänelle avuksi. Kirje sisältää runsaasti kieliopillista pohdintaa tsherkessi-kabardin kielestä sekä erilaisia sanoja.³³² Syy tähän selviää kirjeen alkuperäisestä kappaleesta, jota säilytetään akateemikko Frähnin kokoelmassa Pietarin tiedeakatemiassa. Sjögren oli lähettänyt saman vuoden helmikuussa tiedeakatemian sihteeri Fussille selonteon matkastaan. Selonteko oli Sjögrenin mielestä kuitenkin jäänyt hieman lyhyeksi. Kirje oli täten tarkoitettu luettevaksi tiedeakatemiassa ja lisättäväksi selontekoon.³³³ Kirjeessään Tiflisistä 3. päivänä kesäkuuta Sjögren kirjoittaa Uvaroville tutkimusmatkansa viimeisistä vaiheista ja korostaa perehtyneensä keväästä 1837 lähtien osseetin kieleen ja tutustuneensa esimerkiksi osseettien asuinoloihin. Osseetin kielen tutkimuksen tärkeyteen vedoten Sjögren toivoo kirjeessään vähintään kolmen kuukauden pidennystä matkalleen.³³⁴

Kirjeessään Mosdokista 20. päivänä lokakuuta Sjögren kuvailee Krugille erityisesti ihmisten elinolosuhteita ja kertoo seikkaperäisesti matkansa viimeisimmistä vaiheista. Matkareitin hän kuvaa virstojen tarkkuudella. Kirje sisältää myös käsikirjoitusten kuvausta sekä niiden sitomista historian tapahtumiin. Lisäksi hän ehdottaa, että Venäjän historian ja muinaistieteen apulainen Brosset voisi matkustaa Gruusiaan, tutkiakseen perusteellisemmin kuin Sjögren on matkallaan ehtinyt, luostareissa säilytettäviä vanhoja käsikirjoituksia. Sanojen kieliopillisia merkityksiä Sjögren ei pohdi juuri lainkaan, onhan kirje suunnattu historioitsijalle. Krug on lisännyt kirjeen loppuun kommentin, josta käy ilmi, että Sjögren palasi onnellisesti takaisin Pietariin: ”*Der Schreiber dieses Briefes ist am 7. Januar auch wirklich glücklich hier angekommen.*”³³⁵ Tämän kirjeen alkuperäistä kappaletta säilytetään akateemikko Krugin kokoelmassa Pietarin tiedeakatemiassa ja sen ensimmäinen sivu puuttuu kokonaan. Ei ole siis mahdollista tarkastella, onko kirjeen alussa ollut jotain henkilökohtaista, mikä olisi jätetty

³³¹ Extrait d’une lettre adressée a M. Fraehn par M. Sjoegren (lu le 13 janvier 1837). Bulletin Scientifique I: 182-183, 1837.

³³² Extrait d’une lettre de M. Sjögren a M. Frähn (lu le 26 mai 1837). Bulletin Scientifique II: 271-272 ja 282-287, 1837.

³³³ Sjögrenin kirje Frähnille 9.4.1837, 778/2/354, PTA.

³³⁴ Extrait d’une lettre de M. Sjögren a M. le President de L’Académie (le le 23 juin 1837). Bulletin Scientifique II: 365-368, 1837.

³³⁵ “Tämän kirjeen kirjoittaja on seitsemäntenä päivänä tammikuuta palannut onnellisesti matkaltaan.” Extrait d’une lettre de M. Sjoegren a M. Krug (lu le 15 décembre 1837). Bulletin Scientifique III: 219-224, 231-240, 247-256 ja 268-272, 1838.

painovaiheessa siitä pois. Alkuperäisestä käy ilmi, että Sjögren lähetti hankkimiaan kirjoja sekä käsikirjoituksia säilytettäväksi Krugille.³³⁶

Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjoissa on Sjögrenistä vuodelta 1837 6 mainintaa, jotka koskevat Sjögrenin matkakirjeitä ja niissä ilmeneviä pyyntöjä.³³⁷ Frähn luki konferenssissa ne kirjeet, jotka ilmestyivät julkaisusarjassa.³³⁸ Sihteeri Fussin saaman kirjeen mukaisesti konferenssi päätti lähettää Sjögrenille loput matkarahat, 1200 ruplaa, Gruusiaan.³³⁹ Presidentti Uvarovin saaman kirjeen mukaisesti konferenssi puolestaan hyväksyi elokuussa matka-ajan pidennyksen tammikuuhun 1838 asti sekä tälle ajalle 600 ruplaa lähetettäväksi Mordovaan.³⁴⁰

5.3. Tutkimuksen tarpeet kirjeenvaihdon säätelijänä.

Kaukasian ja Etelä-Venäjän tutkimusmatkan aikana Sjögren piti hyvin vähän yhteyttä ystäviinsä ja tiedeakatemian muihin jäseniin. Osaltaan tämän voi olettaa johtuneen heikentyneestä näkökyvystä, minkä vuoksi Sjögren rasitti silmiään vain muistiinpanojen tekemisessä. Myös paperia oli niukasti tai ei juuri lainkaan, sillä päiväkirja palveli muistiinpanovälineenä koko tutkimusmatkan ajan. Matkareitti oli vaivalloinen vuoristoisuuden vuoksi, minkä seurauksena postitusmahdollisuuksia oli niukasti.

Sjögrenin kirjeenvaihtoverkosto oli edellistä tutkimusmatkaa suppeampi, vaikka silloinkin se oli erittäin pieni. Tarkasteltaessa yhteyksiä Pietarin tiedeakatemiaan periodi syyskuusta 1835 tammikuuhun 1838 käsittää 3 saatua kirjetä, joiden lähettäjinä olivat akateemikot Gräfe ja von Köppen. Täytyy kuitenkin muistaa, ettei Frähnin kirjeitä ole olemassa ja että Fuss ja Uvarov todennäköisesti kirjoittivat Sjögrenille. Kyseessä olivat tärkeät hallinnolliset asiat.

³³⁶ Sjögrenin kirje Krugille 8.11.1837, 88/2/99, PTA.

³³⁷ Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjat § 9, § 157, § 329, § 383, § 429 ja § 689, 1/1a 1837/56, PTA.

³³⁸ Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjat § 9, 13.1.1837, ja § 329, 26.5.1837, 1/1a 1837/56, PTA.

³³⁹ Tiedeakatemian istunnon pöytäkirja § 157, 10.3.1837, 1/1a 1837/56, PTA.

³⁴⁰ Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjat § 383, 23.6.1837, § 429, 11.8.1837 ja § 689, 15.12.1837, 1/1a 1837/56, PTA.

Sekä Gräfestä että von Köppenistä oli tullut Sjögrenin ystäviä. Tämän voi havaita Gräfen osalta jo luvussa neljä käsitellyistä vuosien 1830-1834 vierailujen vastavuoroisuudesta sekä kirjeenvaihdosta, vaikka he tapasivat myös tiedeakatemiaan istunnoissa.³⁴¹ Von Köppenin kanssa Sjögren oli ollut tekemisissä jo vuodesta 1820 lähtien. Suhteen lämpimyys näkyy von Köppenin lähettämien kirjeiden puhuttelusta ”Sehr hochgestützte Freund!”.³⁴² Lisäksi von Köppen välitti 11.8.1837 päivätyssä kirjeessään terveisiä sekä Krugilta että Frähniltä. Frähnin terveiset sisälsivät myös pyynnön, että Sjögren lähettäisi hänelle itämaisia rahoja matkaltaan.³⁴³

Sjögrenin päiväkirjan, tiedeakatemiaan julkaisusarjan ja akateemikkojen Frähn ja Krug kokoelmien perusteella Sjögren lähetti syyskuusta 1835 tammikuuhun 1838 7 kirjettä. Vastaanottajat olivat Frähn, Fuss, Krug ja Uvarov. Sekä lähetettyjen että saatujen kirjeiden yhteismääräksi saadaan 10 kirjettä. Frekvenssiksi saadaan 4 kirjettä vuosittain ja 0,3 kirjettä kuukausittain. Vuorovaikutuksen yksipuolisuutta tai vastavuoroisuutta on aineiston puutteellisuuden vuoksi hankalaa tutkia. Voidaan olettaa, että suhteet olivat vastavuoroisia, sillä lähettäessään toivomuksen esimerkiksi tutkimusmatkan pidennyksen suhteen Sjögren tarvitsi siihen vastauksen.

Tutkittaessa vuorovaikutuksen sisältöä jaettujen ominaisuuksien kautta voidaan havaita, että sukupuolen lisäksi yhteistä olivat koulutustausta ja intressit. Tutkimusmatkan eteneminen kiinnosti akateemikkoja Frähn, Gräfe ja von Köppen ystävyiden ja yhteisten intressien kautta. Heitä kaikkia yhdisti kiinnostus Venäjän maantieteeseen ja yleisesti kielitieteeseen. Krug oli Sjögrenin oppi-isä ja saman alan edustaja. Kuitenkaan ei voida puhua ystävydestä, vaikka voidaankin puhua luottamuksesta. Luottamus käy ilmi esimerkiksi siitä, että Sjögren lainasi vuosina 1830-1834 säännöllisesti Krugilta rahaa. Fussia ja Uvarovia tutkimusmatka kiinnosti viran puolesta. Uvarovia matka kiinnosti rahoituksen järjestäjänä. Fuss ja Uvarov eivät kuuluneet Sjögrenin varsinaiseen sosiaaliseen verkostoon, vaan olivat virallisen organisaation

³⁴¹ Sjögren A. J., *Allmänna Ephemerider 1830-1834*, Coll. 209, HYK; Gräfen kirjeet Sjögrenille 1830-1834, Coll. 209, HYK.

³⁴² Von Köppenin kirjeet Sjögrenille 21.9.1835 ja 11.8.1837, Coll. 209, HYK.

edustajia. Voidaan kuitenkin puhua sosiaalisen pääoman lisäämisestä ja luottavaisuudesta, sillä matkan kulku ja aineiston tarjoamat mahdollisuudet julkaisutoimintaan olivat ennalta-arvioitavissa samoin kun tiedeakatemia osalta rahoituksen ja matka-ajan pidennyksen järjestyminen. Kokonaisuutena suhteet olivat kestäviä ja jatkuivat tutkimusmatkan jälkeenkin. Kirjeenvaihtoa säätelivät tutkimuksen tarpeet, sillä Sjögren kirjoitti pitkälti informoidakseen tiedeakatemialle ja tiedemiehiä matkansa etenemisestä ja tuloksista, mikä oli yleinen käytäntö. Lisäksi häntä informoitiin tiedeakatemia päätöksistä ja tapahtumista.

³⁴³ Von Köppenin kirje Sjögrenille 11.8.1837, Coll. 209, HYK.

VI YHTEENVETO

Anders Johan Sjögrenin urakehitys oli poikkeuksellinen. Ajankohta oli suotuisa köyhälle mutta lahjakkaalle nuorukaiselle lähteä Pietariin etsimään parempia uramahdollisuuksia. Turun akatemian henkinen perintö, johon kuului pienen sivistyneistön osan romanttisten aiheiden harrastaminen, oli taustalla vaikuttamassa Sjögrenin mielenkiinnon kohteisiin. Suomen kielen ja sukukansojen tutkimuksen suosiminen Pietarin hallituksen taholta oli osa Suomen lojaalistamispolitiikkaa, jonka tavoitteena oli suomalaisten henkinen irrottautuminen Ruotsista. Sjögren osasi henkilökohtaisesti hyödyntää tätä. Hän korosti esimerkiksi rahanomuksessaan Karjalan ja Lapin tutkimusmatkaa varten suomensukuisten kansojen tutkimuksen olevan osa monikansaisen Venäjän valtakunnan tutkimusta sekä viittasi Nestorin kronikkaan, johon hän oli hyvin perehtynyt.

Verrattaessa Sjögrenin urakehitystä omien aikalaistensa ja erityisesti omien vertaistensa uriin, voidaan havaita, että hän oli eräänlainen edelläkävijä sekä uusien mahdollisuuksien hyödyntäjänä että myöhemmin suomensukuisten kansojen tutkijana. Vuonna 1809 Venäjään liitetyt suomalaiset maakunnat pysyivät henkisesti pitkään osana ruotsalaista kulttuuripiiriä ja niiden yhteydet Pietariin olivat vähäiset. Sjögrenin ystävät lähtivät poikkeuksetta joko Helsinkiin (Blomqvist) tai Uppsalaan (Arwidsson, Poppius), mutta yksikään Mannerheimia lukuunottamatta ei lähtenyt Pietariin. Myöhemmin on selitetty Sjögrenin jäämistä kansallisten suurmiestemme ”ulkopuolelle” juuri aikalaisten epäluulolla Venäjää kohtaan sekä orastavan kansallistunteen osoituksena – Sjögren oli ”pettänyt” isänmaansa ja sen tieteen lähtemällä Pietariin. Tästä on pidetty osoituksena J. V. Snellmanin lehtikirjoituksia, joissa hän kritisoi Sjögrenin saavutuksia ja ylistää Sjögrenin suojattia Castrénia. Onkin unohdettu, että Snellman itse olisi ollut 1840-luvulla halukas lähtemään muutamaksi vuodeksi filosofian professoriksi joko Lundin tai Uppsalan yliopistoon Ruotsiin. Asia olisi onnistunut, mutta hän ei olisi tämän jälkeen voinut enää palata akateemiselle uralle Helsinkiin, kuten hän oli suunnitellut. Tämän seurauksena Snellman hylkäsi ajatuksen Ruotsista.³⁴⁴

Voi olla, että Sjögrenin esimerkki muistutti häntä omista suunnitelmista ja että Sjögrenin ura oli tuomittavissa orastavan kansallistunteen nimissä. Kuitenkin juuri Sjögrenin työn tuloksena

³⁴⁴ Saima, n:ot 29 ja 30, 1846; Litteraturblad, n:o 6, 1855; Meurman, A., J. V. Snellman. Teoksessa Suurmiestemme elämäkertoja, 263-264.

Pietarin tiedeakatemiasta muodostui 1800-luvun alkupuoliskolla suomalais-ugrialaisten kielten tutkimuksen keskus. Hänestä tuli myös akateemikon viran myötä vuonna 1844 alan ensimmäisen akateemisen oppituolin haltija. Kyseisen alan tutkimuksen painopiste siirtyi vasta 1860-luvulla Helsinkiin.³⁴⁵ Voidaankin sanoa, että Sjögrenin panos kansallisen identiteettimme synnyssä on tässä suhteessa merkittävä.

Sjögrenin lähtiessä vuonna 1820 Pietariin muodostui siellä asuva suomalaisväestö pitkälti muista kuin säätyläisistä. Tästä poikkeuksen muodosti suomalainen papisto. Sjögrenin uraa varhaisvaiheessa edistivät juuri suomalaiset pastori Anders Johan Hipping ja piispa Zacharias Cygnaeus. Sjögren toimi vuoden ajan Cygnaeuksen lasten kotiopettajana, minkä jälkeen suhde jatkui vierailujen muodossa Cygnaeuksen kuolemaan vuonna 1830 asti. Hipping puolestaan teki Sjögreniä järjestelmällisesti tunnetuksi Pietarin sivistyneistön keskuudessa. Hipping oli selvillä oikeiden suosittelijoiden välttämättömyydestä myönteisen urakehityksen mahdollistajina suku- ja suosikkikeskeisessä venäläisessä yhteiskunnassa. Cygnaeuksen osuus Sjögrenin uran edistäjänä on jäänyt aiemmissa tutkimuksissa Hippingin varjoon. Voidaan olettaa, että hänellä oli korkeamman asemansakin puolesta merkitystä. Vaikutus on mahdollisesti ollut epäsuoraa niin, ettei Sjögrenkään ollut siitä perillä. Tiedetään, että Cygnaeus keskusteli Sjögrenistä ainakin Suomen asiain komitean sihteerin Robert Henrik Rehbinderin kanssa. Rehbinder puolestaan järjesti vuonna 1823 rahoituksen Sjögrenin Karjalaan ja Lappiin suuntautuneelle tutkimusmatkalle.

Tie Pietarin sivistyneistön jäseneksi ei kuitenkaan ollut helppo ja se vaati muitakin suhteita kuin Pietarissa asuvat suomalaiset. Tässä tutkimuksessa onkin lähestytty Sjögrenin urakehitystä sosiaalisten suhteiden muodostamien verkostojen kautta. Sjögrenin urakehityksessä Pietariin menemisestä vuonna 1820 aseman vakiinnuttamiseen vuonna 1838 on havaittavissa kolme verkostoa, joiden merkitys kasvoi uran käännekohdissa. Voidaan puhua Pietarin sivistyneistön verkostosta, Pietarin tiedeakatemian kansainvälisestä verkostosta sekä Pietarin tiedeakatemian valtaapitävästä venäläisestä verkostosta. Olennaista verkostoissa olivat luottamukseen perustuva palvelusten ja vastapalvelusten ”säännöstö” sekä verkostojen sosiaalisen pääoman kartuttaminen.

³⁴⁵ Karlsson, F. & Enkvist, N.-E., Kielitieteet. Teoksessa Tommila, P. (toim.), 226-227.

Ensimmäinen verkosto, johon Sjögren kiinnittyi, oli Pietarin sivistyneistö. Ensimmäiset kontaktit muodostuivat Hippingin sosiaalisten suhteiden pohjalta. Hippingistä tuli näin Sjögrenin ensimmäinen suosittelija, joka hankki Sjögrenille lisää vaikutusvaltaisempia suosittelijoita. Kyseisiin henkilöihin Hipping oli todennäköisesti tutustunut toimiessaan Pietarin Keisarillisen Soittokunnan viulunsoittajana vuosina 1807-1811 ja vuodesta 1812 Pietarin kuvernementinkoulun suomalaisten oppilaiden uskonnonopettajana. Samana vuonna, kun Sjögren tuli Pietariin, Hippingistä tuli kreivi Nikolai Rumjantsevin kirjastonhoitaja. Merkittävää oli myös Hippingin osallistuminen monikansalliseen historiallis-kirjalliseen keskustelupiiriin. Oletettavasti siellä kävivät Hippingin lisäksi myös historioitsija Friedrich von Adelung, orientalisti Christian Frähn, kirjailija Ivan Lobjko ja taide- ja tiedemesenaatti kreivi Nikolai Rumjantsev. Näille henkilöille Hipping suositteli Sjögreniä.

Kirjailija Ivan Lobjkolla oli käännteentekevä merkitys Sjögrenin uran alkuvaiheelle Pietarissa. Juuri Lobjko kehotti Sjögreniä kirjoittamaan lyhyen kirjoitelman suomen kielestä. Sjögren sai valmiiksi teoksensa ”Über die Finnische Sprache und ihre Literatur” käsikirjoituksen keväällä 1821. Painatuksen mahdollisti kreivi Nikolai Rumjantsev, joka tunsikin kiinnostusta Suomen asioihin oltuaan valtakunnan kanslerin virassa neuvottelemassa Haminan rauhaa vuonna 1809. Valtiomiehenä hän tajusi suomen kielen merkityksen Suomen kansaa yhdistävänä tekijänä sekä hallinnollisesti että poliittisesti. Tärkeää oli suomalaisen kansallisuuden muodostaminen. Sjögren esitteli käsikirjoituksensa ja toiveensa sen painatuksesta kirjallisesti Rumjantseville, joka myöntyi ehdotukseen. Painatuksen jälkeen Sjögren lahjoitti teoksestaan kappaleita lukuisille vaikutusvaltaisille henkilöille, jotka puolestaan välittivät teosta eteenpäin. Kyseessä oli pätevyyden osoittaminen ja positiivisen maineen hankkiminen Pietarin sivistyneistön keskuudessa. Lisäksi Sjögren palkitsi saamansa tuen ”vastalahjalla” – teoksellaan.

Michael Branch on korostanut Friedrich von Adelungia Sjögrenin uran edistäjänä. Tutkimukseni perusteella von Adelungia merkittävämpi henkilö oli Ivan Lobjko. Hipping korosti von Adelungin ja Krugin merkitystä väylinä Rumjantsevin suosioon, mutta von Adelung ei ainakaan tutkimusmatkan suhteen edistänyt asiaa. Ei voida kuitenkaan tietää, mikä vaikutus hänellä oli päätettäessä Hippingin seuraajasta Rumjantsevin kirjastonhoitajana. Hipping sai vuonna 1823 Vihdin kirkkoherran viran ja Sjögrenistä tuli hänen seuraajansa. Von Adelung lupasi kannattaa Sjögreniä toimeen. Sjögrenin täytyi myös saada akateemikko Krug puolelleen asiassa. Tässä häntä puolestaan auttoi Frähn, jonka merkitystä Sjögrenin

suojelijana ei ole riittävästi korostettu. Frähnin tuki ja varsinkin myöhemmin hänen suhteensa tiedeakatemian presidentti Sergei Uvaroviin ”pelastivat” Sjögrenin monesta erimielisyydestä tiedeakatemiassa.

Sekä Rumjantsevin kirjastonhoitajaksi pääseminen että käsikirjoituksen julkaiseminen vakuuttivat Suomen valtiosihteeri Robert Henrik Rehbinderin Sjögrenin kyvyistä. Rehbinden esitteli Sjögrenin laatiman matkasuunnitelman keisarille, joka myönsi Sjögrenille kuudentuhannen ruplan rahoituksen kaksi vuotta kestäväälle tutkimusmatkalle suomensukuisten kansojen pariin. Koska erilaiset viranomaisille kohdistuneet käskyt, määräykset ja suositukset olivat välttämättömiä Venäjällä matkustettaessa, ryhtyi Sjögren hankkimaan niitä. Valtiomies Mihail Speranski lupasi suosituksia, mikä osoittaa, että Sjögren oli saanut vakuutettua Pietarin sivistyneistön venäläisetkin edustajat pätevyydestään. Rehbinden oli ollut Speranskin sihteeri, joten hänelläkin oli varmasti vaikutusta asiaan.

Analysoitessa Sjögrenin päätymistä Pietarin sivistyneistön jäseneksi, voidaan havaita, että kyseessä oli umpinainen yhteisö, jossa jäsenet tunsivat toisensa. Vuosina 1821-1823 Sjögrenin tekemien vierailujen perusteella voidaan todeta, että Sjögren vieraili eniten von Adelungin, Frähnin, Hippingin, Lobjon ja Rehbinden luona. Vuorovaikutuksen sisältöä analysoitessa voidaan osoittaa, että verkoston jäsenet olivat tekemisissä kielten ja kirjallisuuden kanssa. Yhteisten intressien lisäksi Sjögrenin ei-venäläisyys auttoi häntä pääsemään Pietarin saksalais-suomalaisen sivistyneistön jäseneksi sekä hankkimaan erittäin vaikutusvaltaisia venäläisen aristokratian edustajia suosijoikseen. Asiassa merkittävää on sekä suomalaisen papiston että saksalaisten akateemikkojen hyvät suhteet venäläisen yläluokan vaikutusvaltaisimpiin edustajiin. Tästä voidaan päätellä eri maiden yläluokat seurustelivat keskenään. Huomattavaa on, että Venäjällä sen omaa papistoa ei voinut pitää lähelläkään yläluokkaa kuuluvana.

Karjalaan ja Lappiin suuntautuva tutkimusmatka, joka alkoi heinäkuussa 1824 ja kesti kesäkuuhun 1829, voidaan laskea ajaksi, jolloin Sjögren ylläpiti suhteita Pietarin sivistyneistöön. Sysäyksen kohti tulevaa uraa tiedeakatemiassa antoi Sjögrenin nimittäminen joulukuussa 1827 tiedeakatemian kirjeenvaihtajajäseneksi, mikä innosti Sjögreniä laatimaan tutkielman syrjäineistä. Teos ”Die Sürjänen, ein historisch-statistisch-philologischer Versuch” vakuutti vuonna 1829 tiedeakatemian jäsenet Sjögrenin pätevyydestä Venäjän

historian ja muinaistieteen apulaiseksi, johon akateemikot Krug, Frähn ja teoksen tilastotieteellisen osuuden tarkastaja akateemikko Hermann häntä ehdottivat.

Toinen verkosto, johon Sjögren Pietarissa kiinnittyi, oli Pietarin tiedekatemian kansainvälinen verkosto. Tämä verkosto käsitti lähinnä saksalaissyntyiset akateemikot, joihin Sjögren oli pitänyt yhteyttä jo tutkimusmatkansakin aikana. Pietarin tiedekatemia oli 1800-luvulle tultaessa Venäjän johtavin tieteellinen laitos. Huomattavaa oli Venäjän tiedepolitiikan byrokratisoituminen rankijärjestyksen ulotuttua tiedeakatemiaankin vuoden 1830 ohjesäännön perusteella. Uudistus merkitsi valtion kontrollia tiedemiesten elämään. Sjögrenin tapauksessa aatelittomasta suomalaisen oppisäädyn edustajasta tuli virka-aseman perusteella venäläisen aateliston edustaja. Tiedekatemia oli eksklusiivinen yhteisö. Suhteet tiedekatemian jäseniin muodostivat vapaa-ajallakin Sjögrenin tärkeimmät kontaktit.

Vuosina 1830 ja 1831 Sjögren keskittyi tiedeakatemian rutiinien opettelemiseen ja tutkimustyöhön. Aseman vakiintuminen sekä sosiaalisesti että taloudellisesti vuoden 1831 loppuun mennessä sai Sjögrenin perustamaan perheen. Vuosi 1832 olikin eräänlainen välivuosi, jolloin Sjögren haki uutta suuntaa elämälleen. Vuoden merkittävimmäksi keskustelunaiheeksi tiedekatemiassa nousi kiista ensimmäisestä Demidovin palkintojenjaosta. Kiista voidaan nähdä tiedeakatemian sisäisten verkostojen kilpailuna vallasta. Tiedeakatemian venäläinen valtaapitävä verkosto presidentti Uvarovin johdolla vei läpi palkinnon venäläiselle suosikilleen, vaikka esimerkiksi Sjögren oli esitellyt tieteellisesti ansiokkaan tutkimuksen. Sjögren ei pystynyt hyväksymään sääntöjenvastaista menettelyä. Tapahtumassa tulee näkyviin sisäisten valtarakenteiden ja verkostojen merkitys asioista päätettäessä. Asia ei mennyt muodon vaan verkoston mukaisesti. Suhteutettuna Venäjän hallinnon suosikkijärjestelmään edellä mainittu käytäntö on looginen. Henkilösidonnaiset uskollisuussuhteet hallinnon perustana vaikuttivat tiedeakatemian venäläisen valtaapitävän johdon keskuudessa. Kuvaavaa vuodelle on myös taistelu nimityksestä, sillä kesällä muita apulaisia ylennettiin ylimääräisiksi akateemikoiksi, mutta Sjögreniä ei ylennetty.

Vuosi 1833 merkitsi Sjögrenin aseman vahvistumista tiedekatemiassa sekä yksityiselämän vakiintumista. Tämän seurauksena Sjögrenin tieteellinen aktiivisuus lisääntyi. Aktiivisuuden osoituksena Sjögrenistä löytyy tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjoista yli puolet enemmän mainintoja kuin edellisenä vuonna. Lisäksi Sjögren valittiin tiedeakatemian kirjaston toisen osaston kirjastonhoitajaksi. Työstään tiedekatemiassa hän sai määrävuosien jälkeen

myönnettävän Pyhän Annan –ritarikunnan 3. luokan kunniamerkin. Asiaa voidaan pitää osoituksena Sjögrenin aseman vahvistumisesta venäläisten valtaapitävien keskuudessa. Ajankohta ei ollut otollinen ei-venäläisen tiedemiehen suosimiselle, mistä kertoo Uvarovin kehittänyt ”virallinen kansallisuusoppi”. Uvarovin tavoitteena ei kuitenkaan ollut taantunut, vaan valistunut yhteiskunta. Tätä kautta Sjögrenin saama suosionosoitus on ymmärrettävä.

Analysoitaessa Sjögrenin pääsemistä Pietarin tiedeakatemian kansainvälisen jäsenistön edustajaksi voidaan havaita, että asiaa pohjusti Sjögrenin pääseminen vuosina 1820-1824 Pietarin sivistyneistön ja tiedeakatemian varsinaisista jäsenistä Frähnin ja Krugin sekä kirjeenvaihtajajäsen von Adelungin suosioon. Kyseisiin henkilöihin Sjögren oli pitänyt yhteyttä tutkimusmatkansa aikana ja samalla vakuuttanut heidät pätevyystään. Syynä suomalaisyntyisen Sjögrenin suosimiseen oli pätevyyden lisäksi varmasti myös hänen ei-venäläinen taustansa. Kyseessä saattoi keisarin ja tiedeakatemian venäläisen presidentin taholta olla ”suosionosoitus” uudelle alamaishelle Suomelle. Suomalaisia oli tosin aiemminkin ollut tiedeakatemian jäseninä luonnontieteissä. Tiedeakatemia edusti Venäjän johtavana tieteellisenä laitoksena parempia mahdollisuuksia tutkimukseen kuin Keisarillinen Aleksanterin yliopisto Suomessa.

Tiedeakatemian muodollisen organisaation rinnalla on havaittavissa pienryhmiä, klikkejä, jotka muodostavat epävirallisia suhdeverkostoja. Suhdeverkostoissa keskinäinen luottamus on ratkaisevaa. Keskeistä on, että Sjögren pystyi lunastamaan odotukset tutkijana ja vakiinnuttamaan asemaansa koko tiedeakateemiassa. Tärkeää on, että hän pystyi kartuttamaan tutkimuksillaan verkostonsa sosiaalista pääomaa.

Kolmas verkosto, johon Sjögren kiinnittyi, oli tiedeakatemian venäläinen valtaapitävä aatelisto. Välikohtauksista päätellen Sjögrenin asema oli sen silmissä vuosina 1830-1834 horjuva. Pääseminen Kaukasian tutkimusmatkalle kuvastaa aseman vakiintumista. Hyvät suhteet tiedeakatemian venäläiseen valtaapitävään aatelistoon olivat tärkeitä akateemikon viran saavuttamiseksi. Suhteiden lujittamiseksi Kaukasian tutkimusmatkan onnistumisella oli ratkaiseva merkitys.

Kaukasiaan suuntautunut tutkimusmatka, joka kesti syyskuusta 1835 tammikuuhun 1838, voidaan laskea ajaksi, jolloin Sjögren saavutti tiedeakatemian venäläisen valtaapitävän aateliston luottamuksen suorittamalla onnistuneen tutkimusmatkan. Matkan aikana hän

raportoi säännöllisesti matkan edistymisestä ja löydöistä lähettämällä kirjeitä osittain tarkoituksella julkaistaviksi tiedeakatemiaan julkaisusarjassa. Tutkimusmatkan eteneminen kiinnosti akateemikkoja Frähn, Gräfe ja von Köppen ystävyyden ja yhteisten intressien kautta. Heitä yhdisti kiinnostus Venäjän maantieteeseen ja kielitieteeseen. Krug oli Sjögrenin oppi-isä. Hänen kohdallaan oli kyse luottamuksesta, sillä hän lainasi Sjögrenille esimerkiksi rahaa. Yhteydet venäläiseen valtaapitävään aatelistoon keskittyivät Fussiin ja Uvaroviin, joita tutkimusmatka kiinnosti viran puolesta. Voidaan puhua sosiaalisen pääoman lisäämisestä sekä luottavaisuudesta, sillä matkan kulku ja aineiston tarjoamat mahdollisuudet julkaisutoimintaan olivat ennalta-arvioitavissa. Toisaalta voidaan puhua vastavuoroisuudesta. Sjögrenin oli täytettävä odotukset, joita hänelle oli asetettu, kun matkasuunnitelma oli Uvarovin esityksestä hyväksytty. Suhteet kokonaisuudessaan sekä henkilökohtaisiin ystäviin että tiedeakatemiaan valtaapitävään aatelistoon olivat kestäviä ja ne jatkuivat matkan jälkeenkin. Sjögrenin kirjeenvaihtoa säätelivät pitkälti tutkimuksen tarpeet, sillä Sjögren kirjoitti pääosin informoidakseen tiedeakatemioita matkansa etenemisestä.

Tutkimusmatkan onnistuminen loi perustan Sjögrenin aseman muutokselle klientistä patroniksi. Vuonna 1838 Sjögren matkusti Suomeen tavoitteenaan löytää itselleen suojatti, joka tulevaisuudessa osallistuisi tiedeakatemiaan järjestämälle laajalle Länsi-Siperian tutkimusmatkalle joko Sjögrenin matkakumppanina tai ohjauksella. Tähän tehtävään Sjögren tuli valitsemaan Matthias Alexander Castrénin, jonka uraa Sjögren asemallaan tiedeakatemiassa merkittävästi edisti.

Sjögrenin urakehitys on osoitus harvinaisesta ennakkoluulottomuudesta ja sopeutumisesta venäläisen yhteiskunnan suosikkijärjestelmään. Kyseessä saattaa olla eräänlainen juurettomuus, mikä johtui Sjögrenin lähtökohdista, mutta edesauttoi valinnoissa. Voidaan havaita, ettei tiedettä tehdä ”umpiossa”, vaikka riippumattomuutta politiikasta usein korostetaankin. Urakehitys on myös osoitus laajemmista historiallisista prosesseista – suomalaisten muuttoliikkeestä Pietariin ja sen taustalla olevista taloudellisista ja alueellisista syistä. Tiedetään, ettei Sjögrenin viitoittama tie koskaan vakiintunut suomalaisten oppineiden keskuudessa ja että hän näin ollen jäi uranuurtajana harvinaisuudeksi. Tämä puolestaan on jo uuden tutkimuksen aihe.

Lähteet ja kirjallisuus:

A. ARKISTOLÄHTEET

Helsingin yliopiston kirjasto, Helsinki.

A. J. Sjögrenin kokoelma, Coll. 209:

Saadut kirjeet:

Adelung, Fr. von, 1824-1838

Gräfe, Chr., 1825-1838

Hipping, A. J., 1819-1820

Krug. Ph., 1826-1838

Köppen, P. von, 1830-1838

Rask, R., 1819-1830

Rehbinder, R. H., 1823-1833

Renvall, G., 1821-1824

Päiväkirja:

Allmänna Ephemerider 1807-1838

Pietarin tiedeakatemian arkisto, Pietari.

Tiedeakatemian istuntojen pöytäkirjat, protocoles, 1/1a 1829/40 – 1/1a 1838/58.

C. M. Frähnin kokoelma, Coll. 778:

Saadut kirjeet:

Sjögren, A. J., 1820-1847, Coll. 778/2/354.

Ph. J. Krugin kokoelma, Coll. 88:

Asiakirjoja:

Ehdotus Sjögrenin teoksen ”Die Sürjänen” hyväksymiseksi, Coll. 88/1.

Saadut kirjeet:

Sjögren, A. J., 1823-1837, Coll. 88/2/99.

A. J. Sjögrenin kokoelma, Coll. 94:

Ilmoituksia tiedeakatemiassa, lausuntoja, luentoja:

Ilmoitus akatemian historiallis-filologisessa tiedekunnassa, Coll. 94/1/49.

Luento tiedekunnassa, Coll. 94/1/50.

Kopioita lausunnoista, Coll. 94/1/235.

Kirjeet:

Matkakirjeitä Kaukasian tutkimusmatkalta, Coll. 94/1/59-63.

B. JULKAISTUT LÄHTEET

1. Lähdejulkaisut

Bulletin Scientifique I-III. Publie Par L'Académie Impériale Des Sciences de Saint-Pétersburg. Et Rédigé Par Son Secrétaire Perpétuel: 1836-1838.

Joki, A. J. (toim.), A. J. Sjögren: tutkijan tieni. SKS: Helsinki 1955.

2. Aikalaiskirjallisuus

Lönnrot, E., Minnes-tal öfver Akademikern Dr Anders Johan Sjögren. Teoksessa Acta Societatis Scientiarum Fennicae. Tomus IV. Helsingfors 1856.

Rein, G. (toim.), Kejsaredömet Rysslands Statistik. Frenckell & Son: Helsingfors 1838.

Sjögren A. J., Teckning af M. A. Castréns lefnad och verksamhet. Teoksessa Suomi, Tidskrift i fosterländska ämnen 1854. Finska Litteratur-Sällskapets tryckeri: Helsingfors 1855.

3. Lehdistö

Litteraturblad 1855.

Saima 1846.

C. KIRJALLISUUS

Aalto, P., *Oriental Studies in Finland 1828-1918. History of Learning and Science in Finland 1828-1918.* Societas Scientarum Fennica: Helsinki 1971.

Anttila, L., A. J. Sjögren – aikalaisemme menneisyydestä. Aino Vallin rahaston ja Kymenlaakson rahaston apurahatyö. 1995.

Branch, M. A., *The Development of A. J. Sjögren as a Scholar and His role in Establishing Finnic Studies as an Academic Subject.* Thesis for the Degree of Ph. D. University of London 1967.

Branch, M. A., A. J. Sjögren – *Studies of the North.* Suomalais-Ugrilaisen seuran toimituksia 152. Suomalais-Ugrilainen seura: Helsinki 1973.

Branch, M. A., *The Academy of Sciences in St. Petersburg as a Centre of Finno-Ugrian Studies, 1725-1860.* Journal de la Société Finno-Ougrienne 86. Suomalais-Ugrilainen seura: Helsinki 1995.

Colliander, O. I., *Suomen kirkon paimenmuistio. Toinen osa: Suomen kirkon papisto yhdeksännellätoista vuosisadalla.* Suomen kirkkohistoriallinen seura VIII: Helsinki 1918.

Crawford, E. & Perry, N., *Sketching a Theory of Social Science Research Organisation.* Teoksessa Crawford, E. & Perry, N. (toim.), *Demands for Social Knowledge. The Role of Research Organisations.* SAGE: London & Beverly Hills 1976.

Dukes, P., *A History of Russia c. 882-1996.* Macmillan: London 1998. (3. painos)

Engman, M., *S:t Petersburg och Finland. Migration och influens 1703-1917.* Societas Scientarum Fennica: Helsingfors 1983.

Haapala, P., *Sosiaalhistoria. Johdatus tutkimukseen.* SHS: Helsinki 1989.

Halila, A., Itin historia. Osa 1. Iitti 1988.

Hasselberg, Y., Den sociala ekonomin. Familjen Clason och Furudals bruk 1804-1856. Studia Historica Upsaliensia 189. Historiska institutionen vid Uppsala universitetet: Uppsala 1998.

Hietala, M., Das deutsche Element als Innovationsträger im Nord-Osten. Teoksessa Schweitzer, R., & Bastman-Bühner, W. (toim.), Der Finnische Meerbusen als Brennpunkt. Saksalaisen kulttuurin edistämistäitiön julkaisuja 9. Helsinki 1998.

Honko, L., Kansallisten juurien löytäminen. Teoksessa Tommila, P. (toim.), Suomen kulttuurihistoria 2. WSOY: Porvoo 1980.

Ilmonen, K., Sosiaalinen pääoma: käsite ja ongelmallisuus. Teoksessa Ilmonen, K. (toim.), Sosiaalinen pääoma ja luottamus. SoPhi: Jyväskylän yliopisto 2000.

Juntunen, A., Suurvallan vakiintumisen kausi. Teoksessa Kirkinen, H. et al. (toim.), Venäjän ja Neuvostoliiton historia. Otava: Helsinki 1986.

Johanson, J.-E., Mattila, M. & Uusikylä, P., Johdatus verkostanalyysiin. Kuluttajatutkimuskeskus: Helsinki 1995.

Jussila, O., Konservatiivinen imperiumi. Teoksessa Kirkinen, H. et al. (toim.), Venäjän ja Neuvostoliiton historia. Otava: Helsinki 1986.

Jussila, O., Suomi suuriruhtinaskuntana. Teoksessa Jussila, O. (toim.), Suomen poliittinen historia 1809-1995. WSOY: Porvoo 1996.

Karlsson, F. & Enkvist, N. E., Kielitieteet. Teoksessa Tommila, P. (toim.), Suomen Tieteen Historia. Osa 2: Humanistiset ja yhteiskuntatieteet. WSOY: Porvoo 2000.

Kaurinkoski, K., Pietarin sydämessä. Tammi: Helsinki 2000.

Kiimalainen-Stenberg, R., A. J. Sjögren – iittiläinen. Aino Vallin rahaston apurahatyö 1993.

Klinge, M., Humanistiset tieteet. Teoksessa Tommila, P. (toim.), Suomen kulttuurihistoria 2. WSOY: Porvoo 1980.

Klinge, M., Poliittisen ja kulttuurisen Suomen muodostaminen. Teoksessa Tommila, P. (toim.), Suomen kulttuurihistoria 2. WSOY: Porvoo 1980.

Klinge, M., Yliopisto. Teoksessa Tommila, P. (toim.), Suomen kulttuurihistoria 2. WSOY: Porvoo 1980.

Klinge, M., Keisarillinen yliopisto. Teoksessa Klinge, M. (toim.), Helsingin yliopisto 1640-1990. II osa: Keisarillinen Aleksanterin yliopisto 1808-1917. Otava: Helsinki 1989.

Klinge, M., Professoreita ja dosentteja. Teoksessa Klinge, M. (toim.), Helsingin yliopisto 1640-1990. II osa: Keisarillinen Aleksanterin yliopisto 1808-1917. Otava: Helsinki 1989.

Klinge, M., Euroopassa. Pietarissa. Otava: Helsinki 1994.

Klinge, M., Keisarin Suomi. Schildts: Espoo 1997.

Komkov, G. D., Levshin, B. V., Semenov, L. K., Geschichte der Akademie der Wissenschaften der UdSSR. Akademie-Verlag: Berlin 1981.

Korhonen, M., Finno-Ugrian Language Studies in Finland 1828-1918. The History of Learning and Science in Finland 1828-1918. Societas Scientiarum Fennica: Helsinki 1986.

Korhonen, M., Uralilaisten kielten ja kansojen tutkijoita. Teoksessa Löytönen, M. (toim.), Matka-arkku – suomalaisia tutkimusmatkailijoita. SKS: Helsinki 1989.

Koponen, S., Suomalaisten luonnontieteilijöiden yhteydet Pietarin tiedeakatemiaan ja Pulkovan observatorioon autonomian aikana. Yleisen historian pro gradu –tutkielma. Joensuun yliopisto 1996.

Lehtinen, E. & Palonen, T., Kasvatustieteen tyyssijat – Tutkimus tiedeyhteisön rakenteesta ja tietokulttuureista. Teoksessa Mattila, M. & Uusikylä, P. (toim.), Verkostoyhteiskunta. Käytännön johdatus verkostanalyysiin. Gaudeamus: Helsinki 1999.

Lieven, D., *The Aristocracy in Europe 1815-1914*. Macmillan: London 1992.

Mattila, M. & Uusikylä, P., *Mitä on verkostanalyysi?* Teoksessa Mattila, M. & Uusikylä, P. (toim.), *Verkostoyhteiskunta. Käytännön johdatus verkostanalyysiin*. Gaudeamus: Helsinki 1999.

Mauss, M., *Lahja. Vaihdannan muodot ja periaatteet arkaaisissa yhteiskunnissa*. Tutkijaliitto: Helsinki 1999.

Meurman, A., J. V. Snellman. Teoksessa *Suurmiestemme elämäkertoja*. Otava: Helsinki 1918.

Müller, L., *The Merchant Houses of Stockholm, c. 1640-1800*. *Studia Historica Upsaliensia* 188. Historiska institutionen vid Uppsala universitetet: Uppsala 1998.

Nironen, J., *Suomalainen Pietari*. Oy Novomedia Ltd: Vantaa 1999.

Riasanovsky, N. I., *Nicholas I and Official Nationality in Russia, 1825-1855*. University of California Press: Berkeley and Los Angeles 1961.

Riasanovsky, N. I., *A History of Russia*. University of California Press: Berkeley and Los Angeles.

Ronimus, P. *Kohti tasavertaisuutta – Elias Lönnrotin ja Anders Johan Sjögrenin suhde vuodesta 1841 vuoteen 1844*. Suomen historian proseminariesitelmä. Tampereen yliopisto 1996.

Savolainen, R., *Suosikki senaattorit. Venäjän keisarin suosio suomalaisten senaattorien menestyksen perustana 1809-1892*.

Seligman, A., *Luottamuksen ongelma*. Teoksessa Ilmonen, K. (toim.), *Sosiaalinen luottamus ja pääoma*. SoPhi: Jyväskylän yliopisto 2000.

Sihvo, H., Karelia: a source of Finnish national history. Teoksessa Branch, M. A. (toim.), National History and Identity. Approaches to the Writing of National History in the North-East Baltic Region Nineteenth and Twentieth Centuries. Studia Fennica Ethnologica 6. SKS: Helsinki 1999.

Sihvo, P., Savakoita, äyrämöisiä, inkerikoita. Teoksessa Nevalainen, P. & Sihvo, H. (toim.), Inkeri: historia, kansa, kulttuuri. SKS: Helsinki 1992.

Strömberg, J., Ylioppilaat. Teoksessa Klinge, M. (toim.), Helsingin yliopisto 1640-1990. I osa: Kuninkaallinen Turun akatemia 1640-1808. Otava: Helsinki 1987.

Strömberg, J., Ylioppilaat. Teoksessa Klinge, M. (toim.), Helsingin yliopisto 1640-1990. II osa: Keisarillinen Aleksanterin yliopisto 1808-1917. Otava: Helsinki 1989.

Stipa, G., Finnisch-Ugrische Sprachforschung von der Renaissance bis zum Neupositivismus. Suomalais-Ugrilaisen seuran toimituksia 206. Suomalais-Ugrilainen seura: Helsinki 1990.

Tiihonen, S., Herruus. Osa 1: Eurooppalainen malli. Hallintohistoriallisia tutkimuksia 10. Hallintohistoriakomitea: Helsinki 1994.

Tiihonen, S., Herruus. Osa 2: Ruotsi ja Venäjä. Hallintohistoriallisia tutkimuksia 11. Hallintohistoriakomitea: Helsinki 1994.

Valkama, L., Kaunokirjallisuus. Teoksessa Tommila, P. (toim.), Suomen kulttuurihistoria 2. WSOY: Porvoo 1980.

Vihola, T., Kannaksen ja Pietarin vuorovaikutus. Teoksessa Lepola, M. (toim.), Suomi ja Pietari. WSOY: Porvoo 1995.

Vucinich, A., Empire of Knowledge. The Academy of Sciences of the USSR. University of California Press: Berkeley and Los Angeles 1984.

Vuorela, T., *Ethnology in Finland before 1920. History of Learning and Science in Finland 1828-1918.* Societas Scientarum Fennica: Helsinki 1977.

Wirtschafter, E., *Social Identity in Imperial Russia.* Northern Illinois University Press: Illinois 1997.

Åström, A.-M., "Sockenboarne". *Herrgårdskultur i Savolax 1790-1850. Folklivsstudier 19.* Svenska Litteratursällskapet i Finland: Helsingfors 1993.